An-Na’im

Arabcha-o’zbekcha lug’at

Hozirgi arab adabiy tili leksikasining deyarli barcha qatlamlarini o’z ichiga qamrab olgan qo’lingizdagi ushbu lug’at mualliflarning uzoq yillar olib borgan mehnatlarining samarasidir. Bu lug’atda X.K. Baranovning “Arabsko-russkiy slovar” kitobi (Moskva, “Russkiy yazik”, 1977) asos qilib olingan va “Muxtor-us-Sihoh” arabcha izohli lug’atidan ham qisman foydalanilgan.

Mazkur lug’at sharqshunoslik va islomshunoslik sohalarida ish olib borayotgan mutaxassislarga, shu mutaxassisliklar bo’yicha ta’lim olayotgan talabalarga, o’qituvchilarga, tarjimonlarga va tolibi ilmlarga mo’ljallangan. Shuningdek bu lug’atdan turkiy tillar, fors-tojik tillari, hind tili bo’yicha mutaxassislar ham foydalanishi mumkin.

Ushbu lug’atni nashrga NamDU olimlar kengashi tavsiya etgan.

Lug’atda arab olamidagi matbuot, badiiy adabiyot, radio, televideniye uchun umumiy hisoblangan hozirgi arab adabiy tilining deyarli barcha leksik boyligini qamrashga urinildi.

Shu bilan birga Baranovning arabcha-ruscha lug’atida kam e’tibor berilgan diniy tushunchalar hamda o’ta nozik tuyg’ularni ifodalovchi so’z va iboralar ushbu lug’atda baqadri hol ma’nolantirildi. Lug’atni tuzish jarayonida boshqa lug’atlardan ham foydalanishga zarurat tug’ildiki, ularning ro’yhati alohida ilova qilindi.

Sharq lug’atshunosligi an’analariga tayanib, qo’lingizdagi lug’atga mualliflar “An-Na’im” deb nom berdilar. “Huzur-halovat” ma’nolarini o’zida mujassam etgan bu so’zning lug’atga nom etib qo’yilishi minglab o’zbek tolibi ilmlarga u huzur baxsh etsin degan tilak ifodasidir. Qolaversa, lug’at mualliflari ismi-shariflarining bosh harflari mazkur so’zda yashiringandir.

Muharrir:	Odiljon Nosirov
Muharrir o’rinbosari:	Muhammad Yusupov
Tuzuvchilar:	Odiljon Nosirov
	Muhammad Yusupov
	Mahmudjon Muhiddinov
	Yunusxon Rahmatullayev
	Abdulhay Nishonov
Noshir:	Abdumajid To’xtarov

Abdullah Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti
Toshkent - 2003

ISBN 5-86484-043-2

“Sodiqlar” islomiy axborot va ma’rifat veb-nashri tomonidan skannerlangan
va internetda chop etish uchun tayyorlangan.

Tayyorlovchi: Muvahhid Bek – www.sodiqlar.info – 1436 (2015)

Ан-Наъим

Арабча-ўзбекча луғат

Ҳозирги араб адабий тили лексикасининг деярли барча қатламларини ўз ичига қамраб олган қўлингиздаги ушбу луғат муаллифларнинг узоқ йиллар олиб борган меҳнатларининг самарасидир. Бу луғатда Х.К. Барановнинг “Арабско-русский словарь” китоби (Москва, “Русский язык”, 1977) асос қилиб олинган ва “Мухтор-ус-Сиҳоҳ” арабча изоҳли луғатидан ҳам қисман фойдаланилган.

Мазкур луғат шарқшунослик ва исломшунослик соҳаларида иш олиб бораётган мутахассисларга, шу мутахассисликлар бўйича таълим олаётган талабаларга, ўқитувчиларга, таржимонларга ва толиби илмларга мўлжалланган. Шунингдек бу луғатдан туркий тиллар, форс-тожик тиллари, ҳинд тили бўйича мутахассислар ҳам фойдаланиши мумкин.

Ушбу луғатни нашрга НамДУ олимлар кенгаши тавсия этган.

Луғатда араб оламидаги матбуот, бадиий адабиёт, радио, телевидение учун умумий ҳисобланган ҳозирги араб адабий тилининг деярли барча лексик бойлигини қамрашга уринилди.

Шу билан бирга Барановнинг арабча-русча луғатида кам эътибор берилган диний тушунчалар ҳамда ўта нозик туйғуларни ифодаловчи сўз ва иборалар ушбу луғатда бақадри ҳол маънолантирилди. Луғатни тузиш жараёнида бошқа луғатлардан ҳам фойдаланишга зарурат туғилдики, уларнинг рўйҳати алоҳида илова қилинди.

Шарқ луғатшунослиги анъаналарига таяниб, қўлингиздаги луғатга муаллифлар “Ан-Наъим” деб ном бердилар. “Ҳузур-ҳаловат” маъноларини ўзида мужассам этган бу сўзнинг луғатга ном этиб қўйилиши минглаб ўзбек толиби илмларга у ҳузур бахш этсин деган тилак ифодасидир. Қолаверса, луғат муаллифлари исми-шарифларининг бош ҳарфлари мазкур сўзда яширингандир.

Муҳаррир:	Одилжон Носиров
Муҳаррир ўринбосари:	Муҳаммад Юсупов
Тузувчилар:	Одилжон Носиров
	Муҳаммад Юсупов
	Маҳмуджон Муҳиддинов
	Юнусхон Раҳматуллаев
	Абдулҳай Нишонов
Ношир:	Абдумажид Тўхтаров

Абдуллаҳ Қодирий номидаги халқ мероси нашриёти
Тошкент - 2003

ISBN 5-86484-043-2

“Содиқлар” исломий маърифат ва ахборот-таҳлил хизмати томонидан сканнерланган
ва интернетда чоп этиш учун тайёрланган.

Тайёрловчи: Муваҳҳид Бек – www.sodiqlar.info – 1436 (2015)

АН - НАЪИМ

АРАБЧА - ЎЗБЕКЧА ЛУҒАТ

Абдулла Қодирий номидаги халқ мероси нашриёти

ТОШКЕНТ - 2003

Ҳозирги араб адабий тили лексикасининг деярли барча қатламларини ўз ичига олган қўлингиздаги ушбу луғат муаллифларнинг узоқ йиллар олиб борган меҳнатларининг самарасидир. Бу луғатга Х.К. Барановнинг «Арабско-русский словарь» китоби (М., «Русский язык», 1977) асос қилиб олинган ва «Мухтор - ус- Сиҳоҳ» арабча изоҳли луғатидан ҳам қисман фойдаланилган.

Мазкур луғат шарқшунослик ва исломшунослик соҳаларида иш олиб бораётган мутахассисларга, шу мутахассисликлар бўйича таълим олаётган талабаларга, ўқитувчи ва таржимонларга мўлжалланган. Шунингдек бу луғатдан туркий тиллар, форс-тожик тиллари, ҳинд тили бўйича мутахассислар ҳам фойдаланиши мумкин.

Ушбу луғатни нашрга Наманган Давлат университети Олимлар кенгаши тавсия этган.

Луғатни тузган ишчи гуруҳи:

Муҳаррир: Одилжон НОСИРОВ
Муҳаррир ўринбосари: Муҳаммад ЮСУПОВ

Тузувчилар: Одилжон НОСИРОВ
Муҳаммад ЮСУПОВ
Маҳмуджон МУҲИДДИНОВ
Юнусхон РАҲМАТУЛЛАЕВ
Абдулҳай НИШОНОВ

Ношир: Абдумажид ТЎХТАРОВ

А $\frac{4602030000 - 398}{М\ 361\ (04) - 2002}$ гриф - 2002

ISBN 5 = 86484 = 043 = 2

Луғатда араб оламидаги матбуот, бадиий адабиёт, радио, телевидение, кино учун умумий ҳисобланган ҳозирги араб адабий тилининг деярли барча лексик бойлигини қамрашга уринилди.

Мазкур луғатга асос қилиб Х. К. Барановнинг арабча - русча луғати олинди (Баранов Х.К., Арабско - русский словарь, "Русский язык", Москва, 1977). Шу билан бирга унда кам эътибор берилган диний тушунчаларни ҳамда ўта нозик туйғуларни ифодаловчи лексика ҳам бақадри ҳол киритилди. Луғат тузиш жараёнида бошқа луғатлардан ҳам фойдаланиш зарурати туғилдики, бу луғатлар рўйхати алоҳида илова қилинди.

Шарқ луғатшунослиги анъаналарига таяниб қўлингиздаги луғатга муаллифлар "Ан-На'им" деб ном бердилар. "Ҳузур", "ҳузур-ҳаловат" маъноларини ўзида мужассам этган бу сўзнинг луғатга ном этиб қўйилиши минглаб толиби илмларга у ҳузур бахш этсин деган тилак ифодасидир. Қолаверса, луғат муаллифларининг исми ва фамилиялари бош ҳарфлари мазкур сўзда яширинган.

Юқорида таъкидланганидек, бу луғат кўлами жиҳатидан ўзбек арабшунослигида биринчи қалдирғоч ҳисобланади. Шу боис унда нуқсон ва камчиликларнинг бўлиши табиий. Буларга муаллифларнинг диққатини жалб қилган мутахассис ва китобхонларга улар олдиндан миннатдорчилик изҳор этадилар ва кейинги нашрларда ўша камчиликларни йўқотиш ҳаракатини қиладилар.

ЛУҒАТДАН ФОЙДАЛАНИШ ҲАҚИДА

1. Луғат тузилиши учун асос қилиб ўзак системаси қабул қилинди. Сўз ўзаклари луғатда қатъий алифбо тартибида берилди.

2. Ўзак деб 1 боб феълининг ўтган замон III шахс музаккар бирликдаги шакли қабул қилинди. Агар луғатда 1 боб феъли келтирилмаса ёки 1 боб феълининг иккинчи ундоши турли ҳаракатда бўлган икки шаклга эга бўлса, бош сўздан аввал ўзак ҳаракатларсиз қавс ичида келтирилди. Масалан:

I (لقم) لَقَمَ (у) لَقْمٌ бекитмоқ, тўсмоқ; لَقِمَ (а) لَقْمٌ 1) оғизда тутмоқ, тутиб олмоқ;...

(بلط) II بَلَّطَ 1) кўприк солмоқ,...

3. Феълнинг бўлишсиз шакли ўзбек тилининг табиатидан келиб чиқиб "қилмаслик" шаклида берилди. Масалан:

I (بسط) بَسَطَ (у) بَسْطٌ 1) ерга ёзмоқ;... بَسُطَ (u) بَسَاطَةٌ содда бўлмоқ, мураккаб бўлмаслик

4. Барча боблардаги феъл, ундан хосил бўлган ҳамма муштаққотлар (сифатдошлар, масдарлар, отлар ва ҳ.з.лар) луғатда бош сўларни ташкил этади.

Семантикасига кўра аниқ бир ўзакка тааллуқли бўлмаган арабча отлар алифбо тартибида берилди ва мустақил бош сўз сифатида қаралди. Масалан:

تَنَكٌ 1) тунука; 2) тунука маҳсулотлар

تَنُّورٌ *кўп.* تَنَانِيرُ тандир; печ, домна печи

Чет тиллардан кирган сўзлар хам мустақил бош сўз сифатида алифбо тартибида берилди. Масалан:

دِيكْتَاتُورِيَّةٌ диктатура,...

دِيكْرِيتُو *кўп.* دِيكْرِيتَاتٌ декрет, фармон

دِيكُورٌ *кўп.* اتٌ — безак; декорация

Бош сўзлар абзац билан бошланди. У ёки бу ўзакдан ҳосил бўлган сўзлар (муштаққотлар) кичик бош сўзларни ташкил этади ва уларнинг олдига тире (-) қўйилди. Булар ўзаро сўз эътибори билан алифбо тартибида берилди.

Ёзилиши бир хил, аммо ҳаракатларида фарқ бўлган сўзлар қуйидаги тартибда берилди; — сукун, — фатҳа, — касра, — ташдид. Масалан:

– مَحْرَقٌ *кўп.* مَحَارِقُ *физ.* фокус

– مُحْرَقٌ ўт ёқиладиган, куйдириладиган жой...

– مُحْرِقٌ 1) куйдирувчи...

– مُحَرَّقٌ пулсиз одам

5. Омоним сўзлар бош сўз ёки кичик бош сўз сифатида берилиб, сатр тепасида араб рақамлари билан белгиланди. Масалан:

رَهْوٌ[1] *кўп.* رِهَاءٌ *зоол.* турна

رَهْوٌ[2] тинч, осойишта

6. Луғатда бош сўз ҳақидаги маълумотлар қуйидаги тартибда берилди: арабча сўз, зарур ҳолларда ўзбек тилида мазкур сўзнинг грамматик характеристикаси, арабча сўзнинг грамматик шакллари (иккинчи ўзак ундошнинг ҳаракати,масдар, кўплик шакли ва ҳ.з.), стилистик ва махсус белгилар, ўзбек тилида таржимаси ва фразеологик материал, зарур ўринларда аниқлик киритиш мақсадида таржима ва изоҳлар қавс ичида берилди. Изоҳ сифатида ишлатилган сўз ва ҳарфлар ёзувнинг ёзма шаклида берилди.

7. Агар у ёки бу сўз араб тилида бирор бирикма ичидагина келса ёки контекстдан ташқарида таржима қилиб бўлмаса, шу сўздан кейин икки нуқта қўйилди ва бир ёки бир неча сўз бирикмаси келтирилиб, унинг таржимаси берилди. Масалан:

حَفْلَةٌ ~ ـــةُ : تَأْبِينٍ мотам йиғини

8. Араб мақол ва маталларининг мазмуни ўзбекча муқобиллари бор бўлган тақдирда ўшалар орқали берилди, сўнг қавс ичида уларнинг сўзма-сўз таржимаси келтирилди. Ўзбекча муқобиллари бўлмаган тақдирда эса, уларнинг бадиий таржимаси берилди.

Идиомалар ва ўз маъносига ҳеч тўғри келмайдиган бирикмалар ромб (◊) аломатидан сўнг жойлаштирилди.

9. Тильда белгиси (~) бош сўзнинг луғавий мақола ичидаги график скелетини ифодалайди, лекин сўзнинг охирги ҳаракатини ҳисобга олмайди.

10. "Қаранг (*қар.*)" белгиси қуйидаги ҳолларда ишлатилади:

а) сўз тааллуқли бўлган ўзакни кўрсатиш учун, масалан:

بني قар. ابْنٌ

سود қар. سُؤْدُدٌ

б) мазкур сўз ёки иборанинг таржимаси келтирилган бош сўз ёки кичик бош сўзни кўрсатиш учун, масалан:

حمام қар. ~ الْحَمَّامِ ;...سَاقٌ

عقب қар. ~ عَلَى عُقْبِهِ (أَعْقَابِهِ) ;...رَجَعَ I

Тенглик аломат (=) маъноси бир-бирига мос келувчи араб сўзлари ўртасига қўйилди.

11. Географик номлар луғатнинг охирида берилди.

12. Арабча феъллар ўтган замон III шахс музаккар бирлик шаклида олинди ва ўзбек тилида феълнинг ноаниқ формаси шаклида берилди. Луғатда феъл бобларининг жорий тартиби (I, II, III ва ҳ.к.) билан берилди. Маъносига кўра бир-бирига мос келувчи боблар ўртасига тенглик аломати (=) қўйилди.

Уч ўзак ундошли феълларнинг I бобида қавсга олинган а, у ёки и ҳарфлари орқали ҳозирги-келаси замонда 2-ўзак ундошининг ҳаракати кўрсатилган, масалан:

رَكَضَ I (и) رَكْضٌ...

Иккиланган феълларда эса биринчи ҳарф I ва II шахс учун ўтган замонда 2-ўзак ундошининг ҳаракатини, иккинчи ҳарф ҳозирги-келаси замонда 2-ўзак ундошининг ҳаракатини билдиради. Масалан:

رَبَّ I (а/у)... яъни رَبَبْتُ, أَرُبُّ (I шахс бирлик); رَبِبْتَ, تَرُبُّ (II шахс бирлик музаккар ва ҳ.к.)

I боб феъллари ёнида энг кўп ишлатиладиган масдарлар келтирилди. Қолган масдарлар эса алифбо тартибида алоҳида келтирилди.

. Араб феълидаги бошқарув шу сўзнинг ўзбекча маъносидан олдин қавс ичида берилди ва шу феъл ўзидан кейин талаб қиладиган предлог ўзбекча таржимадан кейин қавс ичида берилди. Масалан:

حَرَصَ I (и) حِرْصٌ 1) (*н. нидир*) қаттиқ орзу қилмоқ, истамоқ, (*н. гадир*) интилмоқ, (*н. гадир*) эришишни истамоқ (عَلَى)...

13. Арабча отлар бирликда бош келишикда ноаниқ ҳолатда берилди. Уларнинг жинси умумий қоидага мос келмаган тақдирда шу сўзлардан кейин *мз.* (музаккар) ёки *мн.* (муаннас) сўзлари ёзиб қўйилди. Масалан:

عَسَلٌ *мз.,мн*...

فَأْسٌ *мн*...

Отлардан кейин уларнинг синиқ кўплик шакли берилди. Масалан:

– مَرْحَلٌ *кўп.* مَرَاحِلُ

Агар отнинг кўплиги اتٌ — қўшимчаси ёрдамида ҳосил бўлса (тўғри кўплик), у ҳам махсус кўрсатиб қўйилди. Масалан:

– مُرْتَفَعٌ *кўп.* اتٌ —...

– دَفَّةٌ *кўп.* اتٌ —...

14. Арабча сифатлар бош келишикда бирлик музаккар ноаниқ ҳолатда берилди. Уларнинг муаннас ва кўплик шакллари ички флексия йўли билан ҳосил бўлган бўлса, у ҳам келтирилди. Масалан:

– أَحْرَشُ *мн.* حَرْشَاءُ *кўп.* حُرْشٌ

– حَزِينٌ *кўп.* حِزَانٌ, حُزَنَاءُ

15. Саноқ сонлар ноаниқ ҳолатда келтирилди. 3 дан 10 гача бўлган саноқ сонлар икки шаклда- музаккар ва муаннас шаклларда берилди. Уларнинг амалда қўлланиши маълум грамматик қоидалар асосида бўлади. Тартиб сонлар эса фақат музаккар шаклда берилди.

16. Олмошлар, боғловчилар, юкламалар, ундов сўзлар алифбо тартиби билан келтирилди.

17. Ўзбек тилида сифат ва равишларнинг кўриниши бир хил бўлган ҳолларда баъзан улар ҳам қавс ичида белгилаб қўйилди.

18. Луғатдан фойдаланишни осонлаштириш мақсадида ундаги арабча сўз ва ибораларнинг барча, шу жумладан тильда (~) аломатининг охири ҳам ҳаракатлар билан келтирилди. Масалан:

– حَاصِلُ... الْأَمْرِ ~ ишнинг моҳияти.

ا

(اَلِفٌ) ا алиф (араб алифбосининг биринчи ҳарфи. «а» унлисининг чўзиқлик белгиси ёки ҳамза учун таглик бўлиб хизмат қилади, абжадда-1)

أَ[1]-ми сўроқ юкламаси; أَفَهِمْتَ هٰذَا؟ сен буни тушундингми?; أَ ... أَمْ (альтернатив саволда) ёки... ёки; أَتَتَحَدَّثُ جِدًّا أَمْ أَنْتَ مَازِحٌ؟ жиддий гапиряпсанми ёки ҳазиллашаяпсанми?; أَوَ нахотки; أَلَا ...؟ эмасми?; أَفَمَا... ёки أَفَلَمْ... ёки أَفَلَا... ёки أَمَا... ёки أَلَا... أَلَا وَ هُوَ ... сен ...га қайтишинг керак эмасми?; مَا رَجَعْتَ إِلَى ...؟ (هِيَ) аммо муҳими

أَ[2] ундов юкламаси (узоқда бўлмаган киши учун) ҳой

آ ундов юкламаси (узоқда бўлган киши учун) ҳой

آبُ август

آجَنْدَةٌ (мажлис) кун тартиби

آحٌ (тухум) оқсили

آسٌ[1] бот. хушбўй бута (ўсимлик)

آسٌ[2] кўп. اتٌ — карт туз

آفَةٌ кар. أَوْف

آنُكُ эск. қалай

آنَةٌ кўп. اتٌ — ан (н) а (рупиянинг 1/16 қисмига тенг пул қиймати)

آهَنٌ эск. чўян

آيَةٌ, آى кар أوى

آيِنٌ кар. اين

أَبَّ ا (а/у, и) أَبَابٌ (бирор н.га) интилмоқ (إِلَى); (бирор н.ни) соғинмоқ (إِلَى)

— أَبٌ кўп. آبَاءٌ кар. أبو

— أَبٌّ ўт, алаф, ўлан, майса, кўк, кўкат, гиёҳ; яйлов, ўтлоқ

— أَبَابَةٌ ватанни соғиниш, ватанни қўмсаш, соғинч

— أَبِيبُ абиб (қибтий тақвимнинг ўн биринчи ойи)

أَبَاجُورٌ кўп. اتٌ — лампа ҳаллоғи, абажур

أَبَازِيرُ кар. بزر

أَبَاطِرَةٌ кўп. кар. إِمْبَرَاطُورٌ

أَبْجَدْ абжад ~، هَوَّزْ، حُطِّي، كَلَمَنْ، سَعْفَصْ، قَرَشَتْ، ثَخَذْ، ضَظَغْ араб алифбосидаги ҳарфларнинг сон қийматини эсда сақлаб қолиш учун сунъий тузилган сўзлар; мазкур сўзларнинг биринчиси; (луғатда ҳарфларнинг сон қиймати ўз ўрнида берилди)

— أَبْجَدِيٌّ алифбога оид; ~ فِهْرِسٌ алифболик кўрсаткич; الْحُرُوفُ الـ~ةُ алифбо

— أَبْجَدِيَّةٌ кўп. اتٌ — алифбо

أَبَدَ ا (и, у) أُبُودٌ ёввойилашмоқ, ёввойи бўлмоқ ◊ ~ بِالْمَكَانِ (бирор жойда) бўлмоқ; (бирор жойда) қолмоқ; II أَبَّدَ абадийлаштирмоқ; V تَأَبَّدَ ёввойилашмоқ, ваҳший бўлиб кетмоқ

— آبِدٌ ёввойи

— آبِدَةٌ кўп. أَوَابِدُ 1) қандайдир ҳайрон қолдирадиган, ғайритабиий нарса; 2) ваҳший ҳайвон

— أَبَدٌ абадийлик, интиҳосизлик; ا~ абадий, мангу, доимий, ҳамма вақт, узлуксиз, ا~ ... لَا ҳеч қачон, ҳеч маҳал, тамоман; мутлақо; ا~ كَلَّا لَمْ أُشَاهِدْ ذٰلِكَ йўқ, буни мен мутлақо кўрмадим; إِلَى ~ الْآبِدِينَ; إِلَى الـ~ ёки ~ الدَّهْرِ доимо, ҳамма вақт; абадий, умрбод, мангу

— أَبَدِيٌّ абадий, боқий, умрбод, мангу, интиҳосиз

— أَبَدِيَّةٌ абадийлик, интиҳосизлик

— تَأَبُّدٌ ёввойилашиб, ваҳшийлашиб кетиш; فِي ~ ёввойиларча, ваҳшийларча

— مُؤَبَّدٌ абадийлаштирилган; мангу; ا~ абадий, мангу; الْأَشْغَالُ الشَّاقَّةُ ~ا умрбод қамоқ, умрбод ҳибс (каторга)

أَبَرَ ا[1] (и,у) أَبْرٌ 1) чақмоқ, ниш урмоқ (ари ва ҳ.к.лар ҳақида); 2) сўкмоқ, уришмоқ, койимоқ, тергамоқ, ҳақорат қилмоқ; ~ الْكَلْبَ нон ичига игна тиқиб итга едирмоқ; أَبَرَ[2] (и,у) أَبْرٌ, إِبَارٌ бот. чанглатмоқ; II أَبَّرَ бот. (ўсимликни) чанглатмоқ; V تَأَبَّرَ бот. чангланмоқ

— إِبَارٌ бот чанглаш, чангланиш

— أَبَّارَةٌ кўп اتٌ — нина қутиси, нинадон

— إِبْرَةٌ кўп. إِبَرٌ 1) нина; ~ الْحَاكِي граммофон нинаси; ~ الْخِيَاطَةِ тикув нинаси; ~ وَابُورِ الْغَازِ примус нинаси; أَشْغَالُ الـ~ кўп. ҳунари, каштачилик, чеварчилик; الـ~ تَكْسُو النَّاسَ وَ هِيَ عُرْيَانَةٌ мқл. бўзчи белбоққа ёлчимас (сўзма-сўз) нина ҳаммага кийим тикиб кийинтиради, ўзи эса ялонғоч); بَحَثَ عَنْ ~ فِي جُرْنٍ مُفْعَمٍ мтл. унмайдиган (амалга ошмайдиган) ишга уринмоқ (сўзма-сўз: сув тўла ҳовуздан нина ахтармоқ), 2) мил (стрелка); ~ الْبُوصْلَةِ (الْحُقِّ) компас (қибланома) мили (стрелкаси); ~ مَغْنَطِيسِيَّةٌ (مَغْنَاطِيسِيَّةٌ) магнит мили (стрелкаси) ~ بَيْتُ (حُقُّ) الـ~ ёки الْمَلَّاحِينَ компас (қибланома); 3) найза, ниш (чақадиган

ҳашаротларда); 4) *ҳарб.* боёк (замбарак, тўп) да ўққа қадалган пистонга урилувчи қисм; 5) ҳаддан ташқари, чўлдай ориқ хотин; 6) *бот* оталиқ (*ўсимлик гулида*); 7) хуққа (*укол. инъекция*); أُعْطِيَ ~ унга укол қилинди

– مَأْبُورٌ 1) ичига нина тиқилган нонни еган; 2) зарб қилинган; سِكَّةٌ ~ةٌ зарб қилинган танга

– مُؤَبَّرٌ *бот.* чанглатилган; نَخْلَةٌ ~ةٌ чанглатилган хурмо дарахти

– مِئْبَارٌ = أَبَارَةٌ

– مِئْبَرٌ = 1) أَبَّارَةٌ; 2) жуволдиз

– مِئْبَرَةٌ *кўп.* مَآبِرُ 1) найза, ниш; 2) ғийбат, фисқ-фасод; туҳмат

أَبْرَامِيسٌ лешч (*карпсимонлар оиласига мансуб балиқ*)

إِبْرَاهِيمُ، إِبْرَهِيمُ *ат.от., мз.* Иброҳим (алайҳиссалом)

أَبْرَشِيَّةٌ، أَبْرَشِيَّةٌ *кўп.* اتٌ — *мн. черк.* епархия (*христианларда: архиерей тасарруфидаги маъмурий черков округи*); қавм

أَبْرَامِيشٌ = أَبْرَمِيشٌ

إِبْرِيزٌ соф олтин

إِبْرَيْسَمٌ، إِبْرِيسَمٌ ипак

إِبْرِيقٌ *кўп.* أَبَارِيقُ кўза; идиш, الشَّايِ ~ чой идиши, чойнак; ~ الْقَهْوَةِ кофе дамлайдиган идиш; ~ الْمَاءِ сув графини, қумғон; ~ الزَّيْتِ ёғ идиши (бутилкаси)

أَبْرِيلُ апрель; كِذْبَةُ ~ биринчи апрель ҳазили

إِبْزِيمٌ *кўп.* أَبَازِيمُ тўқа, камар тўқаси, илгак, тугма; кўйлакнинг илгаги (тугмаси)

أَبْزَنٌ *кўп.* أَبَازِنُ ҳовуз (бассейн)

أَبِيسٌ *миф* Абис

إِبْسِيطٌ *кўп.* أَبَاسِيطُ ғилдиракнинг темирдан ясалган тўғини (гардиши)

I أَبَشَ (u) أَبْشٌ йиғмоқ, тўпламоқ

أَبْضٌ *кўп.* أَبَاضٌ *анат.* тизза остидаги тақим; тизза ости чуқури

(ابط) V تَأَبَّطَ 1) *шунингдек*, ذِرَاعَهُ ~ қўлтиқ тагидан олмоқ, қўлдан тутмоқ; 2) қўлтиқ тагидан тутиб турмоқ

– إِبْطٌ *мз. мн. кўп* آبَاطٌ қўлтиқ; تَحْتَ ~هِ қўлтиқ тагида, остида; ◊ ضَرَبَ آبَاطَ الْإِبِلِ إِلَى ... ; إِبِلٌ *қар.* خَفَقَ (ضَرَبَ) آبَاطَ الْإِبِلِ туяда қаергадир жўнамоқ

I أَبَقَ (u) أَبْقٌ، إِبَاقٌ югуриб кочмоқ, кочмоқ

~ آبِقٌ *кўп.* أُبَّاقٌ 1) қочувчи; 2) қочқин, қочоқ

– أُبَقٌ *бот.* наша, ҳинд нашаси (*ўсимлик*)

I أَبَلَ (u) أَبَالَةٌ жинсий алоқадан ўзини тиймоқ; V تَأَبَّلَ = I

– إِبِلٌ *мн. жам.* туялар; ◊ ~ خَفَقَ (ضَرَبَ) آبَاطَ الْـ туяларни аямай ҳайдамоқ, сурмоқ

– أَبَلَةٌ зарар, зарарлик; كُلُّ مَالٍ أُدِّيَتْ زَكَاتُهُ فَقَدْ ذَهَبَتْ ~ُهُ *ҳад.* закоти берилган ҳар бир молнинг зарари кетади

– إِبَلِيٌّ туяга тегишли, оид, алоқадор

– إِبَّالَةٌ *кўп.* أَبَابِيلُ 1) одамлар тўпи; 2) гала (*қуш ҳақида*); 3) боғ, боғлам; той (*мас., пахта тойи*); ◊ جَاءَ ضِغْثًا عَلَى ~ бу косани тўлдирган охирги томчи бўлди

– أَبِيلٌ насоро динидаги роҳиб, монах; ~ الْأَبِيلِينَ Исо алайҳиссаломнинг лақабларидан бири

إِبْلِيزٌ балчиқ

أَبْلَسَ، تَأَبْلَسَ иблисдек (иблисона) ҳаракат қилмоқ

– إِبْلِيسُ *кўп.* أَبَالِسَةٌ иблис, шайтон

– إِبْلِيسِيٌّ иблисга, шайтонга оид, иблисий, шайтоний; الْوَسَائِلُ الـ~ةُ шайтоний воситалар

أَبْلَكَاشٌ фанера

أَبْلَةٌ *ёки* أَبْلَه (*муомалада*) "сингилжон", "холажон", "аммажон"

ابْنٌ *қар.* بنى

I أَبَنَ أَبْنٌ айбланмоқ, айб қўйилмоқ; II أَبَّنَ ўлганга йиғламоқ; вафот қилган киши ҳақида нутқ сўзламоқ; بِمَقَالَةٍ ~ таъзияномa (некролог) ёзмоқ

– إِبَّانٌ вақт; فِي ~ الثَّوْرَةِ *ёки* ~ الثَّوْرَةِ революция вақтида; لِكُلِّ شَيْءٍ ~ُهُ *мтл.* ҳар нарсанинг ўз вақти бор

– أُبْنَةٌ *кўп.* أُبَنٌ 1) тугун, (тахтадаги) буток; 2) қаҳр, ғазаб, аччиқланиш, адоват

– تَأْبِينٌ (*к.нидир вафотидан сўнг*) мақташ; қабр тепасидаги нутқ; حَفْلَةُ الـ~ дафн маросими, вафот этган киши билан видолашиш

– تَأْبِينِيٌّ: حَفْلَةٌ ~ةٌ таъзия маросими

– مَأْبُونٌ 1. 1) эрка, нозик; 2) занчалиш; 3) ҳез, ҳезалак

أَبَنُوسٌ، آبَنُوسٌ қора рангли абнус дарахти

I أَبَهَ (a) أَبْهٌ (*к.гадир. н. гадир*) эътибор бермоқ (لِـ); يُؤْبَهُ لَهُ *мажх.* муҳим, асосий; لَا يُؤْبَهُ لَهُ *маж.* арзимаган, аҳамиятсиз, анчайин

– أُبَّهَةٌ 1) ялтироқлик, тантанаворлик, улуғлик, ҳашаматлилик, серҳашамлилик, башанглик; 2) ифтихор, ғурур

أَبٌ *кўп.* آبَاءٌ ота; أَبُوهُ *б.к.* унинг отаси; أَبِيهِ *қар к* унинг отасининг; أَبَاهُ *туш.к.* унинг отасини; يَا أَبَتِ эй ота!, эй отажон, отахон!; بِأَبِي أَنْتَ сен менга отадан улуғсан!; أَبَوَانِ *ик.с.* ота-она; *кўп.* оталар, аждодлар; الْأَبُ نُوئِيل қорбобо; مِنَ الْأَبِ إِلَى الِابْنِ отадан ўғилга; أَبًا عَنْ جَدٍّ боболан отага; أَبُو سِينَاءَ Абу Сино, Абу Али ибн Сино; أَبُو دَقِيقٍ қизил тўш (*сайроқи қуш*); أَبُو جَلَمْبُو қисқичбақа; أَبُو بَرَاقِشَ капалак; أَبُو ذَنَبٍ думли юлдуз (комета); أَبُو الرُّكَبِ а) тумов (грипп); б) тропик безгак; أَبُو رِيَاحٍ флюгер (*шамол йўналишини ва кучини ўлчайдиган асбоб*), шамол ўлчагич; أَبُو شَوَارِبَ мўйловли одам; أَبُو فَرْوَةٍ каштан (*меваси*); أَبُو قِرْدَانٍ оқ лайлак; أَبُو مَغَازِلَ

أَبُو لайлак; أَبُو مِنْجَلٍ ибис (*лайлакка ўхшаш қушнинг бир тури*); أَبُو النَّظَّارَةِ кўз ойнакли киши, одам; أَبُو الْهَوْلِ Мисрда одам бошли шер (сфинкс) ҳайкали; أَبُو النَّوْمِ кўкнор; أَبُو الْيَقْظَانِ хўроз

– أُبُوَّةٌ оталик; ~ نِظَامُ الـ патриархат (*ибтидоий жамоа тузумида матриархатдан кейин келган бир босқич*)

– أَبَوِيٌّ 1) отаники, отага тегишли; ~ النِّظَامُ الـ патриархат; 2) отага оид

أُبُوا *муз.* гобой (*ёғочдан ясалган сурнайнинг бир тури*)

أَبُونِيَّةٌ *кўп.* ـات — абонемент, обуна

أَبَى I (а) إِبَاءٌ, إِبَاءَةٌ, إِبَايَةٌ 1) истамаслик, хоҳламаслик, майл, рағбат йўқлиги; қаршилик қилмоқ; يَأْبَى إِلَّا أَنْ ... нима бўлганда ҳам у хоҳлайдики, ...; у албатта хоҳлайдики, ...; 2) рад қилмоқ, қайтармоқ; 3) севмаслик, яхши кўрмаслик, ёмон кўрмоқ; 4) рухсат бермаслик, имкон бермаслик; 5) кеккаймоқ, такаббур бўлмоқ; ◊ أَبَيْتَ اللَّعْنَ жоҳилиятда подшоҳ ҳузурига кирганда айтиладиган («*сенга лаънат келтирадиган ишнинг воқеъ бўлишига йўл қўймадинг» маъносидаги*) ибора; V تَأَبَّى 1) рад қилмоқ, қайтармоқ, қабул қилмаслик; 2) фахрланмоқ, ифтихор қилмоқ; кеккаймоқ

– آبٍ *мн* آبِيَةٌ *кўп.* أُبَاةٌ рад қилувчи, қайтарувчи, қабул қилмовчи; أُبَاةُ الضَّيْمِ адолатсизликни рад этувчилар

– إِبَاءٌ, إِبَايَةٌ, إِبَاءَةٌ 1) рад қилиш, истамаслик; 2) ифтихор, кибр, мутакаббирлик; ~ بِـ гердайиб, такаббурлик билан

– أَبِيٌّ мағрур, ғурурли, такаббур, мутакаббир

– أَبِيٌّ = أَبْيَانُ

– تَأَبٍّ мағрурлик, такаббурлик, димоғдорлик; ~ فِي кеккайиб, такаббурона

– مُتَأَبٍّ *мн.* مُتَأَبِّيَةٌ мағрур, кибрли, такаббур, ўзига бино қўйган

أَبٌ *кар.* أَبِيبٌ

أَبِيقُورِيٌّ *кўп.* أَبِيقُورِيُّونَ, أَبَاقِرَةٌ *мз.* эпикурчи, эпикуреизм тарафдори

– أَبِيقُورِيَّةٌ *фалс.* эпикуреизм (*қадимги юнон файласуфи Эпикурнинг таълимоти*)

أَتَابِي *халқ.* гап шундаки, ...; мана шунинг учун ...

أَتَارِي *халқ.* = أَتَابِي

إِتَاوَةٌ *кўп.* إِتَاوَاتٌ, أَتَاوَى солиқ, ўлпон; хирож

إِتْبٌ *кўп.* آتَابٌ 1) кўйлак; 2) фартуқ

إِتْرِبْيُومٌ *кимё.* иттербий (*нодир кимёвий элемент, металл*)

أُتْرُجٌّ ширин лимонлар, лимонлар, цитрон

– أُتْرُجَّةٌ *кўп.* ـات — ширин лимон, лимон; цитрон

أُتْرُجٌّ = أُتْرُنْجٌ

إِتْرِيُومٌ *кимё.* иттрий (*нодир кимёвий элемент; ҳавода тез оксидланадиган металл*)

أُتْشْ! *ундов сўз; ҳарб.* "Ўқ узилсин!" деган маънодаги ҳарбий буйруқ

– أَتْشَجِيٌّ *кўп.* أَتْشَجِيَّةٌ ўт ёқувчи, гўлахи; *сол.* عَشْنَجِي

أَتَمَّ I (u) أَتْمٌ ~ بِالْمَكَانِ бирор жойда бўлмоқ; (*бирор жойда*) истиқомат қилмоқ (яшамоқ)

– مَأْتَمٌ *кўп* مَآتِمُ мотам йиғилиши; дафн маросими; ~ لَيَالِي الـ мотам оқшомлари

أُتُومُوبِيل, أُتُمْبِيل автомобиль

أَتْمَتَ автоматлаштирмоқ

– أَتْمَتَةٌ 1) автоматлаштириш (*корхоналарда; ишлаб чиқариш жараёнида автоматик асбоблар, машиналар қўллаш*), 2) автоматика

– أُتُومَاتِيٌّ автоматик, автомат

– أُتُومَاتِيَّةٌ автоматика

أَتَانٌ *кўп.* أُتُنٌ *мн.* урғочи эшак; ~ الضَّحْلِ дарё, денгиз сувлари остидаги қоя тошлар

أَتُونٌ *кўп.* أُتُنٌ, أَتَاتِينُ печь, кўра; ўчоқ; ~ صَهْرٍ домна (*темир рудасидан чўян эритиш учун қурилган махсус мослама*)

أَتَى I (и) إِتْيَانٌ 1) юрмоқ, келмоқ; 2) изидан (изма-из) бормоқ, эргашиб бормоқ, орқасидан бормоқ; كَمَا يَأْتِي мا يَأْتِي навбатдаги; қуйида келтирилганидек; 3) (*н.нидир*) бажармоқ, қилмоқ (*туш.к. ёки* بِـ); 4) (*к.нидир, н.нидир*) келтирмоқ, олиб келмоқ; أَتَتْ بِوَلَدٍ у аёл бола туғди; 5) (*н.нидир*) йўқ қилмоқ, битирмоқ, тугатмоқ, йўқотмоқ, қириб ташламоқ (عَلَى); ~ الْحَرِيقُ عَلَى الْأَخْضَرِ وَ الْيَابِسِ ёнғин ҳамма нарсани ёндириб битирди (*сўзма-сўз: ёнғин хўл-қуруқнинг ҳаммасини йўқ қилди*); 6) (*н.нидир*) тугатмоқ, охирига етказмоқ (عَلَى); ◊ ~ عَلَى تَفَاصِيلِ (*бирор н.нинг*) майда-чуйдасигача билмоқ (عَنْ); ~ عَلَى ذِكْرِ нима ҳақидадир ҳикоя қилмоқ; ~ الْمَرْأَةَ хотин билан ётмоқ; III آتَى (*к.гадир*) мос келмоқ, ўхшамоқ; 2) ўнғай, ҳамроҳ бўлмоқ (*мас., шамол ҳақида*); ◊ لَا تَنْتَظِرْ مِنِّي أَنْ أُوَاتِيَكَ مِنْ وَصْفٍ ... сенга ...ни тасвирлаб (васф қилиб) беришни мендан кутма; IV آتَى 1) бермоқ, ҳосил бермоқ (*мас., дарахт*); V تَأَتَّى 1) бўлиб ўтмоқ, келиб чиқмоқ, воқеъ бўлмоқ; 2) (*н. дандир*) келиб чиқмоқ, тарқалмоқ (مِنْ, عَنْ); 3) (*к.гадир*) мувофиқ келмоқ, мос келмоқ, муносиб бўлмоқ (لِـ); 4) (*к.учундир*) мумкин бўлиб қолмоқ, (*к.нингдир*) эришмоғи (لِـ); 5) (*н.гадир*) тайёрланмоқ, ҳозирлик кўрмоқ (لِـ); 6) натижа олмоқ; (*н. биландир*) туғамоқ (عَنْ); X اسْتَأْتَى келишни сўрамоқ, келишга таклиф этмоқ

– آتٍ *мн.* آتِيَةٌ галдаги, навбатдаги, кейинги; ~ كَمَا هُوَ қуйида айтилганидек; الْآتِي ذِكْرُهُ бу ҳақда қуйида сўзланади; الْآتِي بَيَانُهُ бу қуйида баён этилади; الْآتِي келгуси, келажак

– إِتَاوَةٌ *алиф.б.қ.*

– مُوَاتٍ *мн.* مُوَاتِيَةٌ 1. ўнғай, қулай, ҳамроҳ, йўлдош (*мас., шамол ҳақида*)

– مَأْتًى *кўп.* مَآتٍ 1) келиш вақти; 2) келиш жойи; 3) *кўч.м.* манбаъ; 4) йўналиш, томон; 5) иш, ҳаракат, муомала, қилиқ; 6) ҳодиса, воқеа, тасодиф

I أَثَّ (а/и) أَثَاثٌ 1) қалин бўлмоқ (ўт-ўлан ҳақида); 2) қалин бўлмоқ (соч ҳақида); II أَثَّثَ 1) тартибга келтирмоқ (мас., яшаш жойини): мебеллаштирмоқ; 2) тайёрлаб қўймоқ; V تَأَثَّثَ мебеллаштирилган бўлмоқ; мебеллаштирилмоқ

– أَثَاثٌ кўп. اثّ — 1) мебель, уйнинг жиҳоз-анжомлари; 2) уй бисотлари (қўй, мол, туя, мол-мулк ва ҳ.к.)

– أَثِيثٌ 1) қалин (ўт-ўлан ҳақида); 2) ҳурпайган (соч ҳақида); 3) семиз; йўғон, миқти

I أَثَرَ (у/и) أَثْرٌ، أَثَارَةٌ 1) хабардор қилмоқ, гапириб бермоқ; 2) иқтибос (цитата) келтирмоқ; II أَثَّرَ 1) таъсир этмоқ, таассурот қолдирмоқ; таъсир кўрсатмоқ; (туйғуларга) тегиб кетмоқ, дахл қилмоқ, ... فِي ~ أَثَرًا بَلِيغًا ёки ... عَلَى ~ تَأْثِيرًا كَبِيرًا кучли таассурот қолдирмоқ; 2) эл. индукциялаштирмоқ; IV آثَرَ 1) хиллаб олмоқ; саралаб олмоқ; (н. нидир, туш.к. н.дандир) устун (ортиқ) деб билмоқ; 2) ҳурмат қилмоқ; эҳтиром кўрсатмоқ, эъзозламоқ; 3) альтруист ("ўзим бўлай" демасдан, бошқаларга яхшилик қилувчи, ғамхўрлик кўрсатувчи одам) бўлмоқ; V تَأَثَّرَ (н.нингдир) таъсирига тушиб қолмоқ (مِنْ); مِنَ الرُّطُوبَةِ ~ намлик таъсирида бузилмоқ; 2) (к.нингдир, н.нингдир) таъсирига берилмоқ (ـبـ); (н.нингдир) таъсирини ҳис қилмоқ (ـبـ); бирор ҳис-туйғу билан тўлиб-тошмоқ (ـبـ); 3) хафа бўлмоқ, ҳаяжонланмоқ, ташвишланмоқ, ташвиш тортмоқ; 4) (н.гадир) ўз муносабатини билдирмоқ (ـبـ); 5) кузатмоқ, изидан бормоқ, пойлаб бормоқ; изига тушмоқ, таъқиб қилмоқ; 8) изма-из бормоқ; 7) эл индукцияланмоқ; VIII ائْتَثَرَ (к.нингдир) таъсирига тушиб қолмоқ; X اسْتَأْثَرَ (н.нидир) қўлга киритмоқ, эгалламоқ, (н.нидир) ўзлаштирмоқ; (н.гадир) эга бўлиб қолмоқ; ◊ اللهُ بِهِ ~ ёки بِهِ الْمَنِيَّةُ ~تْ у ўлди, у вафот этди, у оламдан ўтди; بِالْاهْتِمَامِ ~ катта қизиқиш уйғотмоқ; هٰذِهِ ~تْ الْمُحَادَثَاتُ بِجَلْسَاتٍ كَثِيرَةٍ бу музокаралар давомида кўп мажлислар ўтказилди

– آثَارٌ кўп. الْـ~ الْمَادِّيَّةُ фаолият, қилмиш, амаллар; الْـ~ ашёвий далиллар; الْآثَارُ الْقَدِيمَةُ қадимий ёдгорликлар, осори атиқалар; دَارُ الْـ~ археологик музей, қадимий ёдгорликлар музейи; عِلْمُ الْـ~ археология; عِلْمُ الْـ~ الْمِصْرِيَّةِ египтология (Миср ва унинг осори атиқаларини текширадиган фан), мисршунослик

– آثَارَاتٌ кўп. (آثَارٌ дан. қар. أَثَرٌ) асорат (мас., касаллик асорати), из, асар, қолдиқ, нишон

– آثَارِيٌّ 1) археологик, археологияга оид; 2) археолог

– أَثَارَةٌ 1) айтиб бериш; маълумотлар (фактлар) бериш; 2) асорат, из, қолдиқ

– أُثْرَةٌ анчагина афзал (ортиқ) кўрилган, энг суюкли, ёқимли

– أُثْرٌ қиличнинг ялтираши

– أَثَرٌ кўп آثَارٌ 1) из, асар, қолдиқ, нишон, белги, нишона; الْجُرْحِ ~ ямоқ, тиртиқ, чандиқ; أَصْبَحَ (صَارَ) ~ًا بَعْدَ عَيْنٍ мтл тақ этди, қайдан билай-қаёққа кетди; ضَاعَ دُونَ ~ ном-нишонсиз йўқолмоқ, гум бўлмоқ, дом дараксиз кетмоқ; ... ~ عَلَى أَثَرِهِ ... гўё тағини духчи билан бирга такрорламоқ; هِ ~ كَانَ فِي (к нидир) изма-из бориб топмоқ, излаб топмоқ, ахтариб бориб топмоқ; 2) нақл ривоят, афсона, чўпчак; қадимият ёдгорликлари; 3) таъсир, таъсир этиш, таъсир ўтказиш; 4) таассурот, эффект (натижа); 5) аҳамият, муҳимлик; 6) асар (адабий, илмий ва б.); 7) ярақлаш товланиш, жилва (мас., қиличнинг ярақлаши); ◊ عَلَى ~ ёки ~ ذٰلِكَ ذٰلِكَ ёки ذٰلِكَ ~ فِي ундан сўнг, ундан кейин; عَلَى الْـ~ ўша заҳоти, тездан, бетўхтов

– إِثْرٌ из; هِ ~ عَلَى ёки هِ ~ فِي ёки هُ ~ кимнингдир,ниманингдир изидан; ذٰلِكَ ~ ундан сўнг

– أَثِرٌ ўзинигина яхши кўрадиган, худбин

– أَثَرَةٌ 1) худбинлик, эгоистлик, ўзинигина севиш; الْـ~ وَالْإِيثَارُ худбинлик ва альтруизм; 2) манфаатпарастлик; ҳирс, тамаъ

– أَثَرِيٌّ 1) археологияга оид, археологик; 2) археолог

– أَثِيرٌ[1] 1) афзал (ортиқ) кўрилган, энг яхши, энг соз, аъло; 2) танланган, сараланган, териб олинган

– أَثِيرٌ[2] радио. эфирга (ҳаво мавжларига) оид; إِذَاعَةٌ عَلَى أَمْوَاجِ الْـ~ эфир орқали хабар тарқатиш, радио орқали маълумот бериш; шунингдек: кимё. эфир (мас., эфир мойи)

– أَثِيرِيٌّ эфирга оид, ҳавога оид

– اسْتِئْثَارٌ 1) ўзлаштириш, эгаллаб олиш, ўзиники қилиб олиш; 2) худбинлик, эгоистлик

– إِيثَارٌ 1) афзал (ортиқ) кўриш; 2) альтруизм

– تَأَثُّرٌ 1) таъсирчанлик; ҳиссиётга берилувчанлик; سَرِيعُ الْـ~ сезгир, таъсирчан, туйғулари тез ғалаёнга келувчи, 2) кечинмалар, қайғуриш; ғамгинлик, хафалик; نَفْسَانِيٌّ ~ ҳаяжон, дилнинг тўлқинланиши

– تَأَثُّرِيٌّ импрессионист, импрессионизм тарафдори

– تَأَثُّرِيَّةٌ импрессионизм (١٩ асp ўрталарида санъат ва адабиётда пайдо бўлган оқим; бу оқим адабиёт ва санъатдан шахснинг ички кечинмалари ва кайфиятларинигина акс эттиришни талаб қилади)

– تَأْثِيرٌ 1) таъсир, таъсир этиш, таъсир ўтказиш; الْعَيْنِ ~ кўз тегиш, кинна, кўзикиш; бузилиш; бузиш, ишдан чиқариш; 2) таассурот; 3) эл. индукция; الْـ~ الذَّاتِيُّ ўз-ўзидан индукцияланиш

– تَأْثِيرِيٌّ физ индукцион, индуктив; تَيَّارَاتٌ ~ةٌ индуктив ток

– تَأْثِيرِيَّةٌ импрессионизм

– مَأْثُرَةٌ، مَأْثَرَةٌ кўп. مَآثِرُ 1) мақтаса арзийдиган, мақташга лойиқ қилиқ, иш-ҳаракат, қилмиш; жасорат, қаҳрамонлик, мардлик; 2) хизмат, кўрсатилган хизмат; фазилат, қадр; қадр-қиммат, хислат, шаън

– مَأْثُورٌ[1] 1) биров томонидан айтиб берилган, оғиздан оғизга ўтган, ҳикоя қилинган, ... أَنَّ ~ مِنَ الْـ айтадиларки, ... айтишларича, ... айтишларига қараганда, ...; 2) хотирда қоладиган; машҳур, жуда улуғ, ажойиб, фавқулодда, мисли

кўрилмаган равишда; ~ الْقَوْلُ الـ ـــةَ ёки الْعِبَارَةُ الـ ـــةَ ёки الْكَلِمَةُ الـ ـــةَ ҳикматли сўз, доно гап, ҳикмат, афоризм

– مَأْثُورٌ² айтишларича, жинлар ясаган қилич

– مُؤَثِّرٌ таъсир этувчи; 2) ҳис-туйғуларга таъсир этувчи, кўнгилни юмшатадиган, меҳру шафқат қўзғатадиган

– مُؤَثِّرَاتٌ *кўп.* 1) ҳолатлар, шароитлар, таъсир кўрсатувчи омиллар; 2) *физиол* таъсир этувчилар, қўзғатувчилар

– مُتَأَثِّرٌ 1) (*бирор н.нинг*) таъсири остида турган (بِ); 2) қийналаётган, азоб тортаётган, азобда қолган; مَاتَ ~اً بِجِرَاحَةٍ у яраланишдан ўлди, у жароҳатдан ўлди

I أَثُلَ (*u*) أُثُولٌ 1) илдиз отмоқ, томир ёймоқ, ўрнашмоқ, қолмоқ; 2) аслзода бўлмоқ, аслзодалар авлодига мансуб бўлмоқ; II أَثَّلَ тежамоқ, иқтисод қилмоқ; (*капитални*) кўпайтирмоқ; ~ الْأَمْوَالَ فِي . . . . . .га ишлатмоқ, жойлаштирмоқ (*маблағ, пул, капитал ҳақида*); V تَأَثَّلَ 1) илдиз отмоқ, томир ёймоқ, мустаҳкамланмоқ, катъий (мустаҳкам) ўрнашмоқ (шаклланмоқ); 2) (*бирор н.га*) жойлаштирилмоқ (*маблағ, пул, капитал ҳақида*); 3) *шунингдек.* ~ الْأَمْوَالَ капитал орттирмоқ, бойимоқ

– أَثْلٌ *жам. бот.* тамариск, қайнона тили (*кактуслар оиласига кирувчи ўсимлик*)

– أَثْلَةٌ *кўп.* أَثَلَاتٌ юлғун бутаси, юлғун тури

– أَثِيلٌ¹ 1) қадимий; 2) аслзода, олийнасаб; 3) *грам.* ўзакка оид; ~ أَمْ دَخِيلٌ؟ (*сўз ҳақида*) четдан кирганми ёки аслида арабчами?

– أَثِيلٌ² *кимё.* этил

– مُؤَثَّلٌ = أَثِيلٌ¹

I أَثِمَ (*a*) إِثْمٌ гуноҳ қилмоқ; айб (гуноҳ) иш қилмоқ, жиноят қилмоқ; أَثَمَ (*u, y*) أَثْمٌ (*бирор н.да*) гуноҳкор деб ҳисобламоқ (فِي); 2) гуноҳига яраша жазоламоқ; II أَثَّمَ 1) гуноҳ қилишда, жиноятда айбламоқ; IV آثَمَ гуноҳ ишга бошламоқ, ўргатмоқ, мажбур қилмоқ; V تَأَثَّمَ 1) гуноҳлигини, жиноят эканлигини эътироф этмоқ, тан олмоқ; (*н.дандир*) тавба қилмоқ, афсусланмоқ (مِنْ) 2) гуноҳ деб ҳисобламоқ

– أَثَامٌ гуноҳга яраша жазо

– إِثْمٌ *кўп.* آثَامٌ 1) гуноҳ; مُمِيتٌ ~ кечирилмас (жуда катта) гуноҳ; 2) айб, хато; жиноят; 3) шароб

– آثِمٌ *кўп.* أَثَمَةٌ 1) гуноҳ қилувчи; 2) гуноҳга олиб келувчи (иш); 3) гуноҳкор; жиноятчи

– أَثُومٌ = أَثِيمٌ

– أَثِيمٌ *кўп* أُثَمَاءُ 1) гуноҳкор; айбдор; жиноятчи; 2) гуноҳ қилган; жиноят қилган

– مَأْثَمٌ *кўп.* مَآثِمُ 1) гуноҳ; 2) жиноят; ёмон (бемаъни) ҳаракат

مَأْثُومٌ гуноҳкор

نَبِيٌّ أَثْنَانِ *қар.*

أَثْنُولُوجِيَا، أَثْنُولُوجِيَّة этнология (*этнография маъносида қўлланадиган термин*)

أَثْيُوبِيٌّ 1) Эфиопияга, эфиопларга оид; 2) эфиоп (*халқ*)

I أَجَّ (*a/y,u*) أَجِيجٌ ёнмоқ, куймоқ, ловуллаб (алангаланиб) ёнмоқ; II أَجَّجَ ёндирмоқ, алангалатмоқ; ~ الْحَمْلَةَ الْمُعَادِيَةَ لِـ . . .га қарши душманликни алангалантирмоқ; ~ نَارَ الْحَرْبِ уруш оловини ёқмоқ; أَجَّ (*a/y*) шўр бўлмоқ, таъми шўр бўлмоқ; ~ الْمَاءُ сув шўрлашди; V تَأَجَّجَ ўт олмоқ, ёниб кетмоқ, ўт чиқмоқ; ёнмоқ; VIII ائْتَجَّ = V

– أُجَاجٌ тузланган балиқ

– أُجَاجٌ таъми ўткир, аччиқ, шўр, тузланган; ~ مَاءٌ намакоб, шўр, шўр сув, шўр (денгиз) суви

– أَجَاجٌ қайноқ, оташин; қизғин, жўшқин, юрагида ўти бор, ғайратли

– أَجُوجٌ алангаланаётган, алангаланиб ёнаётган; чўғ бўлиб қизиган

– أَجِيجٌ иссиқ ҳарорат; аланга, жўшқинлик

إِجِبْتُولُوجِيَّة، إِجِبْتُولُوجِيَا египтология, мисршунослик

– إِجِبْتُولُوجِيٌّ египтолог, мисршунос

I أَجَرَ (*y*) أَجْرٌ ажрини бермоқ, хизмат ҳақини тўламоқ; ҳақ тўламоқ; II أَجَّرَ 1) ижарага бермоқ, кирага, ижарага қўймоқ; ~ مِنْ بَاطِنِهِ қайтадан ижарага бермоқ; кирага (ишлатиб, фойдаланиб туришга) бермоқ; سَفِينَةً ~ кемани юк ташиш учун ижарага бермоқ; 2) ёлламоқ; IV آجَرَ 1) ёлланма қилиб бермоқ; 2) = I; V تَأَجَّرَ ёлланиб берилмоқ; 2) ёлланилмоқ, ёлланмоқ; VIII ائْتَجَرَ ижара ҳақини (меҳнат ҳақини) талаб қилмоқ; X اسْتَأْجَرَ ёлламоқ, ижарага олмоқ; ёллаб олмоқ; سَفِينَةً ~ юк ташиш учун кема ёлламоқ

– آجِرٌ ёлловчи; хўжайин

– آجُرٌّ *жам.* ғишт (пиширилган ғишт)

– آجُرِّيٌّ ғиштли, ғиштин, ғиштга оид

– آجُرَّةٌ *кўп.* ـاتٌ ғишт

– إِجَّارٌ *кўп.* أَجَاجِيرُ текис том; айвон, пешайвон

– إِجَارَةٌ *кўп.* ـاتٌ 1) ижара ҳақи (тўлови); 2) ижарага бериш

– أَجْرٌ *кўп.* أُجُورٌ мукофот, мукофотлаш, тўлов, ҳақ; الْأُجُورُ عَلَى نِظَامِ الْقِطْعَةِ ишбай ҳақ тўлаш; ишбай ҳақ (тўлов); ~ (بِغَيْرِ) بِلَا белул, текин, бекорга; مِثْلٍ ~ مِثْلَ *қар.*

– أُجْرَةٌ *кўп* أُجَرٌ 1) тўлов, иш ҳақи; қалам ҳақи (гонорар); ~ السَّفَرِ йўл кира; الْعَمَلِ ~ иш ҳақи; يَوْمِيَّةٌ ~ кунбай иш ҳақи; ~ بِالـ иш

хақи олиб (ишлаш); مِثْلِ ~ кар. مِثْلٌ; 2) (бирор н.нинг) нархи, баҳоси, қиймати; نَقْلِ الْبَضَائِعِ ~ мол ташиб келтириш нархи, ҳақи; 3) ижара ҳақи

– أَجِيرٌ кўп. أُجَرَاءُ 1. иш ҳақи олиб ишловчи; 2. хизматкор, ходим

– إِيجَارٌ кўп. ـــاتٌ 1) ёлланиш, ижара; غُرْفَةٌ لِلـــ~ хона ижарага берилади; 2) ижара ҳақи

– تَأْجِيرٌ ижарага, кирага бериш, ижарага қўйиш; قَانُونُ الْإِعَارَةِ وَ الـــ~ кар. عور

– مَأْجُورٌ 1. 1) ҳақ тўланадиган, ёлланган; 2) кўч.м. сотилган (ёлланган); الصَّحَافَةُ الـــ~ ةُ сотилган (ёлланган) матбуот; 2. 1) хизматчи; 2) ёлланган киши

– مُؤَاجِرٌ 1 ёлловчи, ижарага олувчи; 2.ёлловчи киши, ижарага олувчи киши, арендатор

– مُؤَجَّرٌ 1) ижарага, кирага олинган; 2) кирага, ижарага олинган нарса; ~ لَهُ ижарага олувчи

– مُؤَجِّرٌ 1) ижарага (кирага) берувчи; 2) (бирор н.нинг) эгаси, мулкдор

– مُؤَجِّرٌ = مُسْتَأْجِرٌ

– مُؤَاجِرٌ = مُسْتَأْجِرٌ

أَجْرَنَّهُ кар. أَجْلٌ

أَجْرُومِيٌّ грамматикага оид, грамматик; النِّظَامُ الـــ~ грамматик қурилиш

– أَجْرُومِيَّةٌ грамматика

أَجْزَاجِيٌّ кўп. أَجْزَاجِيَّةٌ дорихона эгаси (аптекачи)

– أَجْزَاخَانَةٌ кар. جزأ

– إِجَّاصٌ жам. ноклар; олхўрилар (*Сурияда*)

– إِجَّاصَةٌ кўп. ـــاتٌ — нок; олхўри (*Сурияда*)

أَجِلَ I (а) أَجَلٌ кечикмоқ, кечиктирилмоқ, кейинга қолдирмоқ, кейинга қолдирилмоқ; أَجَلَ (у) أَجْلًا شَرًّا ~ ёмон ишга тортмоқ, ёмон ишга жалб қилмоқ; II أَجَّلَ кейинга қолдирмоқ, бошқа муддатга қолдирмоқ; لِأَجَلٍ غَيْرِ مُسَمًّى ~ *ёки* إِلَى أَجَلٍ غَيْرِ مُسَمًّى ~ номаълум вақтга қолдирмоқ; 2) муддатларни белгиламоқ; V تَأَجَّلَ бошқа вақтга кўчирилмоқ, маълум муддатга кечиктирмоқ; X اِسْتَأْجَلَ муддатни кечиктиришни сўрамоқ

– آجِلٌ 1) қолдирилган, вақти (муддати) ўтиб кетган; 2) кечиккан, кечки; ~ًا أَوْ عَاجِلًا эртами ё кечми; الـــ~ ةُ ◊ у дунёдаги ҳаёт

– أَجَلٌ кўп. آجَالٌ 1) вақт, давр ораси; فِي الـــ~ الْقَرِيبِ яқин келажакда, яқин келгусида; 2) чегара, муддат; ذُو ~ الْــ قَصِيرُ *ёки* ذُو الْآجَالِ الْقَصِيرَةِ қисқа муддатли; ~ الْــ طَوِيلُ *ёки* ذُو الْآجَالِ الطَّوِيلَةِ узоқ муддатли; ~ لِـــ *ёки* بِالـــ~ а) вақтга, муддатга; б) қарзга; بَقِيَ إِلَى ~ غَيْرِ مُسَمًّى узоқ (номаълум) муддатга қолмоқ; 3) (ҳаёт) охири, интиҳоси; الـــ~ الْمَحْتُومُ муқаррар бўлган интиҳо, ўлим; جَاءَ ~ هُ (الْقَضَى) унинг ажали етди

– أَجَلْ тасд.юк. ҳа, шундай

– أَجْلٌ: لِـــ~ هِ уни деб; унинг учун; مِنْ ~ ذَلِكَ ўшани деб, шу сабабли; أَجْرَنَّهُ = (مِنْ + أَجْلِ + أَنَّهُ) халқ. у ... бўлгани учун, чунки у ...

– مُؤَجَّلٌ кечиккан, вақти ўтказиб юборилган; دَفْعٌ ~ًا пулни бўлиб-бўлиб бермоқ

أُجَامٌ безгак

– أَجَمٌ: الـــ~ Шом ўлкасидаги жой номи

– أَجَمَةٌ кўп. أَجَمَاتٌ, أَجَمٌ 1) чакалакзор; ўрмон, чангалзор; 2) қамишзор

– أَجَمِيَّةٌ безгак

أَجِنَ I (а) أَجَنٌ, أُجُونٌ узоқ вақт туриб қолмоқ, бузилмоқ, ҳидланмоқ (*сув ҳақида*); أَجَنَ (и,у) сувнинг ранги ва таъми ўзгармоқ

– آجِنٌ туриб қолган, бузилиб (ҳидланиб) қолган (*сув ҳақида*)

– إِجَّانَةٌ кўп. أَجَاجِينُ кўрача (*куйдирилган жасаднинг кули сақланадиган идиш*); ваза; тоғора (*кир ювиш учун*)

– أَجَنَةٌ искана

أَجَنْدَةٌ, أَجَنْدَا (*мажлис*) кун тартиби

أَجَنْسِيَّةٌ кўп. ـــاتٌ бўлим, агентлик

أَحَّ I (а/у) أَحٌّ йўталмоқ

(أحد) II أَحَّدَ қўшмоқ, бирлаштирмоқ; сол. وحد

– آحَادٌ кўп. 1) мат., бирлар; 2) айрим (баъзи бир) кишилар; ~ النَّاسِ а) айрим (баъзи бир) кишилар; б) оддий халқ, авом

– أُحَادَ биттадан, битта-биттадан, битта-битталаб

– أُحَادِيٌّ 1) бир элементдан ташкил топган; грам. бир ундошдан иборат бўлган; 2) муз. яккахон ашулачи (созанда, раққоса); 3) соло (*якка овоз ёки якка соз учун ёзилган музика асари*); 4) солист (*музика асари,рақсни ёлғиз ўзи ижро этувчи яккахон*)

– أَحَدٌ мн. إِحْدَى кўп. آحَادٌ 1) бир; إِحْدَى عَشْرَةَ ~ *ёки* عَشَرَ ўн бир; حَادِي عَشَرَ ўн биринчи; (يَوْمُ) الـــ~ кўп. أَيَّامُ الْآحَادِ якшанба; 2) *шунингдек:* مَا ~ кимдир; لَا ~ ҳеч ким; لَا يَعْرِفُهُ ~ *ёки* لَا ~ يَعْرِفُهُ уни ҳеч ким билмайди, танимайди

– أُحُدٌ Мадинаи мунавварадаги тоғнинг номи

– أَحَدِيٌّ якшанбага оид

– أَحَدِيَّةٌ бирлик, ягоналик

إِحْتِمٌ хм!

أَحِنَ I (а) أَحَنٌ (*бирор к.ни*) ёмон кўрмоқ, нафратланмоқ (عَلَى)

إِحْنَا халқ. биз

إِحْنَةٌ кўп. إِحَنٌ кек, адоват; ғазаб, қаҳр; нафрат, кўролмаслик

أَخٌ *кар* أخو

أَخْ *халк.* туф! туф-э, қуриб кетгур!

أُخْتٌ *кар.* أخو

أَخَذَ I (у) أَخْذٌ 1) олмоқ; ~ عَلَى نَفْسِهِ (عَاتِقِهِ) ўзига олмоқ, гарданига олмоқ, ўз устига олмоқ; ~ مَكَانَهُ (مَجْلِسَهُ) жойини банд қилмоқ, жойини эгалламоқ; ~ مَوْقِفًا маълум нуқтаи назарда турмоқ, маълум фикрда турмоқ; ~ الطَّرِيقَ йўл танламоқ; 2) қабул қилмоқ, олмоқ; ~ حَمَّامًا شَمْسِيًّا қуёш ваннаси қабул қилмоқ; 3) босиб олмоқ; ~ هُ الْكِتَابُ унинг фикр-ёдини китоб эгаллаб олди; ~ تْهُ سِنَةٌ уни мудроқ босди; ~ تْهُ الْعَاصِفَةُ у бўронда қолди, уни бўрон учириб кетди; ~ هُ عَلَى غِرَّةٍ кимнидир тўсатдан (қўққисдан) тутиб олмоқ; 4) (*н.гадир*) эргашмоқ, (*н.гадир*) суянмоқ, таянмоқ (ب); 5) (*н.гадир*) киришмоқ; (*н.нидир*) бажармоққа киришмоқ (ب); (*н.нидир*) бошламоқ, (*н.нидир*) бажаришга киришмоқ (ب, في); ~ يَقْرَأُ *еки* ~ فِي الْقِرَاءَةِ ўқий бошламоқ; 6) (*к.нидир*) бирор нарсада айбдор қилмоқ; (*н.учундир*) койимоқ (مِنْ, عَلَى); 7) (*к.дандир*) қабул қилмоқ, ўрганмоқ (عَنْ); (*к.ҳақидадир*) ўқимоқ (عَنْ); ~ اللُّغَةَ عَنْ ... ...дан тил ўрганмоқ; 8) (*н.дандир*) фойдаланмоқ (مِنْ); 9) أَخَذَ (*н.гадир*) қойил қолмоқ, ҳайрон қолмоқ (ب); ◊ ~ وَ أَعْطَى مَعَهُ (*к.билан*дир) савдо-сотиқ олиб бормоқ; ~ أَقْوَالَهُمْ тергов қилмоқ, сўроқ қилмоқ, кўргазмалар олмоқ; ~ أَنْفَهُ ёмон ҳид бор вақтда бурунни қисмоқ, сиқмоқ; ~ بَالَهُ مِنْ ... ...га яхши қарамоқ; ~ عَلَيْهِ الطَّرِيقَ (*к.нингдир*) йўлини тўсмоқ; ~ هُ إِلَى ... (*к.нидир*) .. нинг олдига элтиб қўймоқ, олиб бориб қўймоқ; ~ تْهُ الْحُمَّى у иситма (безгак) билан касалланди; ~ زُكَامًا тумов бўлмоқ, тумов юқтириб олмоқ; ~ الرَّأْيَ فِي ... ... ҳақида фикр сўрамоқ, маслаҳатлашмоқ; ~ رَأْيَهُ фикрини (раъйини) билмоқ; ~ صُورَةً суврат олмоқ, расмга олмоқ; ~ تْهُ الدَّهْشَةُ *еки* ~ هُ الْعَجَبُ ҳайрон қолмоқ, ҳайратда қолмоқ, қойил қолмоқ, лол бўлиб қолмоқ, ҳайратга тушмоқ; ~ هُ الْعَطَشُ ташналик, чанқоқлик ҳис этмоқ; ~ بِهِ (*к.нидир*) ушлаб олмоқ, тутиб олмоқ; ~ بِأَقْوَالِهِ (*к.нидир*) тингламоқ, гапига қулоқ солмоқ, уқмоқ, диққат этмоқ; ~ بِلُبِّهِمْ *еки* ~ بِأَلْبَابِهِمْ ўзига мафтун қилмоқ, шайдо қилмоқ, завқ-шавқини қўзғатмоқ, қойил қилмоқ; ~ بِذَنْبِهِ а) гуноҳи учун таъна қилмоқ, ўпкаламоқ, ёзғирмоқ; б) жазоламоқ; ~ بِيَدِهِ *еки* ~ بِظَاهِرِهِ *еки* ~ بِنَاصِرِهِ кимгадир ёрдам қилмоқ, қўлламоқ, ёрдам кўрсатмоқ; ~ بِالْعَيْنِ қойил қолдирмоқ, ҳайратга солмоқ, ҳайрон қолдирмоқ; ~ بِخَاطِرِهِ кимнидир хотиржам қилмоқ, тинчитмоқ, тинчлантирмоқ; ~ عَلَى خَاطِرِهِ хафа бўлмоқ; ~ عَلَيْهِ кимгадир ўзини яхши тутиб мурожаат қилмоқ, муомала қилмоқ; ... يُؤْخَذُ مِنْ هَذَا أَنْ ... шундан билиб олиш мумкинки, ...; لَا يَأْخُذُهُمْ حَصْرٌ уларнинг сон-саноғи (ҳисоби) йўқ; هَاتِ وَ خُذْ *спорт.* келтир!, бер!; III آخَذَ 1) танбеҳ бермоқ, койимоқ; таъна қилмоқ; 2) ҳайфсан бермоқ, койимоқ; жазоламоқ; ◊ لَا تُؤَاخِذْنِي мени кечир, гуноҳимдан ўт, афв эт!; VIII اِتَّخَذَ 1) олмоқ; ~ سَبِيلَهُ إِلَى ... қаергадир жўнамоқ, йўл олмоқ; 2) ўзига қабул қилмоқ, олмоқ; 3) чора кўрмоқ, ишга киришмоқ; ~ قَرَارًا بِـ... қарор қабул қилмоқ, бир қарорга келмоқ; ~ التَّدَابِيرَ لِـ... ... учун чора кўрмоқ; 4) (*н.нидир, к.нидир н.дир, к.дир*) деб танлаб (сайлаб) олмоқ; ~ هُ أَسَاسًا لِـ... ниманидир ... учун асос қилиб олмоқ; ~ الرِّيَاضَةَ مِهْنَةً спортни ўз касби этиб танламоқ; 5) бажармоқ, қилмоқ, ташкил этмоқ, ўтказмоқ; ~ طَعَامًا مِنْ ... ...дан овқат тайёрламоқ.

– أَخَّاذٌ мароқли, жозибали, ёқимли, қизиқарли, қизиқтирадиган, мафтун этадиган

– أَخْذٌ олиш, қўлга киритиш; ~ الثَّأْرِ *ҳарб.* реванш (*олдинги мағлубият учун ўч олиш*); ◊ ~ وَرَدٌّ баҳслар, тортишувлар, мунозаралар, музокаралар; ~ وَعَطَاءٌ савдо; савдо-сотиқ, олди-сотди

– إِخْذَةٌ олиш усули, тарзи, йўсини; أَخَذَ ~ تَهُ кимгадир тақлид қилмоқ, кимнидир ўрнак деб билмоқ, кимгадир эргашмоқ

– أَخِيذٌ *кўп* أَخْذَى асир, асир туширилган

– أَخِيذَةٌ *кўп* (*мас., китобнинг*) кучсиз, ёмон деб ҳисобланадиган ўринлари; етишмовчиликлар, камчиликлар

– مَأْخَذٌ *кўп.* مَآخِذُ 1) манбаъ; 2) аҳамият; 3) қамраб олиш, эгаллаб олиш; ~ سَهْلُ الْـ енгил, осон; ~ قَرِيبُ الْـ тушунилиши осон бўлган; ~ كُلَّ قَدْ أَخَذَ مِنْهُ الْإِعْيَاءُ وَ у тамоман ҳолдан тойди, силлайиб қолди; ~ أَخَذَهُ الْاِنْتِقَادِ (*н.гадир*) танқид назари билан ёндошмоқ; أَخَذَ بِهَذِهِ الْأَقْوَالِ ~ الْجِدِّ айтилган нарсани жиддий қабул қилмоқ, айтилган сўзга жиддий муносабатда бўлмоқ; 4) тарз, ҳаракат тарзи, усули; أَخَذَ ~ هُ кимгадир тақлид қилмоқ

– مَأْخُوذٌ 1) қабул қилинган; التَّعْلِيمَاتُ الْـ ~ بِهَا ҳаракатдаги қўлланмалар, кўрсатмалар; 2) ҳайратда қолган, ҳайрон бўлган, тонг қолган, ажабланган

– مُؤَاخَذَةٌ таъна; ◊ لَا ~ !кечиринг! афв этинг!, айбга буюрманг!

أَخَّرَ II (أخر) 1) кейинга қолдирмоқ; ~ السَّاعَةَ соат милини орқага суриб қўймоқ; 2) орқага сурмоқ, кечиктирмоқ; тўхтатиб турмоқ; V تَأَخَّرَ 1) ушланиб қолмоқ, кечикиб қолмоқ, орқада қолмоқ; 3) таназзулга учрамоқ, орқага кетмоқ; ◊ وَ اللَّيْلُ قَدْ تَأَخَّرَ кеч бўлиб қолган эди, аллақачон қоронғи тушиб қолган эди; X اِسْتَأْخَرَ кечиккан деб ҳисобламоқ, кимнидир кечикканлигини айтиб ўтмоқ, қайд қилмоқ; 2) секинламоқ, ушланиб (тутилиб) қолмоқ, кечикмоқ;

فِي نَوْمِهِ ~ уйқудан кеч турмоқ

– آخَرُ *кўп* آخَرُونَ *мн.* أُخْرَى *кўп.* أُخَرُ، أُخْرَيَاتٌ бошқа, ўзга, бўлак; تَارَةً ... وَ أُخْرَى баъзан, баъзида, баъзи вақтда, аҳён-аҳёнда, онда-сонда, гоҳ-гоҳ ... وَ ذَكَرْتُ أَنَا الـ ~ أَنَّ ... менинг ҳам эсимга тушиб қолдики, ...; мен ҳам хотирладимки, ...

– آخِرٌ 1) охирги, сўнгги; وَ كَانَ ~ مَا قَامَ بِهِ هُوَ ... сўнгги (охирги) у бажарган иш – бу ...; فِي ~ الْأَمْرِ охириламр, ва ниҳоят; الـ~ ниҳоят, хуллас, охирида; إِلَى ~ هِ шу кабилар; ~اً ниҳоят, хуллас; دَعَاهُمْ عَنْ ~ هِمْ у ҳеч кимни (бирор кишини ҳам) қолдирмай ҳаммани таклиф этди; 2) *кўп.* أَوَاخِرُ тамом, охир, натижа, пировард, охир-оқибат; أَوَاخِرُ الشَّهْرِ ойнинг охирги кунлари; أَوَاخِرُ السَّنَةِ йилнинг охирги ойлари; فِي الْأَوَاخِرِ охирида, ниҳоясида, пировардида

– أُخُرٌ جَاءَنَا ~ اً олдимизга у ҳаммадан кейин келди

– آخِرَةٌ 1) *мн.* آخِرٌ *дан*; 2) тамом, охири, тугаш, пировард, охир-оқибат; ◊ الـ~ охират, у дунёдаги ҳаёт (умр)

– أَخْرَةٌ، أُخْرَةٌ، أَخَرَةٌ кечиктириш учун берилган муддат; بِـ ~ а) охирги (сўнгги) вақтда; б) ҳаммадан кейин (сўнг); в) насияга

– أُخْرَوِيٌّ охиратга оид, у дунёга оид

– أُخُورٌ отхона

أَخِيرٌ охирги; яқин ўтмишдаги, яқиндаги; فِي الْوَقْتِ الـ~ охирги (сўнгги) вақтда; ~اً а) ниҳоят, пировардида; б) ҳали яқингинада, охирги вақтда; ~اً وَ لَيْسَ آخِراً ёки وَ ~اً لَا آخِراً ва ниҳоят, пировардида, аммо яна бир муҳими

– تَأَخُّرٌ 1) кечикиш; بِدُونِ ~ имилламасдан, орқага судрамасдан, сусткашлик қилмасдан, кечиктирмай, жуда тез; 2) қолоқлик; 3) орқага кетиш, регресс

– تَأْخِيرٌ ушлаб қолиш, секинлатиш, кечиктириш, кейинга қолдириш, кейинга суриш

– تَأْخِيرَةٌ қисқа вақт ушлаб қолиш, озгина кечикиб қолиш, бироз кечикиш, бироз тутилиб қолиш

– مُؤْخِرٌ ~ الْعَيْنِ кўзнинг чакка томонидаги чети; ~ ةُ الرَّحْلِ эгарнинг орқа томони (суянадиган томони)

– مُؤَخَّرٌ кечиктирилган; охирига қолдирилган; ~ الصَّدَاقِ сепнинг қолдиғи, қолгани; ~اً яқингинада

– مُؤَخَّرَةٌ *кўп.* اتٌ — 1) (*бирор н.нинг*) орқа томони, орқаси; ~ الْبُنْدُقِيَّةِ милтиқ қўндоғи; ~ الْجَيْشِ *ҳарб.* арьергард (*ҳарбий юришда ёки чекиниш маҳалида асосий кучларнинг кетидан борадиган ва уларни душмандан ҳимоя қиладиган аскарий қисм ёки флот қисми*); ~ السَّفِينَةِ кеманинг қуйруқ қисми, қуйруғи; ~ السَّيَّارَةِ автомобиль кузови, автомобилнинг юк ортиш қисми; *ҳарб.* фронт орти (орқаси)

– مُتَأَخِّرٌ 1) кечикаётган; ~ ةٌ مَبَالِغُ ўз вақтида тўланмаган пул; 2) орқада қолган, қолоқ; 3) кечки, жуда кечки; ~اً кеч; ◊ ~ ةُ ضَرَائِبَ боқимонда, ўз вақтида тўланмай қолган солиқ, йиғим

– مُتَأَخِّرَاتٌ *кўп.* боқимондалар

أُخْطُبُوطٌ *кўп.* اتٌ — саккизоёқ (*сўрғичли саккизта пайпаслагичлари бўлган денгиз ҳайвони*), осьминог

(أخو) III آخَى бирoдарлашмоқ, дўстона муносабатда бўлмоқ, дўстона муносабат ўрнатмоқ; VI تَآخَى 1) бирoдарлашмоқ, дўстона муносабатда бўлмоқ; 2) (*бирор н.ни*) мақсад қилмоқ; (*н.гадир*) интилмоқ; (*бирор н.га*) эргашмоқ, амал қилмоқ; *сол.* тَوَخَّى *қар* وَخَى

VI تَآخَى бирoдарлашмоқ, дўстона муносабатлар ўрнатмоқ

– أَخٌ[1] *кўп.* إِخْوَةٌ ака, ука, бирoдар; أَخُوهُ *бош.к.да:* унинг бирoдари; أَخِيهِ *қар.к.да:* унинг бирoдарининг; أَخَاهُ *туш.к.да:* унинг бирoдарини; ~ شَقِيقٌ туғишган бирoдар; ~ فِي الرَّضَاعَةِ эмишган бирoдар, кўкалдош; ~ مِنَ الْأَبِ (مِنَ الْأُمِّ) ўгай бирoдар; ~ الزَّوْجِ қайноға, қайни (*эрнинг акаси ёки укаси*); ~ الزَّوْجَةِ қайноға, қайни (*хотиннинг акаси ёки укаси*); 2. худди шундай

– أَخٌ[2] *кўп.* إِخْوَانٌ 1) мурид (*диний жамоаларда*); 2) дўст, ўртоқ; ◊ أَخُو النَّوْمِ ўлим

– إِخَاءٌ، إِخَاوَةٌ дўстлик, бирoдарлик, қардошлик

– أُخْتٌ *кўп.* أَخَوَاتٌ 1.сингил; ~ فِي الرَّضَاعَةِ эмишган (кўкалдош) сингил; ~ الزَّوْجِ қайинсингил (*эрнинг синглиси*); ~ الزَّوْجَةِ қайинсингил (*хотиннинг опаси ёки синглиси*); 2. у (*мн*) ҳам шундай, шунақа; أَخَذَ السِّجَارَةَ وَ أَعْطَانِي ~هَا у ўзига сигарет олди ва шундайини менга берди

– إِخْوَانٌ 1) бирoдарлик; الـ~ الْمُسْلِمُونَ бирoдар мусулмонлар, мусулмон бирoдарлар (*Миср ва айрим араб мамлакатларидаги сиёсий-диний ташкилот номи*); 2) ихвон (*ваҳҳобийлар уюшмаси*)

– إِخْوَانِيٌّ бирoдарликка оид

– أُخُوَّةٌ бирoдарлик, қардошлик

– أَخَوِيٌّ бирoдарликка, қардошликка оид

– أَخَوِيَّةٌ бирoдарлик, қардошлик

– آخِيَّةٌ، آخِيَةٌ *кўп.* أَوَاخِي، أَخَايَا، أَوَاخٍ 1) (*бирор н.ни боғлаб қўйиладиган*) арқон, занжир, қайиш; бош, бошлиқ; ҳалқали болт; 3) алоқа, иплар (*мас., дўстлик иплари*); ўз эркича ҳаракат қилишдан маҳрум этиш (*мас., гайка ва шайбадек*); صَدَاقَةٌ مَتِينَةُ الْأَوَاخِي мустаҳкам дўстлик; 4) *тех.* чиғир ғалтак (*Сурияда*)

– تَآخٍ бирoдарлашиш, дўстлашиш, дўстона муносабатлар

– خُوَّةٌ 1) *халқ.*бирoдарлик, дўстлик, қардошлик; 2) дўстона муносабатлар учун тўлов (*бадавийларда*)

– خُوَيٌّ ука, укажон

– مُؤَاخَاةٌ бирoдарлашув, бирoдарлик, қардошлик, дўстлик

– مُتَآخٍ *мн.* مُتَآخِيَةٌ бирoдарлашган, бирoдарлик муносабатларига киришган; عَائِلَةُ شُعُوبٍ ~ ةٍ қардош халқлар оиласи

– مُتَآخٍ *қар* مُتَآخِيَةٌ

I أَذَّ (a/y) أَذٌّ хафа қилмоқ, ранжитмоқ, ташвишга солмоқ, азоб

бермоқ, азобламоқ

– إِدٌّ 1) одатдан ташқари, фавқулодда, мисли кўрилмаган нарса; 2) бало, офат, бахтсизлик

أَدَاةٌ *кўп* أَدَوَاتٌ 1) нарса, буюм; 2) асбоб, ашё, жиҳоз; қисм: أَدَوَاتُ الْعِيَارِ эҳтиёт қисмлар. 3) қурол, асбоб-ускуна. أَدَوَاتُ الْعَمَلِ меҳнат қуроллари. أَدَوَاتُ الْقِيَاسِ ўлчов асбоблари. أَدَوَاتُ الْكِتَابَةِ ёзув-чизув қуроллари. أَدَوَاتُ الْمَطْبَخِ ошхона анжомлари. أَثَاثٌ أَدَوَاتٌ الْمَنْزِلِيَّةُ уй-рўзғор жиҳозлари, буюмлари; ... ~ اِسْتَخْدَمَهُ бирор нимадан учун қурол сифатида фойдаланмоқ; 4) *грам* юклама. ~ التَّعْرِيفِ аниқлик юкламаси. ~ التَّنْكِيرِ ноаниқлик юкламаси: ~ التَّصْدِيرِ префикс. ~ الْاِنْتِهَاءِ қўшимча (аффикс)

I (أَدَب) أَدُبَ (у) أَدَّبَ одобли бўлмоқ, тарбияли бўлмоқ, хушхулқ бўлмоқ: أَدَبَ (и) مَأْدُبَةً *шунингдек:* مَأْدَبَةً ~ зиёфат (банкет) уюштирмоқ; II أَدَّبَ 1) тарбияламоқ; тўғриламоқ; 2) жазоламоқ; V تَأَدَّبَ 1) тарбияли бўлиб қолмоқ, одобли бўлиб қолмоқ, хушфеъл бўлиб қолмоқ. одоб сақламоқ; 2) (*бирор н.га*) мос ҳаракат қилмоқ (ب). ~ بِأَدَبِهِمْ улардан ўрнак олмоқ. 3) жазо олмоқ, жазоланмоқ; X اِسْتَأْدَبَ = V

– آدَابٌ *кўп. шунингдек:* ~ الْـ адабиёт; ~ كُلِّيَّةُ الْـ адабиёт куллиёти (факультети); ◊ ~ السُّلُوكِ одоб, этикет; ~ الْبَادِيَةِ бадавийлар одоби, хулқ-атвори тартиби

– آدِبٌ *кўп.* أَدَبَةٌ 1) хушчақчақ мезбон; 2) банкет уюштирувчи киши

– آدِبَةٌ уй бекаси

– أَدَبٌ *кўп* آدَابٌ 1) адабиёт: ~ الْـ الْمُعَاصِرُ ҳозирги замон адабиёти; ~ الْـ الْعَبَّاسِيُّ Аббосийлар даври адабиёти. 2) тарбия, тарбиялилик; хушмуомалалик, хушхулқлилик; яхши одоблилик; فِي ~ *ёки* ~ بِـ хушмуомалалик билан, одоб билан; ~ فِي غَيْرِ одобсизлик билан, беодобона,тарбиясизларча: ~ قَلِيلُ الْـ а) қўпол, тарбиясиз; б) виждонсиз; ~ بُولِيسُ الْـ ахлоқни назорат қилувчи полиция; 3) ахлоқ, ахлоқ этикаси

– أَدَبَاتِيٌّ *кўп* أَدَبَاتِيَّةٌ кўча бахшиси, дайдиб юрувчи бахши

– أَدَبْخَانَةٌ *кўп.* ~اتٌ — ҳожатхона, таҳоратхона, туалет

– أَدَبِيٌّ 1) адабий, адабиётга оид: ~ الْـ الْمُؤَرِّخُ адабиёт тарихчиси; 2) адабли, хушмуомала. 3) маданиятли; الْعَلَاقَاتُ ~ الْـةُ маданий алоқалар. 4) ахлоқий. ~ وَاجِبٌ ахлоқий бурч; ~ الْـةُ الْفَلْسَفَةُ этика, ахлоқ ҳақидаги таълимот. ~ا ахлоқан

– أَدَبِيَّاتٌ *кўп* آدَابٌ

– أَدِيبٌ 1) тарбияланган, тарбия кўрган, ахлоқли, адабли; 2) маърифатли, ўқимишли; 3) *кўп* أُدَبَاءُ ёзувчи, адабиётшунос, адабиётчи

– أَدِيبَةٌ *кўп.* ~اتٌ — ёзувчи аёл, адиба

– تَأَدُّبٌ тарбия кўрганлик, бодоблик; ҳурмат, эҳтиром, иззат кўрсатиш; ~ــًا хушмуомалалик билан

– تَأْدِيبٌ 1) тарбия, 2) жазо; хизмат юзасидан бериладиган интизомий жазо. ~ مَجْلِسُ الْـ интизомий суд; 3) интизом, тартиб

– تَأْدِيبِيٌّ интизомга солишга оид, ахлоқ тузатишга оид

– مَأْدُبَةٌ, مَأْدَبَةٌ *кўп.* مَآدِبُ зиёфат, базм, банкет

– مُؤَدَّبٌ тарбияланган, одобли, хушхулқ, хушфеъл

– مُؤَدِّبٌ тарбиячи, ўқитувчи

– مُتَأَدِّبٌ 1) маърифатли. 2) хушмуомалали, пок, одобли

أَدَرُ, مَأْدُورٌ даббa касалига чалинган киши

– أَدْرَةٌ, أُدْرَةٌ даббa

هَدْرَجَ = أَدْرَجَ

هِيدْرُوجِين = إِدْرُوجِين

إِدْرِيسُ *ат от., мз.* Идрис

– إِدْرِيسِيٌّ 1) идрисий, Идриснинг издоши, идрисийлар тариқатидаги киши; 2) идрисийлар шажараси вакили

أَدْرِيَّةٌ *кар* درى

إِدَّلْعَدَى *халқ.* демак, шундай қилиб

I أَدَمَ (и) أَدْمٌ зирвак ташламоқ, қўшмоқ, ~ الْخُبْزَ بِاللَّحْمِ нонга гўшт қўшиб емоқ; أَدَمَ (у) أَدْمٌ яраштирмоқ, аҳил қилмоқ; ~ اللّٰهُ بَيْنَهُمَا Оллоҳ у иккаловини ўзаро аҳил қилсин!; IV آدَمَ = أَدَمَ (у); VIII اِئْتَدَمَ нонни зиравор ёки бирор нарсага қўшиб емоқ

– أَدَمٌ 1 *мн* أُدْمَاءُ, *кўп* أُدْمَانٌ, أُدُمٌ қора танли, буғдойранг

– آدَمُ 2 Одам ато; ~ ابْنُ одам; ~ بَنُو одамлар, одам зоти (авлоди): ~ وَحَوَّاءُ Одам ва Ҳавво; ~ كُلُّ يَجِدُ حَوَّاءَهُ *мтл* ҳар бир киши ўз жуфтини топади (*сўзма-сўз:* Ҳар бир Одам ўз Ҳаввосини топади)

– آدَمُ 3 *мн* أُدْمَاءُ тиниқ оқ туя (*шунингдек:* ~ بَعِيرٌ)

– آدَمِيٌّ 1) одамий; 2) инсонпарвар, одампарвар, одамларга меҳрибон. 3) жонли хилқат, одам; أَوَادِمُ نَاسٌ авомуннос, оддий кишилар, омма

– آدَمِيَّةٌ 1) одам (инсон) табиати; 2) одам қадр-қиммати, одамлик қадри (шаъни); 3) инсоният, башарият; 4) инсонийлик, одамийлик; мурувватли, маданиятли

– أُدْمٌ *кўп.* إِدَامٌ, آدَامٌ нонхўрак, (нонга) қўшиб ейиладиган нарса; ~ بِلَا أَكَلَ الْعَيْشَ нонни ўзини емоқ

– أَدَّامٌ 1) кўнчи; 2) тери билан савдо қилувчи киши, терифуруш

– أُدْمَةٌ аҳиллик, иттифоқлик

– أَدَمَةٌ, أُدْمَةٌ тери, терининг устки қатлами

– أُدْمَةٌ терининг қора рангли бўлиши, қорачадан келганлик,

буғдой ранглилик

– أَدِيمٌ *кўп* أُدُمٌ 1) кунжутли ёки седанали нон; 2) тери; ◊ ~ الْغَبْرَاءِ *ёки* ~ الْأَرْضِ ер пўстлоғи, қобиғи, устки қатламы; тупроқ; ~ السَّمَاءِ осмон, само; ~ الصُّورَةِ сувратнинг туб ранги (фон)

– إِدَاوَةٌ *кўп.* أَدَاوَى теридан ишланган сув идиши (*таҳорат қилиш учун*)

أَدَاةٌ *қар* أَدَوٌ

أَدُونٌ хўжайин

(أَدَى) II أَدَّى 1) ҳақ (пул) тўламоқ, ҳисоб-китоб қилмоқ; ~ الدَّيْنَ қарзни узмоқ, қарзни тўламоқ; 2) бажармоқ, амалга оширмоқ, қилмоқ; ~ الْإِمْتِحَانَ имтиҳон топширмоқ; ... ~ حِسَابًا عَنْ ... ҳақида ҳисоб бермоқ; ~ رِسَالَتَهُ ўз ваколатини бермоқ; ~ الْخِدْمَةَ хизмат кўрсатмоқ; ~ الْخِدْمَةَ الْعَسْكَرِيَّةَ армия хизматини (аскарий хизматни) ўтамоқ; ~ الدَّوْرَ роль бажармоқ (ижро этмоқ); ~ السَّلَامَ *ёки* ~ التَّعْظِيمَ салом бермоқ; *ҳарб.* честь бермоқ; ~ الشَّهَادَةَ гувоҳлик бермоқ; ~ فَرِيضَةَ الصُّبْحِ эрталабки фарз намозини ўқимоқ; ~ فَرِيضَةَ الْحَجِّ ҳаж фарзини адо этмоқ; ~ وَاجِبَهُ ўз бурчини бажармоқ; ~ الْيَمِينَ онт (қасам) ичмоқ, қасамёд қилмоқ; 3) (маъно-мазмунни) баён қилмоқ, билдирмоқ; 4) (*қаергадир, н.нингдир*) олдига бошлаб бормоқ (إِلَى); ~ إِلَى عَوَاقِبَ وَخِيمَةٍ таҳликали (хавфли) оқибатларга олиб келмоқ; V تَأَدَّى (*н.гадир*) етиб бормоқ (إِلَى); ~ إِلَى الْفَنَاءِ у ўлим ёқасига бориб қолди; ~ إِلَى السَّمْعِ қулоққа етиб келмоқ (*товуш ва ҳ.к.лар ҳақида*); X اِسْتَأْدَى талаб қилмоқ

– أَدَاءٌ тўлов, тўланадиган сумма; ~ الضَّرَائِبِ солиқ тўлаш; 2) бажариш, амалга ошириш; حُسْنُ الْـ~ яхши бажариш; ~ الْأَصْلِ матн (текст) мазмунини айтиб бериш; ~ الْقَسَمِ қасамёд қилиш

– تَأْدِيَةٌ амалга ошириш, бажариш; شَهَادَةُ ~ الْخِدْمَةِ الْعَسْكَرِيَّةِ ҳарбий хизматни ўтаганлиги ҳақида шаҳодатнома

– مُؤَدًّى маъно, мазмун, моҳият; ... وَصَلَنَا خَبَرٌ مُؤَدَّاهُ أَنَّ ... биз шундай ахборот олдикки, унинг асосий маъноси ...дир

إِذْ шундай экан; ундай бўлганда; тўсатдан; إِذْ ذَاكَ ўшанда, ўша вақтда; إِذْ أَنَّ чунки

إِذَا ...ганда; ...ми; ...са; (*шунингдек:* إِذَا مَا); ~ كَانَ هُنَالِكَ ~ سَأَلَنِي у мендан бу ишда бирор хатар йўқми эканлигини сўради; إِلَّا ~ шу холосми; ~ مَا қачонки; ... ~ بِهِ ... ~ هُوَ бирдан у ... олдида, тўсатдан у

إِذًا *ёки* إِذَنْ хуллас, демак, хулоса қилиб айтганда, ундай пайтда; ундай вақтда; у ҳолда; ~ بِهِ мана ...

آذَارُ март

أُذْرَةٌ = ذُرَةٌ

أَذِنَ (а) إِذْنًا, أَذَنًا (أَذِنَ) 1 أَذِنَ (а) (إِلَى) (*н.нидир*) эшитмоқ (إِلَى); 2 أَذِنَ (а) (бирор *н.ни*) (*к.гадир*) изн бермоқ, рухсат бермоқ (لِـ); 3 أَذِنَ (а) (*бирор н.ни*) билмоқ (بِـ); II أَذَّنَ азон айтмоқ (чақирмоқ), намозга таклиф этмоқ; ~ أَذَانَ الْفَجْرِ (الصُّبْحِ) эрталабки (бомдод) намозига чақирмоқ; (*н.биландир*) сигнал (хабар) бермоқ (بِـ); ~ بِالرَّحِيلِ жўнаш ҳақида сигнал (ишора) бермоқ; ◊ ~ فِي مَالْطَةَ фойдасиз, бефойда иш қилмоқ; IV آذَنَ 1) (*н.ҳақдадир*) маълумот бермоқ, хабар қилмоқ; дарак бермоқ, (*н.нидир*) эълон қилмоқ (بِـ); 2) азон айтиб намозга чақирмоқ; V تَأَذَّنَ (*н.ҳақдадир*) ҳаммани хабардор қилмоқ (بِـ); X اِسْتَأْذَنَ (*н.нидир*) қилмоққа розилик, рухсат сўрамоқ (فِي); (*к.дандир*) киришга рухсат сўрамоқ (عَلَى); (*к.дандир*) кетишга рухсат сўрамоқ (مِنْ)

– آذِنٌ 1) сигнал; 2) семафор

– أَذَانٌ азон, намоз ўқишга чақириш

– إِذْنٌ *кўп.* أُذُونٌ 1) изн, рухсат, розилик; بِـ~ اللهِ Оллоҳ изн берса, Оллоҳ рози бўлса, Оллоҳ хоҳласа; 2) ордер; бона (*вақтинча пул вазифасини бажарувчи қоғоз*); лицензия (*товар олиш ёки сотиш ҳуқуқини берувчи рухсатнома*); ~ بَرِيدٍ почта орқали жўнатилган пул

– أُذُنٌ[1] *мн. кўп* آذَانٌ 1) қулоқ; الْـ~ الْوُسْطَى ўрта қулоқ; 2) қулоқ, даста (*мас., кўзанинг*); банд; ◊ آذَانُ الْفَأْرِ бўтакўз; آذَانُ الدُّبِّ *бот.* айиқ қулоқ; إِنَّهُمْ آذَانٌ مُصْغِيَةٌ улар диққат билан қулоқ солишга тайёрдирлар; ... سَدَّ ~يْهِ عَنْ أَنْ يَسْمَعَ *қар* سَدَّ; أَعَارَ ~ صَاغِيَةً (*н.гадир*) қулоқ солмоқ, диққат қилмоқ, (*н нидир*) эшитмоқ; لَمْ يَجِدْ ~ وَاعِيَةً унга ҳеч ким қулоқ солмади; فَتَحَ ~يْهِ جَيِّدًا бировнинг гапига қулоқ солмоқ, маслаҳатига кирмоқ; نَامَ عَلَى ~يْهِ ухламоқ; ҳеч нарса билан шуғулланмаслик; اِسْتَغْرَقَ فِي النَّوْمِ إِلَى ~يْهِ донг қотиб ухламоқ

– أُذُنٌ[2] *кўп* أُذُنٌ ҳаммага қулоқ солаверадиган; رَجُلٌ ~ ҳаммага қулоқ солаверадиган одам

– أُذُنِيٌّ, أُذْنِيٌّ қулоққа оид, қулоққа тегишли

– أُذُونٌ катта қулоқли, шалпангқулоқ

– أُذُونَاتٌ *кўп.* أُذُونٌ *дан, қар.* إِذْنٌ 1) банк буйруқлари; 2) ордерлар, боналар, лицензиялар; أُذُونَاتُ التَّصْدِيرِ (الْاِسْتِيرَادِ) экспорт (импорт) лицензиялари

– أُذَيْنٌ *анат* юрак бўлмаси

– أُذَيْنَةٌ кичик қулоқ, қулоқча

– إِيذَانٌ хабар (хабардор) қилиш, билдириш, эълон қилиш; ~ بِـ (*н.ҳақдадир*) эълон қилиб (بِـ)

– مِئْذَنَةٌ *кўп* مَآذِنُ мезана, азон айтиш жойи

– مَأْذُونٌ 1) қози вакили; никоҳлаш ва уни бекор қилиш ваколатини олган шахс; 2) лиценциат

– مَأْذُونِيَّةٌ 1) рухсат, ижозат, изн; 2) йўл қўйимоқлик, ижозат берилмоқлик; 3) қози фаолияти доираси, ҳудуди, чегараси; 4) мустақиллик; 5) таътил

– مُؤَذِّنٌ 1) намозга чақирувчи, ундовчи, таклиф қилувчи, даъват қилувчи; 2) муаззин

– مِئْذَنَةٌ кўп مَآذِنُ = مَأْذَنَةٌ

– مُسْتَأْذِنٌ рухсат (изн) сўровчи; ◊ ؟~ кетишга рухсат (изн) берасизми? (хайрлашув пайтида айтилади)

I أَذًى (a) أَذِيَ 1) алам, азоб чекмоқ; 2) зарар кўрмоқ; IV آذَى азобламоқ, азоб бермоқ, қийнатмоқ, азият чектирмоқ, хафа қилмоқ; V تَأَذَّى алам, азоб чекмоқ; 2) зарар кўрмоқ; 3) (н.дандир) хафа бўлмоқ, норози бўлмоқ (بـ)

– أَذًى، أَذِيَّةٌ 1) оғриқ, дард, алам, азоб, уқубат, кулфат, заҳмат, жафо, азият; хафагарчилик, дилсиёҳлик; 2) нохушлик; 3) зарар, зиён

– إِيذَاءٌ азоб (жафо, уқубат, озор) бериш, жабр-жафо қилиш

– مُؤْذٍ мн. مُؤْذِيَةٌ зарарли, зиён келтирувчи, غَيْرُ الـ~ى зиёнсиз, заҳматсиз

قِرْدٌ كُوزٌ = أَرَاجُوزٌ

آرَامِيٌّ оромийларга оид; الـ~ةُ اللُّغَةُ الـ~ةُ ёки الـ~ةُ оромий тили

أَرَاوِلَةٌ хризантема (декоратив маданий ўсимлик ва унинг гули)

أَرَاوِلَةٌ = أَرَاوِيَةٌ

I أَرِبَ (a) أَرَبٌ (أرب) 1) фаҳмли бўлмоқ, идрокли бўлмоқ, зийрак бўлмоқ; 2) уста, чаққон бўлмоқ; أَرَّبَ (u) أَرْبٌ тугун боғламоқ; III آرَبَ ўзаро эпчил бўлмоқ, ўзаро чаққон бўлмоқ; V تَأَرَّبَ 1) тугулмоқ, боғланмоқ; 2) мураккаблашмоқ; ~ت عُقْدَةُ الْحَبْلِ маж. масала (иш) мураккаблашди, чигаллашди; 3) овруполашмоқ, овруполаштирилмоқ

– أَرَبٌ кўп. آرَابٌ 1) мақсад, хоҳиш; 2) эҳтиёж, истак

– إِرْبٌ[1] эпчиллик, малака, уқув, маҳорат

– إِرْبٌ[2] кўп. آرَابٌ бадан аъзоси, қисми; ~ا ~ا قَطَّعَهُ бирор нарсани майда-майда бўлакларга ажратиб ташламоқ; ~ا ~ا مَزَّقَهُ бирор нарсани майдалаб ташламоқ

أَرَبٌ = إِرْبٌ[3]

– أُرْبَةٌ кўп. أُرَبٌ 1) тугун; 2) бўйинбоғ, галстук

– أُرْبِيَّةٌ чот, чов, бут

– أَرِيبٌ 1) қобилиятли, истеъдодли, зеҳни баланд, фаросатли, фаҳмли, идрокли, зийрак; 2) эпчил, чаққон; 3) ақлли, оқил

– مَأْرَبٌ кўп. مَآرِبُ мақсад, хоҳиш, истак, майл, интилиш, иштиёқ, ният

– مَأْرُبَةٌ، مَأْرَبَةٌ، مَأْرِبَةٌ мақсад, орзу, истак

– أُرْبُونٌ кўп. أَرَابِينُ = عُرْبُونٌ

أَرْبِيَانٌ، إِرْبِيَانٌ креветка (денгизда яшайдиган майда қисқичбақанинг бир тури)

بِئْرٌ ~ةٌ أَرْتُوَازِيٌّ артезиан қудуғи

أَرْتِيسْتٌ артист

أَرَثَ II (أرث) أَرَّثَ ёқмоқ (мас., ўтни, душманлик оловини); V تَأَرَّثَ алангаланмоқ, оловланмоқ, ёниб кетмоқ

– إِرْثٌ қар. ورث

– إِرْثِيٌّ қар. ورث

أُرْثُوذُكْسِيٌّ 1. 1) православиега оид; الـ~ةُ православие; 2) ортодоксал (мустаҳкам эътиқодга оид); 2. 1) ортодокс (мустаҳкам эътиқод); 2) ортодоксия (мустаҳкам эътиқодлилик)

I أَرِجَ (a) أَرَجٌ، أَرِيجٌ муаттар бўй таратмоқ, ёқимли бўй таратмоқ; V تَأَرَّجَ = I

– أَرَجٌ хушбўй, муаттар

– أَرِيجٌ кўп. أَرَائِجُ ёқимли бўй, муаттар ҳид

أَرْجَحَ тебратмоқ; تَأَرْجَحَ 1) тебранмоқ, омонат ҳолда турмоқ; ~ عَلَى حَافَّةِ الْحَرْبِ уруш ҳолатига яқинлашиб турмоқ; 2) жасоратли бўлолмаслик; 3) ўзгармоқ (фикр ҳақида)

أُرْجُوَانٌ 1) тўқ қизил ранг, тўқ қизил рангли бўёқ; 2) бот. арғувон

– أُرْجُوَانِيٌّ тўқ қизил рангга оид, арғувоний; ~ صَخْرٌ мин. порфир (қурилиш материали сифатида ишлатиладиган тоғ жинси)

أَرَّخَ II (أرخ) 1) число (ой, кун) қўймоқ; 2) тарих ёзмоқ; ~ لِحَيَاتِهِ (к.нингдир) таржимаи ҳолини ёзмоқ

– تَأْرِيخٌ، تَارِيخٌ кўп. تَوَارِيخُ 1) число, ой-кун; ~ بِلَا числосиз; ~ بِحَسَبِ حُدُوثِهَا хронологик тартибда; 2) вақт, давр; эра; 3) тарих; الـ~ُ الْقَدِيمُ қадимий тарих; الـ~ُ الْحَدِيثُ янги тарих; ~ الْأَدَبِ адабиёт тарихи; مَا قَبْلَ الـ~ тарихгача бўлган давр; жуда қадимий; يُعِيدُ الـ~ُ نَفْسَهُ тарих такрорланади; ~ يَبْقَى هٰذَا مَعَ الـ бу тарихда қолади, бу тарихга кириб қолади; 4) хроника, солнома; ҳикоя; ~ الْحَيَاةِ биография, таржимаи ҳол

– تَارِيخِيٌّ тарихий

– تَارِيخِيَّةٌ тарихийлик

– مُؤَرَّخٌ числоланган, ой-куни кўрсатилган; الْبُرُوتُوكُولُ الـ~ُ فِي ... куни ёзилган протокол

– مُؤَرِّخٌ тарихчи, солномачи

أَرْخَبِيلٌ архипелаг (бир-бирига яқин турган ороллар тизими)

أَرْدَبٌّ، إِرْدَبٌّ кўп. أَرَادِبُ، أَرَادِبٌ ардибб (6 وَيْبَةٌ ёки 197.75 литрга тенг бўлган Миср ўлчов бирлиги)

أُرْدُنِّيٌّ 1. Иорданияга оид; тар. Трансиорданияга оид; 2. Иордания кишиси, иорданиялик; тар. трансиорданиялик

أَرْدُوَازٌ шифер; аспидли сланец (қатлам-қатлам қора рангли минерал тоғ жинси); ~ لَوْحٌ тоштахта, тошлавҳа; ~ قَلَمٌ грифель, тошқалам (тоштахтага ёзадиган қалам)

أُرْدِيٌّ урду, اللُّغَةُ الـ~ـةُ ёки الـ~ـةُ урду тили

I أَرَزَ (у. u) أُرُوزٌ, أَرْزٌ қайтмоқ, аслига қайтмоқ; إِنَّ الْإِسْلَامَ لَيَأْرِزُ إِلَى الْمَدِينَةِ كَمَا تَأْرِزُ الْحَيَّةُ إِلَى جُحْرِهَا ҳад. илон ўз инига қайтганидек, ислом дини ҳам Мадинаи мунаввараға қайтади

— أَرْزٌ жам. кедр (нина баргли дарахт); الـ~ السَّرْمَدُ доим кўкариб турувчи кедр; ~ لُبْنَانَ Ливан кедри; الـ~ اخْضَرَّ гуллаш, яшнаш

— أَرْزَةٌ кедр (дарахт)

— أَرْزِيَّةٌ тилоғоч (нина барглилар туркумига мансуб дарахт)

— أَرُزٌّ гуруч; مُفَلْفَلٌ بِالشَّعْرِيَّةِ ~ қалампир (гармдори), мурч солинган гуруч ва вермишелдан тайёрланган овқат; الـ~ُ الْأَبْيَضُ оқланган гуруч; الـ~ُ الشَّعِيرُ шоли, янчилмаган шоли

— أَرُزَّةٌ кўп. ات — оқушоқ (гуручнинг майдалари, ушоқлари)

أَرِسَ (u) أَرْسٌ ғаллакорлик билан шуғулланмоқ

— أَرِيسٌ эск., ғаллакор (деҳқон)

أَرِسْطَالِيسُ Арасту

أَرِسْطُقْرَاطِيٌّ 1) аристократияга, оқсуякларга, аслзодаларга, зодагонларга оид; 2) аристократ, оқсуяк, аслзода, зодагон

— أَرِسْطُقْرَاطِيَّةٌ 1) аристократияга оид; 2) аристократлар

(أَرَّشَ) II أَرْشٌ (1 (ўт) ёқмоқ, ёндирмоқ; 2) (к.ларни̇дир орасига) нифоқ солмоқ (بَيْنَ)

— أَرْشٌ хун, ўлдирилган одам учун тўланган товон, бадал

أَرْشَمَنْدْرِيتٌ кўп. أَرْشَمَنْدْرِيتِيَّةٌ архимандрит (монастир руҳонийларининг олий унвони)

أَرْشِيفٌ архив, кўҳна хужжатлар сақланадиган махсус муассаса, бирор идора бўлими

I أَرِضَ (a) أَرْضٌ (бирор н.ни) қурт емоқ; أُرِضَتِ الْخَشَبَةُ ёғочни қурт еди, ёғочга қурт тушди; II أَرَّضَ эл. ерга уламоқ, ерга туташтирмоқ

— أَرْضٌ мн. кўп. أَرَاضٍ, أَرَضُونَ (1 ер, қуруқлик; تَحْتَ الـ~ а) ер остида; б) ер остига оид; عَذْرَاءُ ~ ёки بِكْرٌ ~ қўриқ; ҳеч ким яшамайдиган ер сатҳи, бўш жой, бўшлиқ; الـ~ُ الْمُقَدَّسَةُ Фаластин; الْمِيعَادِ ~ жаннатосо (бориб кўриш орзу қилинадиган) жой; رُقْعَةُ الـ~ الْخَضْرَاءِ 1) экиладиган ер майдони; 2) ер курраси; 3) майдон, территория; 4) мамлакат; 5) тупроқ; الْوَطَنِ ~ ватан; 6) тупроқ (шунингдек: кўч.м.); خَصْبَةٌ لِـ... ~ ... учун яхши шароит; 7) пол (мас., хонадаги); 8) спорт. майдон, майдонча; الْمَلْعَبِ ~ цирк майдони

— أَرَضَةٌ кўп. أَرَضٌ зоол. 1) термит, кир чумоли, оқ чумоли (иссиқ мамлакатларда яшовчи зарарли ҳашарот); 2) қурт, чувалчанг

— أَرْضِيٌّ 1) ерга оид; الْكُرَةُ الـ~ـةُ ер курраси; الْمَاءُ الـ~ُ тупроқости, ерости суви, сизот сувлар; 2) дунёвий (одам); 3) ерда битадиган; شَوْكِيٌّ ~ бот. овқат учун ишлатиладиган резавор ўсимлик; 4) ер устидаги; دَوْرٌ ~ пастки қават

— أَرْضِيَّاتٌ кўп. 1) дунё неъматлари; 2) дунёвий фикр, ўй, хаёл

— أَرْضِيَّةٌ 1) ер, пол; 2) сақлов учун тўланган ҳақ; 3) (расм, сурат) фони; 4) юриш (матодаги)

— أَرِيضٌ 1) кенг; 2) ўсимликка бой

— مَأْرُوضٌ қурт еган, қурт тушган; خَشَبَةٌ ~ـةٌ қурт еган ёғоч, қурт тушган ёғоч

أُورْطَةٌ = أُرْطَةٌ

أَرْغُنٌ кўп أَرَاغِنُ муз. арғунун, орган

أَرْغُونٌ кимё. орган (газ ҳолидаги мазасиз ва ҳидсиз кимёвий элемент)

أَرِقَ (a) أَرَقٌ 1) бедор бўлмоқ, ухламаслик; бедорлиқдан, уйқусизликдан қийналмоқ; 2) сариқ касали билан оғримоқ, касалланмоқ; II أَرَّقَ бедорликка, уйқусизликка олиб келмоқ, сабаб бўлмоқ; ухлатмаслик, ухлашга қўймаслик, уйқу бермаслик; IV آرَقَ = II

— أَرَقٌ бедорлик, уйқусизлик; دَفْعُ الـ~ уйқусизликни даф қилмоқ

— أَرِقٌ 1) бедорликдан, уйқусизлиқдан қийналувчи (азоб чекувчи); 2) уйқусиз

— أَرَقَانٌ 1) мед. сариқ касаллиги; 2) (ўсимликка тушадиган) шира

— أَرَقَةٌ жам. أَرَقٌ шира, ўсимлик бити

— يَرَقَةٌ = أَرَقَةٌ

— مَأْرُوقٌ сариқ касали билан оғрувчи

أَرَاكٌ арок (туялар ейдиган янтоққа ўхшаш бута)

نَرْجِيلَةٌ = أَرَاكِيلُ кўп. أَرْكِيلَةٌ

أَرِيكَةٌ кўп. أَرَائِكُ 1) тахт; 2) диван, супа, кат; الْخَلْفِ ~ُ орқа ўриндиқ (автомашинада); 3) чимилдиқ

إِرْلَانْدِيٌّ 1. Ирландияга оид; 2. ирландиялик

I أَرَمَ (u) أَرْمٌ тишламоқ, емоқ, еб қўймоқ, еб олмоқ

— إِرَمٌ кўп. آرَامٌ йўл ва кўча ёқасидаги тош

— أَرْمٌ кўп. أُرَّمٌ ارم озиқ тиш; ◊ حَرَقَ الْأُرَّمَ عَلَى ... ...га тиш қайрамоқ; حَرَقَ الْأُرَّمَ مِنْ شِدَّةِ الْغَيْظِ ғазабдан тиш ғижирлатмоқ, ғирчиллатмоқ

— أَرْمَةٌ кўп. أَرَمَاتٌ лавҳа, вивеска (идора, корхона ёки дўконнинг номи ёзилиб, осиб қўйиладиган ёзув)

— أُرُومَةٌ, أُرُومٌ, أَرُومَةٌ 1) илдиз; тўнка; 2) келиб чиқиш, насаб, насл-насаб; بِلَا فَرْقٍ فِي الـ~ келиб чиқишидан қатъий назар

أَرْمَنٌ жам. арман

— أَرْمَنِيٌّ 1. Арманистонга оид, арманга оид; الـ~ـةُ арман тили; 2. арман

أَرِنَ (a) أَرَنٌ, إِرَانٌ қизғин, жўшқин, хушчақчақ бўлмоқ

– إِرَانٌ[1] қизғинлик, жўшқинлик, хушчақчақлик

– إِرَانٌ[2] кўп أُرُنٌ замбил, хатафалк(а) (дафн маросимида тобут қўйиладиган замбарак араваси. б) черковда тобут ўрнатиладиган супа)

– أُرْنَةٌ сузма, творог

أَرْنَاؤُوطٌ، أَرْنَاوُطٌ жам албанлар, албанияликлар

– أَرْنَاؤُطِيٌّ 1) Албанияга оид, албанларга оид; 2) кўп. أَرْنَاطَةٌ албанлар

أَرْنَبٌ кўп. أَرَانِبُ: أَهْلِيٌّ ~ куён; بَرِّيٌّ ~ куён; رُومِيٌّ ~ ёки هِنْدِيٌّ ~ денгиз чўчқаси; أَجْبَنُ مِنْ ~ куёндан ҳам қўрқоқроқ, куёнюрак; أُذُنُ الـ~ бот куёнқулоқ; б) сомизок, куён карами

– أُرْنَبَةٌ урғочи куён; ◊ الأَنْفِ ~ бурун учи; لَا يَرَى أَبْعَدَ مِنْ ~ أَنْفِهِ у бурнидан нарини кўролмайди

أُورتِيكٌ = أُرْتِيكٌ

أُرُوبِيٌّ 1) Оврупога оид; 2) овруполик

أَرْيٌ асал, бол

آرِيٌّ[1] 1) орийларга оид; ҳинд-оврупо тиллари гуруҳига оид; اللُّغَاتُ الـ~ةُ ҳинд-оврупо тиллари; 2) орийлар; ҳинд-оврупога оид

– آرِيٌّ[2] кўп أَوَارِيُّ от ва шунга ўхшаш ҳайвонларни қамайдиган жой

أَرْيَالٌ антенна; تِلِفِزْيُونٍ ~ телевизион антенна, телевизор антеннаси

أُرَيْحِيَّةٌ кар رَوَحَ

أَرِسْتُقْرَاطِيٌّ 1) аристократияга, аристократларга, оқсуякларга оид; 2) аристократ, оқсуяк, аслзода, зодагон

أَرِسْتُقْرَاطِيَّةٌ 1) аристократия, аслзодалар, зодагонлар; 2) аристократлик, оқсуяклик, аслзодалик, зодагонлик

أَزَّ (а/а, и) أَزِيزٌ вишилламоқ, вашилламоқ, хуштак чалмоқ; шовқинламоқ

– أَزٌّ ҳаяжонга солиш, ҳаяжонлантириш, ҳавасни келтириш, қизиқтириш

– أَزِيزٌ виш-виш қилиш, вашиллаш, вишиллаш; хуштак, шовқин (мас., мотор шовқини); момоқалдироқ овози; қозондаги сувнинг қайнагандаги овози

إِزَاءَ 1) қаршисида, рўпарасида, олдида; олдин; بِإِزَائِهِ а) унинг қаршисида (рўпарасида, олдида); б) унга нисбатан

إِزَّايْ، إِزَّيْ халқ қандай?, қандай қилиб?, қанақа?

أَزَبَ (и) أُزُوبٌ оқмоқ, оқиб (сизиб) чиқмоқ (тушмоқ)

– إِزْبٌ йўғон, миқти, бақалоқ; халтабақай

– مِئْزَابٌ кўп مَآزِيبُ ёки مِيزَابٌ кўп مَيَازِيبُ сувнинг пастга қараб оқиши; нов, тарнов

أَزْبَسْتُوسٌ асбест, тоштахта (оқ қалин қоғозга ўхшаш иссиқлик ўтказмайдиган ва ўзи куймайдиган минерал); тоғ зиғири

أُزْبَكٌ жам ўзбеклар

– أُزْبَكِيٌّ 1) ўзбекка оид; الـ~ةُ ўзбек тили; 2) ўзбек

أَزَجَ II (أَزَّجَ) гумбазли, тоқли, равоқли (уй) қурмоқ

– أَزَجٌ кўп آزَاجٌ гумбаз, равоқ, қубба

أَزَدْلَخْتُ форс сирени (гул)

I أَزَرَ (и) أَزْرٌ 1) (н.нидир) ўраб олмоқ (بِـ); 2) қўлламоқ, қўллаб-қувватламоқ, ёрдамлашмоқ; II أَزَّرَ кучайтирмоқ, қувватлантирмоқ; 2) (ёпинчиқ билан) ёпмоқ; III آزَرَ ёрдамлашиб турмоқ, ёрдамлашмоқ, қўллаб-қувватламоқ; V تَأَزَّرَ = VIII; VI تَآزَرَ бир-бирига ёрдамлашмоқ; VIII اِتَّزَرَ، اِئْتَزَرَ эни (тахи) бузилмаган матога ўралиб олмоқ; (бирор н.билан) ёпиниб олмоқ (بِـ); إِزَارًا ~ изор киймоқ (кар. إِزَارٌ[2])

– إِزْرٌ (кўпинча мз.) кўп. أُزُرٌ، إِزَارٌ 1) (тахи бузилмаган) мато, чойшаб; 2) изор (турсикка ўхшаш кийим)

– أَزْرٌ 1) куч, қувват; شَدَّ ~ هُ қимгадир ёрдам қилмоқ; 2) орқа, елка

– تَآزُرٌ ўзаро ёрдам, бир-бирига ёрдам этиш

– مُؤَازَرَةٌ ёрдам, кўмак, ёрдамлашиш, кўмаклашиш; ёрдам (мадад, кўмак) бериш, ёрдам (мадад) кўрсатиш, ёқлаш, қўллаш, қувватлаш

– مِئْزَرٌ кўп. مَآزِرُ фартук, олдга тутиб олинадиган этак, пешбанд; 2) чойшаб; أَبْيَضُ ~ касалхона кийими; оқ халат

I أَزِفَ (а) أُزُوفٌ яқинлашмоқ, яқин келмоқ, етиб кела бошламоқ, кирмоқ; бошланмоқ (вақт ҳақида)

– آزِفٌ кириб келаётган, яқинлашаётган (вақт ҳақида), الـ~ةُ а) дин. маҳшар, қиёмат, қиёмат-қойим, ялпи (ҳаммага таалluқли) фалокат

I أَزَقَ (и) أَزْقٌ тор бўлмоқ, тангу тор бўлмоқ

– مَأْزِقٌ кўп مَآزِقُ 1) оғир аҳвол, қийин ҳолат; وَقَعَ فِي ~ оғир (қийин) аҳволга дучор бўлмоқ, оғир аҳволда қолмоқ, боши берк кўчага кириб қолмоқ; 2) берк кўча, тупик; أَخْرَجَ الْبِلَادَ مِنْ ~هَا мамлакатни оғир аҳволдан (берк кўчадан) чиқармоқ; وَضَعَهُ فِي ~ (к нидир) қийин (чорасиз) аҳволга солиб қўймоқ

أَزَلٌ кўп آزَالٌ абадийлик, поёнсизлик, азалийлик; مِنَ الـ~ азалдан, бурундан; مُنْذُ الـ~ азалдан

– أَزَلِيٌّ азалий, қадимул-айёмдан

– أَزَلِيَّةٌ азалийлик

I أَزَمَ (и) أَزْمٌ (бирор н.дан) ўзни тиймоқ (عَنْ); (бирор н.дан) воз кечмоқ, бош тортмоқ (عَنْ); II أَزَّمَ танглик туғдирмоқ, танглик келтириб чиқармоқ; V تَأَزَّمَ 1) кескинлашмоқ, тангликка тушиб қолмоқ; الْمَوْقِفُ ~ вазият кескинлашиб қолди; 2) кескинлик (танглик) ни бошдан кечирмоқ

– أَزْمٌ 1) ўзини тийиш, воз кечиш, бош тортиш; 2) парҳез

– أَزْمَةٌ[1] кўп. أَزَمَاتٌ، إِزَمٌ 1) кескин, танг аҳвол; 2) танглик,

кескинлик. ~ اقتصادية иқтисодий танглик, кескинлик; ~ سياسية сиёсий танглик (кескинлик); ~ وزارية ҳукумат танглиги; 3) хуруж, тутқаноқ; ~ قلبية юрак касали хуружи (тутиб қолиши)

– أزمة[2] = قزمة

– مأزم 1) икки тоғ ўртасидаги тор йўл, 2) уруш майдони

– مأزوم танглика, кескинликка учраган, танглика тушиб қолган

إزميل күп أزاميل кесувчи, қирқувчи (асбоб)

أزوت кимё азот; ~ أكسيد الـ азот оксиди; ~ ثاني أكسيد الـ азот двуоксиди

– أزوتات күп кимё нитратлар, азот кислотаси тузлари

– أزوتي азотга оид; азотли; ~ أسمدة азотли ўғитлар

– أزوتيك азотга оид; азот; ~ حامض الـ азот кислотаси

أزون азон

(أزى) III آزى 1) ўзаро рўпарама-рўпара турмоқ; бир-бирига тенг турмоқ

(أس) II أسس 1) асос солмоқ; 2) ўрнатмоқ, асосламоқ; V تأسس 1) асосланган бўлмоқ, ўрнатилган бўлмоқ; 2) (н.гадир) асосланмоқ, таянмоқ (على)

– أس күп أساس، إساس 1) пойдевор, асос; 2) негиз; асос, база; 3) кўч м манбаъ, 4) мат даража, даража кўрсаткичи

– أساس күп أسس، أساسات 1) асос; 2) негиз; база, таянч. ~ هو الأسس бу асослар асосидир; ~ على асосан, асосида. ... ~ على أن шу асосдаки. ... له ~ لا асоссиз, асосланмаган; ~ على التكافؤ тенглик асосида, тенг ҳуқуқлилик асосида; ~ على من المساواة والاحترام المتبادل тенглик ва ўзаро ҳурмат асосида. ~ على مبدئي принципиал асосда (равишда); ~ على مقابلة المثل بالمثل ўзаро келишилганлик асосида, ўзаро келишиб; ~ على القطعة عمل ишбай ҳақ олишга келишилган иш; ~ من الـ ... في النظر أعاد бирор нарсани асос эътибори билан қайта кўриб чиқмоқ; ~ أخذه للبحث муҳокама учун бирор нарсани асос қилиб олмоқ; ~ خلق ... متينا لـ ... учун мустаҳкам асос яратмоқ; 3) манбаъ; 4) асосий қоида; ~ من حيث الـ асосан; асос эътибори билан; муз асосий овоз (тон)

– أساسي асосий, бош, муҳим; ~ قانون асосий қонун, конституция; ~ الـ الحجر وضع пойдеворга тош қўймоқ (қурилишда); 5) (бирор н.ни) бошлаб бермоқ

– أسيسة инфраструктура (саноат ва қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришига хизмат қилувчи тармоқлар тизими)

– تأسيس 1) тузиш, яратиш, барпо қилиш; яратилиш, ташкил этилиш; 2) қофиядаги чўзиқлик алифи

– تأسيسة күп ات — муассаса, корхона

– تأسيسي таъсисий, таъсисга оид

– مؤسس таъсис этилган, тузилган, яратилган; барпо этилган, ташкил этилган

– مؤسس таъсис этувчи, тузувчи, яратувчи, барпо этувчи ташкил этувчи

– مؤسسة күп ات — муассаса, ташкилот, корхона, идора, институт

آس[1] алиф б қ.

آس[2] алиф б қ.

أسانسير лифт

إسباتي карт чиллик

إسبارتي 1) Спартага оид; 2) Спарта фуқароси

سبانخ = إسباناخ، إسبانخ

(أسبن) تأسبن испанияликка ўхшаб қолмоқ, испанияликларнинг урф-одатини қабул қилмоқ

– إسبان жам испанлар, испанияликлар

– إسباني 1) Испания ва испанларга оид; ~ الـ ة испан тили; 2) испаниялик, испан

إسباهي күп إسباهية мз. сипоҳий, жангчи, солдат (Ҳиндистонда)

إسبتالية күп ات — госпитал (ҳарбий касалхона)

إسبرتو спирт; ~ مخلوط тозаланмаган спирт

إسبيداج белила (оқ-бўёқ); ~ الرصاصي қўрғошинли белила (қўрғошинли оқ бўёқ)

إست мн күп إستات = سنة

إستاتيكا физ статика (механиканинг жисмлар мувозанати ҳақидаги бўлими); ~ الـ المائية гидростатика (мувозанатдаги суюқликнинг идиш деворига ёки суюқликка туширилган жисмларга таъсирини ўрганувчи фан)

– إستاتيكي статикага оид; ~ الـ ة كهرباء статик электр

إستاد күп ات — стадион, спорт майдони; ~ الـ مدرج стадион (спорт ўйинлари ва намойишлар бўладиган пайтларда томошабинлар ўтирадиган жой)

أستاذ күп أساتذة 1) ўқитувчи, муаллим; мураббий, тарбиячи, устоз, устод; 2) профессор; ~ مساعد профессор ассистенти, кичик илмий ходим, ~ الـ الأكبر Қоҳирадаги Ал-Азҳар университетининг ректори. 3) мастер, уста, ~ الرياضة спорт мастери (устаси); ~ الشطرنج шахмат устаси; ~ الـ الكبير гроссмейстер; 4) устод (ҳар қандай кишига мурожаат вақтида айтилади); ◊ ~ الـ دفتر қар. دفتر

– أستاذية 1) профессорлик унвони; 2) профессорлик фаолияти, 3) маҳорат

إستبرق кимхоб, кундал, зарбоф, парча

إستديو күп إستديوهات мн студия; ателье (мас., фотоателье)

إِسْتِرَاتِيجِيٌّ 1) стратегияга оид; 2) стратег

– إِسْتِرَاتِيجِيَّةٌ стратегия

أُسْتُرَالِيٌّ 1) Австралияга оид; 2) австралиялик

إِسْتِرْلِينِيٌّ стерлинг (*Англияда пул бирлиги*); ~ جُنَيْهٌ кар. جُنَيْهٌ

~ مِنْطَقَةُ الـ стерлинг минтақаси, доираси, зонаси

إِسْتِقْرَاطِيَّةٌ аристократия, зодагонлар, оқсуяклар

إِسْتِمَارَةٌ кўп اتٌ — бланк, форма (*расмий иш қоғози варақаси*); ~ الْمَصْرُوفَاتِ счёт, ҳисоб-китоб варақаси

إِسْتِنْجَةٌ токоприёмник (*электровоз, трамвай, троллейбус кабиларнинг двигателига осилган электр симларидан ток олиб берувчи асбоб*); бугель (*темир чамбар, кема мачталарининг тепасига, кўприк қозиқлари бошига ва ш.к.ларга киздириб кийдириладиган темир чамбар*)

إِسْتُدْيُو = إِسْتُودِيُو кўп إِسْتُودِيُوهَاتٌ

أَسْتِيقٌ резина; каучук

أَسْتِيكٌ резина, каучук, резинка; الـ~ الْمَبْرُومُ эшилган, буралган резина; الـ~ الْمُنْبَطُّ лентали резина

أَسْتِيكَةٌ кий (*бильярд таёғи*)

أَسْتِيلِينٌ ацетилен (*рангсиз, ҳидсиз ёнувчи газ, автоген сваркасида ишлатилади*)

أَسِدَ (а) أَسَدٌ 1) йўлбарсни кўриб, қўрқинчдан даҳшатга тушмоқ; 2) йўлбарс хулқли бўлмоқ, хулқан йўлбарсга ўхшамоқ; X اسْتَأْسَدَ 1) йўлбарсдай кучли, кувватли бўлмоқ; 2) *маж.* ўзини йўлбарс деб ўйламоқ; ботирлик қилмоқ

– أَسَدٌ кўп أُسُودٌ, أُسْدٌ, آسَادٌ арслон; الـ~ الْهِنْدِيُّ йўлбарс; ~ الْكُهُوفِ гор арслони; ~ بُرْجُ الـ *астр.* Асад юлдузлар туркуми (буржи); ~ الْبَحْرِ *зоол.* денгиз арслони, катта қулоқли тюлень, шалпангкулоқ тюлень; ◊ ~ الْعَدَسِ *бот.* шумғия; ~ دَاءُ الـ *мед.* мохов

– أَسَدِيٌّ арслонга, йўлбарсга оид

أَسِيدٌ *кимё.* кислота

أَسَرَ (и) أَسْرٌ 1) асир қилиб олмоқ, асир туширмоқ; асир қилмоқ, жазб этмоқ, юракдан урмоқ; 2) арқон билан боғламоқ, арқонга боғлаб қўймоқ; أَسَرَ[2] (и) أَسْرٌ яратмоқ, йўқдан бор қилмоқ, вужудга келтирмоқ; ~ هُ اللّٰهُ Оллоҳ уни йўқдан бор қилди, яратди; X اسْتَأْسَرَ 1) асирга тушмоқ, (*бирор к.нинг*) асири бўлиб қолмоқ

– آسِرٌ 1) боғлаб қўювчи, кишанлаб олувчи; 2) асир қилувчи; *кўч.м.*дилбар, дилрабо, гўзал, кишини мафтун (шайдо, асир) қиладиган, жазб этадиган, юракдан урадиган

– إِسَارٌ[1] 1) асир қилиб олиш, асир тушириш; 2) асир тушиш, асир

– إِسَارٌ[2] кўп. камар, тасма, қайиш; арқон

– إِسَارٌ[1] = أَسْرٌ[1]

– أَسْرٌ[2] кўп. آسَارٌ камар, тасма, қайиш; арқон; بَاعَهُ بِـ~ هِ الْجَمَلَ туяни нўхтаси билан сотди; ◊ بِـ~ هِ тамоман, буткул, бутунлай; بِـ~ هِ الْعَالَمُ бутун дунё

– أُسْرٌ[3] уремия (*буйракнинг касалланиши орқасида организмда тўпланиб қолган моддалар таъсири билан заҳарланиш*)

– أُسْرٌ *мед.* пешобнинг тутилиши

– أُسْرَةٌ кўп أُسَرٌ, أُسُرَاتٌ 1) оила, фамилия; сулола; الـ~ الْعَلَوِيَّةُ *тар.* Алавийлар (*Муҳаммад Алининг сулоласи, авлодлари*); 2) қариндошлар, қариндош-уруғлар; ~ التِّلِفِزْيُونِ телевидение ходимлари

– أُسْرِيٌّ оила билан боғланган, оилали, бола-чақали, уй-жойли; ~ ةٌ حَيَاةٌ оилавий турмуш, оилавий ҳаёт

– أَسِيرٌ кўп. أُسَرَاءُ, أَسْرَى 1) асирга олинган, асирга тушган, асир қилиб олинган; 2) асир, тутқин; 3) арқон билан боғланган, арқонга боғлаб қўйилган; 4) шайдойи, мафтун; مُبَادَلَةُ الْأَسْرَى асир алмаштириш, асир айрибошлаш; ~ الْحَرْبِ ҳарбий асирлик; وَقَعَ ~ اً لَهُ (*к.гадир. н.гадир*) асир бўлиб қолмоқ

– مَأْسُورٌ асир, тутқин; шайдойи, мафтун бўлиб қолган одам

– مَأْسُورَةٌ кўп. مَوَاسِيرُ 1) труба, най, найча; (*ўқ отувчи қурол*) стволи

إِسْرَائِيلُ ат.от., *мз.* Исроил; ~ بَنُو кўп. яҳудийлар, яҳудий халқи

– إِسْرَائِيلِيٌّ 1) Исроилга, яҳудийларга оид; 2) исроиллик, яҳудий

– إِسْرَائِيلِيَّاتٌ кўп яҳудий тилидан кирган сўзлар

إِسْرَافِيلُ Исрофил (*даҳшатли овоз билан сур чалиб, қиёмат-қойим бўлгани ҳақида хабар берувчи фаришта*)

أُسْرُبٌ, أُسْرُبٌّ кўп. графит; *эск.* қўрғошин

إِسْرِنْجُ қўрғошинли қизғиш заргалдоқ ёки қизғиш-жигарранг бўёқ (қўрғошинли сурик)

أُسْطُبَّةٌ *мн.* кўп ўрк канон лоси, зиғирпоянинг дағал толаси; ~ الْقُطْنِ пахта толаси

إِسْطَبْلٌ кўп اتٌ — отхона

أَسْطُرْلَابٌ кўп اتٌ — устурлоб, астролябия (*юлдузларнинг вазиятини белгилаш учун қўлланиб келинган бурчак ўлчаш асбоби, кейинчалик ер ўлчаш ишларида ҳам қўлланган*)

أُسْطُوَانَةٌ кўп. أَسَاطِينُ, أُسْطُوَانَاتٌ 1) *архит.* устун, колонна; 2) валик, ролик, цилиндр (*двигателники ҳам*); ~ الْأُكْسِجِينِ кислородли баллон; ◊ أَسَاطِينُ الْأَدَبِ буюк адиблар, ёзувчилар; أَسَاطِينُ الْعِلْمِ илм устунлари, яъни жуда катта олимлар (уламолар); أَسَاطِينُ الْاحْتِكَارِ монополия корчалонлари, хўжайинлари

– أُسْطُوَانَاتٌ кўп. овоз ёзувчи аппарат - фонограф валиги; патефон пластинкаси (товоғи)

– أُسْطُوَانِيٌّ цилиндрга оид; цилиндрик, цилиндрсимон, цилиндр шаклидаги

أُسْطُورَةٌ кар. سطر

مُسْطَر қар. أُسْطُورِيٌّ –

أُسْطُولٌ кўп أَسَاطِيلُ флот; الـ~ الْبَحْرِيُّ денгиз флоти; الـ~ النَّهْرِيُّ дарё флоти; الـ~ الْجَوِّيُّ ҳаво флоти; الـ~ التِّجَارِيُّ савдо флоти; ~ الصَّيْدِ балиқ овлаш флоти

أُسْطَى кўп أُسْطَوَاتٌ 1) уста; бошлиқ; ~ الْوَابُورِ паровоз ҳайдовчиси; 2) ошпаз, пазанда

I أَسِفَ[1] (а) أَسَفٌ хайғурмоқ, ғам емоқ, хафа бўлмоқ, ачинмоқ, (н.дандир) афсусланмоқ (عَلَى); ... مِمَّا يُؤْسَفُ لَهُ أَنَّ ... و шуниси ачинарлики, ...; IV آسَفَ ачинтирмоқ, хафа қилмоқ, қайғуга солмоқ, қайғуртирмоқ; ... يُؤْسِفُنِي أَنَّ мен учун жуда ачинарли нарса шуки, ...; أَسِفَ[2] (а) أَسَفٌ (бирор к.дан) жаҳлланмоқ, ғазабланмоқ (عَلَى); IV آسَفَ жаҳлини келтирмоқ, ғазабга қўймоқ, ғазаблантирмоқ; V تَأَسَّفَ қайғурмоқ, ҳасрат чекмоқ, (н.дандир) афсусланмоқ (عَلَى)

– أَسِفٌ, آسِفٌ қайғирувчи, афсус чекувчи; ғам чекувчи; қайғули, ҳасратли

– أَسَفٌ ғам-ғусса, андуҳ, таассуф, ачиниш, афсус чекиш; بِـ~ ачиниш билан; афсус билан, афсусланган ҳолда; بِالـ~ ёки لِلـ~ ёки مَعَ الـ~ афсуски, ...; بِكُلِّ ~ ёки الـ~ الشَّدِيدِ минг афсуски, ...; عَبَّرَ عَنْ ~ه ўз афсусини (таассуфини) билдирмоқ; يَا ~اهُ ёки ~ا! афсус!, эсизгина!

– أَسِيفٌ 1) ачинувчи, қайғирувчи, ҳасрат чекувчи; 2) ғамли, қайғули; 3) ачинарли, афсусланишга (таассуфга) лойиқ

– أَسَفٌ = تَأَسُّفٌ

– مَأْسُوفٌ عَلَيْهِ ~ ачинарли; афсусланишга (таассуфга) лойиқ

– مُؤْسِفٌ хафа (дилни сиёҳ) қилувчи, ранжитувчи, дилни оғритадиган; ... مِنَ الـ~ أَنَّ ... و шуниси хафа қиладики, ...; шуниси ранжитадики, ...

إِسْفَانَاخٌ, إِسْفَانَخٌ, إِسْفَانِخٌ исмалоқ (ўсимлик)

أَسْفِكْسِيَا мед. асфиксия, бўғилиш, нафас тиқилиб қолиш, нафас қисиш

أَسْفَلْتٌ мз. асфальт; بَسَطَ بِالـ~ асфальтламоқ, асфальт ётқизмоқ

إِسْفَنْجٌ жам. зоол.булут (сув жонивори)

– إِسْفَنْجَةٌ кўп. ـاتٌ — зоол. булут

– إِسْفَنْجِيٌّ булутсимон, тешик-тешик, ғовак

إِسْفَنْدَانٌ заранг (дарахт)

إِسْبِيدَاجٌ = إِسْفِيدَاجٌ

سفن қар. إِسْفِينٌ

أُسْقَرْبُوطٌ, إِسْقَرْبُوطٌ мед. искарбут, зангла, зангла касали

أُسْقُفٌ кўп. أَسَاقِفَةٌ черк. епископ (насроний черковларида юқори лавозимли руҳоний); رَئِيسُ الْأَسَاقِفَةِ архиепископ - епископлар бошлиғи

– أُسْقُفِيَّةٌ 1) епископлик мансаби, епископлик даражаси, епископлик мансабида ишлаш даври; 2) епархия (насронийларда - архиерей тасарруфидаги маъмурий черков округи)

أُسْقُمْرِيٌّ скумбрия, макрель (денгиз балиғи)

إِسْقَنْقُورٌ калтакесак

إِسْكَانٌ қар. إِسْكَةٌ

– إِسْكَةٌ, إِسْكَتَانِ дан. ик.с анат. аёллар аврати лаблари

إِسْكِتْشٌ кўп. ـاتٌ — мз. скетч (эстрадада кўрсатиладиган ҳажвий ёки кулгили пьеса)

إِسْكُتْلَانْدِيٌّ 1. Шотландияга оид; 2.шотландиялик

إِسْكَلَةٌ кўп. أَسَاكِلُ кема келиб тўхтайдиган ва боғлаб қўйиладиган жой; денгиз бўйидаги шаҳар

إِسْكَمْلَةٌ кўп. ـاتٌ — кўча, боғ каби жойларга қўйилган ўтирғич, эшак, скамейка

إِسْكَنْدَرُ ат.от, мз. Искандар

– إِسْكَنْدَرَانِيٌّ 1.Искандарияга оид; 2.искандариялик

إِسْكَنْدِيُومٌ химё.скандий (элемент)

إِسْكُوَاشٌ теннисга ўхшаш тўп ўйини

إِسْكِي чанғи

إِسْكِيفٌ мз. ялик (икки ёки тўрт эшкакли қайиқ); спорт. скиф (пойга қайиқларининг бир тури)

إِسْكِيمُو жам. эскимослар (халқ)

– إِسْكِيمَاوِيٌّ 1. эскимосга оид; 2.эскимос кишиси

I أَسُلَ (у) أَسَالَةٌ мулойим бўлмоқ, силлиқ бўлмоқ, чўзиқ бўлмоқ; II أَسَّلَ чархламоқ, қайрамоқ, юпқалаштирмоқ, юпқа қилмоқ

– أَسَلٌ 1) қамиш; 2) найза

– أَسَلَةٌ 1) тикан, тиканак; 2) найза, ўткир уч, уч; тил учи

– أَسَلِيٌّ фон. апикалга оид, апикал (тил усти билан юқори тиш ўртасида ҳосил бўладиган нутқ товушлари); الْحُرُوفُ الـ~ـةُ апикал ундошлар (ص, س, ز)

– أَسِيلٌ 1) текис, силлиқ; 2) чўзиқ, узун

– تَأَسُّلٌ атавизм (ҳайвон ёки кишиларнинг аждодларида бўлган, сўнг йўқолиб кетиб, кейинчалик яна пайдо бўлган жиҳатлар)

– مُؤَسَّلٌ ўткир қилинган, ўткирлашган, ўткирлаштирилган, учи ўткир

أُسْلُوبٌ кўп. أَسَالِيبُ 1) услуб, усул, йўсин, йўл, равиш, тариқа, тарз; ~ الْحُكْمِ бошқариш усули; 2) услуб (адабий); 3) усул, шакл

– أُسْلُوبِيٌّ 1) услубий, услубга оид; 2) стилистик; 3) стилист (услуби жуда яхши муаллиф)

أُسَامَةُ йўлбарс

اِسْمٌ *қар.* سمو

إِسْمَاعِيلُ *ат.от. мз.* Исмоил

– إِسْمَاعِيلِيٌّ *дин.* 1) исмоилий; 2) исмоилийликка мансуб киши

أَسْمَانْجُونِيٌّ ҳаворанг

أَسْمَنْتٌ, إِسْمَنْتٌ цемент; арматурали бетон; الـ~ الْمُسَلَّحُ темир-бетон

I أَسَنَ (у,и) أُسُونٌ бузилмоқ, ишдан чиқмоқ, чиримоқ; туриб бузилиб қолмоқ (*сув ҳақида*); V تَأَسَّنَ бир ерда узоқ туриб қолмоқ (*сув ҳақида*)

– آسِنٌ туриб (оқмай) қолган; مَاءٌ ~ кўлмак сув

أَسْنَوِيٌّ Асна шаҳрида яшовчи киши, асналик

I أَسْوٌ (у) أَسَا (أَسو) 1) юпатмоқ, овутмоқ, овутиб қўймоқ, тинчитмоқ, тасалли (тасхин, далда) бермоқ; 2) даволамоқ; 3) (*ярани, жароҳатни*) боғламоқ; II أَسَّى = I; III آسَى 1) ёрдамлашмоқ, кўмаклашмоқ, мадад бермоқ; 2) овутмоқ, юпатмоқ, ҳамдардлик билдирмоқ; V تَأَسَّى 1) (*н.биландир*) юпатилмоқ; 2) (*н.гадир*) тақлид қилмоқ; (*н.нидир*) ўрнак деб билмоқ (بِـ), овунмоқ; 3) (*н.нидир*) сабот билан ўтказмоқ; VI تَآسَى ўзаро бир-бирини юпатмоқ, овутмоқ, бир-бирига таскин бермоқ

– آسٍ[1] *мн.* آسِيَةٌ юпатувчи, овутувчи, тасалли (таскин) берувчи; овутадиган, юпатадиган, тасалли (таскин) берадиган; *шунингдек: қар.* أسى

– آسٍ[2] 1) даволовчи шифокор; 2) *кўп.* أُسَاةٌ доктор, врач

– إِسَاءٌ даво, илож

– مَأْسُوٌّ = أَسِيٌّ

– أَسْيٌ 1) ғам, ташвиш; 2) даволаниш, муолажа

– آسِيَةٌ *мн. кўп.* أَوَاسٍ 1) даволовчи аёл; 2) аёл врач, аёл доктор, аёл табиб

– أَسْوَانُ ғамгин, ғамли, қайғули, хафа

– أُسْوَةٌ мисол, намуна; ... بِـ ~ ...нинг ўхшаши

– تَأْسِيَةٌ 1) юпатиш, таскин бериш; 2) даволаш

– مَأْسُوٌّ даволанган, даволанувчи

– مُوَاسَاةٌ 1) ёрдам; хайр-саховат, хайрия, саховатлилик; 2) таъзия, ҳамдардлик билдириш; юпатиш, таскин бериш

– مُؤَسٍّ *мн.* مُؤَسِّيَةٌ тузатувчи, шифоли, даво бўладиган

أُسْوَارٌ, إِسْوَارٌ *кўп.* أَسَاوِرَةٌ, أَسَاوِرُ (*сол.* سُوَارٌ *қар.* سور) 1) билакузук; 2) қадама енг, қайтарма енг

أَسْوَانُ: حَجَرُ ~ *мин.* сиенит (*магматик тоғ жинсларининг бинокорлик материали сифатида ишлатиладиган бир тури*)

– أَسْوَانِيٌّ 1) Асвонга оид; 2) Асвонда яшовчи, асвонлик; ◊ حَجَرٌ ~ *мин.* сиенит

أَسُوجِيٌّ 1. Швецияга оид; шведларга оид; الـ~ةُ швед тили; 2) швед, швециялик

I أَسِيَ (а) أَسًى қайғурмоқ, ҳасрат чекмоқ, ғам емоқ, куймоқ, бўзламоқ; VIII اِئْتَسَى 1) сабр-тоқат қилмоқ, чидамоқ; 2) (*бирор к.нинг*) орқасидан эргашмоқ (بِـ); (*бирор к.га*) иқтидо қилмоқ (بِـ); (*бирор к.нинг*) орқасида турмоқ (بِـ)

– آسٍ *мн.* آسِيَةٌ ғамга (қайғуга) соладиган, жуда қайғули; قِصَّةٌ آسِيَةٌ ғамгин, аламли қисса; *шунингдек: қар.* أسو

– أَسًى ғам; алам; доғ; يَحُزُّ الـ~ فِي نُفُوسِنَا алам жонимизни ўртамоқда

– أُسْيٌ сабр, сабр-тоқат, таҳаммул

– مَأْسَاةٌ *кўп.* 1) ғам, алам, изтироб; 2) драма; трагедия (фожиа)

– مَأْسَوِيٌّ фожиали, фожиона

أَسْيَوِيٌّ, أَسْيَاوِيٌّ 1. Осиёга оид; 2. осиёлик

أَسْيُوطِيٌّ *кўп.* أَسَايِطَةٌ Асютда яшовчи киши

أَشَائِرُ *кўп.* байроқлар (*қар.* شوز)

أَشَاشٌ 1) фаоллик; 2) ҳордиғи чиққанлик

(أشب) II أَشَّبَ 1) ўрмоқ, тўқимоқ (*мас., сават*); аралаш-қуралаш қилиб юбормоқ; 2) (*бирор н.ни*) тушуниб бўлмайдиган қилмоқ; 3) (*металларни*) эритмоқ; V تَأَشَّبَ 1) ўрилмоқ, тўқилмоқ, аралаш-қуралаш бўлиб кетмоқ; 2) ҳар тарафдан келиб йиғилмоқ (тўпланмоқ); 3) эримоқ (*металл ҳақида*)

– أَشَابَةٌ *кўп.* أَشَابَاتٌ, أَشَائِبُ 1) турли-туман оломон, қаланғи-қасанғилар; 2) қотишма; أَشَابَاتٌ فِلِزِّيَّةٌ металл қотишмалари

– أَشَبٌ ўрмоннинг қалин жойи, чакалакзор, чангалзор

– أَشِبٌ қалин, дарахтлар билан қопланган (*жой*)

– مُؤَشَّبٌ эгаллаб бўлмайдиган; мустаҳкамланган, мустаҳкам

– إِشْبِينٌ *кўп.* أَشَابِينُ 1) чўқинтирган ота; 2) куёвжўра (*бутхонада никоҳлаш пайтида куёв ёки келин боши устида гулчамбар тутиб турадиган киши*)

I أَشِرَ (а) أَشَرٌ такаббурлик қилмоқ, кибрланмоқ, кеккаймоқ, гердаймоқ; أَشَرَ (и) أَشْرٌ арраламоқ; II أَشَّرَ (*н.гадир*) имзо чекмоқ, виза қўймоқ (عَلَى); عَلَى الطَّلَبَةِ ~ аризага рухсат этиб қўл қўймоқ; ~ الْأَسْنَانَ тишларнинг атрофини қириб ўткирламоқ; V تَأَشَّرَ 1) қайд қилдирмоқ; 2) виза қўйилмоқ

– آشِرٌ гердайган, кибрланган, такаббур

– أَشْرَانُ *кўп.* أَشَارَى = أَشِرٌ

– تَأْشِيرٌ 1) ҳужжат устига виза қўйиш; 2) виза

– تَأْشِيرَةٌ *кўп.* ـاتٌ рухсатнома, виза; (مُرُورٍ) اِجْتِيَازٍ ~ транзит визаси; دُخُولٍ ~ бирор мамлакатга келишга рухсат берувчи виза, ҳужжат; الْعَوْدَةِ ~ қайтиб кетиш ҳақида виза, ҳужжат

– مُؤَشِّرٌ контролёр; индикатор; (*счётчик ва ҳ.к.*) кўрсаткич

إِشْعِيَاءُ ат от ., мз. Ишъаё

إِشْفَى кўп. أَشَافٍ бигиз

أَشْكِينٌ йўрға

أَشْمُونِيٌّ ашмуний (*пахта нави*)

أُشْنَانٌ ишқор

أُشْنَةٌ мох, йўсин (*зах ерларда, тош, дарахт устида ўсадиган илдизсиз ўсимлик*)

أَشُورِيٌّ 1. ассурийларга оид; الـ~ـة ассурий тили; 2. ассуриялик

أَصْلٌ кўп. أَصَاصٌ асос, илдиз, негиз, замин

– أُصَيْصٌ кўп. أُصُصٌ гулдон; гултувак

I أَصَدَ (у) أَصْدٌ (*эшикни*) ёпмоқ; IV آصَدَ = I

I أَصَرَ (и) أَصْرٌ ҳибсга олмоқ, қамамоқ

– آصِرَةٌ кўп. أَوَاصِرُ алоқа, муносабат; أَوَاصِرُ الْأُلْفَةِ وَ الْمَحَبَّةِ дўстлик ва севги муносабатлари (алоқалари)

– إِصْرٌ кўп. آصَارٌ 1) оғир юк, вазифа; ташвиш, ғам; 2) мажбурият, берилган ваъда

– مَأْصِرٌ кўп. مَآصِرُ 1) ғов, тўсиқ; 2) шлагбаум; застава

إِسْطَبْلٌ = إِصْطَبْلٌ

أُسْطُبَّةٌ = أُصْطُبَّةٌ

أَسْطُرْلَابٌ = أَصْطُرْلَابٌ

I أَصُلَ (у) أَصَالَةٌ 1) ўрнашиб олмоқ, томир (илдиз) ёймоқ; 2) насл-насабли аслзодалардан бўлмоқ; 3) зотли (зоти яхши) бўлмоқ; 4) оригинал, асл бўлмоқ; II أَصَّلَ 1) асл зотини (келиб чиқишини, насл-насабини) аниқламоқ, аждодларини кўрсатмоқ; 2) ~ أُصُولًا لِـ... (*н.гадир*) пойдевор, асос солмоқ; IV آصَلَ аср намозидан шомгача бўлган пайтда кирмоқ ёки келмоқ; V تَأَصَّلَ 1) илдиз отмоқ, томир ёймоқ, ўрнашиб олмоқ; 2) (*к.нимгадир*) насабидан келиб чиққан бўлмоқ (مِنْ); X اسْتَأْصَلَ 1) илдизи билан суғуриб олмоқ, олиб (юлиб) ташламоқ, кўчириб ташламоқ; 2) бутунлай йўқ қилмоқ; ~ شَأْفَتَهُ қар. شَأْفَةٌ

– اسْتِئْصَالٌ 1) таг-томири билан йўқ қилиш; илдизини (тухумини) қуритиш, битириш, барҳам бериш; 2) олиб ташлаш; ~ جِرَاحَةُ الزَّائِدَةِ الدُّودِيَّةِ аппендэктомия; жарроҳлик йўли билан кўр ичакни (аппендиксни) кесиб олиб ташлаш

– أَصَالَةٌ 1) келиб чиқиш; 2) аслзодалик; 3) ўзига хослик; асллик, оригиналлик; أَهْلُ الـ~ асл одамлар, бетакрор (ўзига хос) одамлар; 4) мустақиллик; 5) қатъийлик, мустаҳкам иродалилик, собитлик; ~ الرَّأْيِ тафаккурнинг соғломлиги; 6) *грам.* ўзакка алоқадорлилик (*ундош товуш ҳақида*); تَوَهُّمُ ~ التَّاءِ فِي الْفِعْلِ اتَّقَى "اتَّقَى" – غَلَطٌ فَاحِشٌ феълидаги ت ўзакка алоқадор деб ўйлаш қўпол хатодир; ~ وَ بِوَكَالَةٍ مِنْ ... шахсан ва ... нинг топшириғига биноан; بِالـ~ عَنْ نَفْسِي وَ بِالنِّيَابَةِ عَنْهُ أَرْجُو шахсан ўзим ва унинг номидан сўрайманки, ...

– أَصْلٌ кўп. أُصُولٌ 1) илдиз; ~ لَا ~ نَبْتًا илдиз ва решалар, لَا أَصْلَ لَهُ وَ لَا فَصْلَ *маж.* у аслзодалардан эмас; 2) асос, замин, моҳият; هٰذَا مِنْ ~ الْمَوْضُوعِ бунинг масала моҳиятига алоқаси йўқ; أُصُولٌ وَ فُرُوعٌ асосий ва иккинчи даражали қисмлар (бўлаклар); الـ~ وَ الْفَوَائِدُ асосий капитал ва фойда (процент) лар; 3) бошланиш; فِي الـ~ а) дастлаб; б) асосан; аслини олганда; كُلُّ شَيْءٍ يَعُودُ (يَرْجِعُ) إِلَى ~هِ ҳамма нарса ўз аслига қайтади; 4) принцип; 5) келиб чиқиш, ~ شَرِيفُ الـ~ аслзода, зодагон; هُوَ جَزَائِرِيُّ الـ~ у асли жазоирликдир; نَبَاتِيُّ الـ~ ўсимликдан олинган, келиб чиққан, пайдо қилинган; حَيَوَانِيُّ الـ~ ҳайвондан олинган, келиб чиққан, пайдо қилинган; ~اً а) асли (*қаердандир*); عَرَبِيٌّ ~اً асли араблардан; б) мутлақо, бутунлай (*бўлишсиз маънодаги феъл билан келганда*); مَا فَعَلَهُ ~اً у буни мутлақо (бутунлай) қилмаган; لَنْ يَفْعَلَهُ ~اً у буни мутлақо қилмайди; 6) жинс; 7) сабаб; 8) асл нусха, оригинал; 9) умумий миқдор, жамъ, сумма; 13 مِنْ ~ 40 умумий миқдор бўлган 40 дан 13; 10) *хим.* асос

– أَصَلَةٌ кўп. ~ات – бўғма илон, питон

– أَصْلِيٌّ 1) туб жойли; ерли; ~ سَاكِنٌ абориген, туб жой аҳолиси; 2) асосий; الْجِهَاتُ الـ~ـةُ дунё мамлакатлари; ~ عَدَدٌ саноқ сон; ~ عُضْوٌ (*қандайдир жамиятнинг*) ҳақиқий аъзоси; 3) дастлабки, 4) асосий; اللُّغَةُ الـ~ـةُ она тили; الْبِلَادُ الـ~ـةُ она ватан; 5) оригинал, асл (нусха). ~ حَرِيرٌ табиий ипак, асл ҳарир

– أَصْلِيَّةٌ аслига тўғрилик, аслига мослик, асл нусхага мувофиқлик

– أُصُولٌ кўп. усуллар, асосий қоидалар, тартиблар; қонун-қоидалар, жорий тартиб; دَعَا إِلَى اتِّبَاعِ الـ~ тартиб-қоидага риоя қилишга чақирмоқ; ~ طِبْقًا لِلْـ~ ёки ~ حَسَبَ الـ~ қоидага мувофиқ, тартибга кўра; ~ عَلَى الـ~ ҳамма қоида бўйича; أُصُولُ التَّعْلِيمِ таълим методикаси, услубияти; عِلْمُ أُصُولِ الدِّينِ дин асослари ҳақидаги фан; ислом теологияси; ~ الْفِقْهِ мусулмон қонуншунослиги; фиқҳ илми; .. الـ~ هُنَا أَنَّ а) гап (масала) шундаки, ...; б) бу ерда одат (қоида) шундайки, ... ; 2) *ҳис.* актив (*балансининг кирим, даромад ва моддий бойликлар ёзиладиган қисми*); ~ وَ خُصُومٌ актив ва пассив (*корхонанинг қарз ёки мажбуриятлари мажмуи*)

– أُصُولِيٌّ 1) қонун-қоида билан келишилган, рози бўлган; қонуний; لَمْ يُحَلْ بَعْدُ إِلَى الْمُحَاكَمَةِ الـ~ـةِ у ҳали судга берилмаган; 2) *мол.* моддий актив билан боғлиқ (алоқадор);

مُسْتَنَدَاتٌ ~ةٌ мол-мулкка, активга доир ҳужжатлар

أَصِيلٌ[1] – кўп أُصَلاءُ، أُصَائِلُ 1) аслзода, насл-насаблик, оқсуяк, зодагон; 2) зотдор, зотли; 3) асл, ҳақиқий; 4) табиий, туғма; ~ عَيْبٌ туғма айб (нуқсон); ~ النَّزْعَة асл нусха, кўчирилган эмас; 5) шу жойда туғилган; аслида шу ерлик; 6) ҳимоячига ўз ваколатини топширган даъвогар. ~ الرَّأْي фикри қатъий, қатъий фикрли

أَصِيلٌ[2] – кўп آصَالٌ، أَصَائِلُ، أُصُلٌ، أُصْلٌ оқшом, ғира-шира пайт, аср намозидан шомгача бўлган пайт

أَصِيلَةٌ – мол-мулк, актив

تَأْصِيلٌ – (мас., сўзнинг) келиб чиқишини аниқлаш; ~ عِلْمُ الـ этимология (линг. 1) тилшуносликнинг сўзларнинг келиб чиқишини текширадиган бўлими; 2) сўзнинг келиб чиқиши)

تَأْصِيلَةٌ – келиб чиқиш; насаб, насл-насаб, шажара

مُؤَصَّلٌ – наслдор, зотдор, зотли

مُتَأَصِّلٌ – 1) илдиз отиб (сингиб) кетган; 2) суякка (қонга) сингиб кетган; عَدَاوَةٌ ~ةٌ суякка сингиб кетган адоват (душманлик, ёвлик)

أَطَّ I (а/u) أَطِيطٌ 1) мунгли (ҳазин) овоз чиқармоқ (туя ҳақида); 2) ғижирлатмоқ; 3) қулдирамоқ, қулдур-қулдур қилмоқ (қорин ҳақида)

أَطَرَ I (у, u) أَطْرٌ эгмоқ, букмоқ, қайирмоқ; II أَطَّرَ 1) эгмоқ; 2) рамка ичига солмоқ (олмоқ) (Сурияда)

إِطَارٌ – кўп أُطُرٌ، إِطَارَاتٌ 1) ром, гардиш; 2) тўғин; чамбарак, ҳалқа; ~ البِرْمِيلِ чамбарак; ~ العَجَلَةِ тўғин, ғилдирак тўғини; ~ مَطَّاطٌ каучук (резина) шина; 3) бош кийим гардиши, жияги, кизаги; ◊ فِي ~ التَّعَاوُنِ الاِقْتِصَادِيِّ иқтисодий ҳамкорлик доирасида

إِطَارَاتٌ – кўп. кадрлар (Шим. Африкада)

أُطْرُغْلَةٌ кўп ~ اتٌ ғуррак, қумри, мусича

إِطْرِيَّةٌ кар. طرو

أَطْلَسٌ[1] атлас (мато)

أَطْلَسٌ[2] кўп. أَطَالِسُ атлас (карта, сурат, расм, жадваллар тўплами)

أَطْلَسِيٌّ – атлантик, Атлантикага оид; الحِلْفُ الـ~ الشَّمَالِيُّ Шимолий Атлантика блоки

أُطَامٌ мед. сийдик тутилиши

أُطُمٌ – кўп. آطَامٌ минора; қаср, сарой; истеҳком

أَطُومٌ – зоол. дюгон (сувда яшашга мослашган сут эмизувчи ҳайвон)

أَغَا кўп أَغَوَاتٌ 1) ого (феодал, ер эгасига бериладиган унвон); жаноб; 2) ҳарам огаси, ҳарам ходими (бичилган қул)

إِغْرِيقِيٌّ 1. Грецияга, грекларга оид; ~ةٌ الـ грек тили; 2. грек

أُغُسْطُسُ август

أَغُورٌ огур (қадимги яҳудийлар тангасининг номи)

(أف) ٧ تَأَفَّفَ 1) афсусланмоқ, пушаймонлик ҳис қилмоқ; 2) нафрат, жирканиш ҳис этмоқ; (н дандир) ҳазар қилмоқ (ب)

أُفٌّ – ~ الأُذُنِ қулоқ кири (қулоқ ичидаги олтингугурт)

أُفٌّ – ундов сўз. туф-туф-э! (жирканиш) ~ لَكَ туф сенга!

تَأَفُّفٌ – нафратланиш; жирканиш; норозилик туйғуси, ҳисси

أَفَاوِيهُ кар. فوه

إِفْرَنْجٌ жам оврупоиклар; ~ بِلادُ الـ Оврупо

إِفْرَنْجِيٌّ – кўп إِفْرَنْجِيَّةٌ 1.Оврупога оид; 2.оврупоик. ◊ ~ مَرَضٌ сифилис, захм (сўзма-сўз: Оврупо касали)

إِفْرَنْسِيٌّ 1.Францияга, французларга оид; ~ةٌ الـ француз тили; 2. француз

إِفْرَنْجِيٌّ = إِفْرَنْكِيٌّ

أَفْرُو أَسْيَوِيٌّ Афро-Осиёга оид

أَفْرُو أَمِيرِكِيٌّ Афро-Америкага оид

إِفْرِيزٌ кўп. أَفَارِيزُ، أَفْرِيزٌ، إِفْرِيزٌ 1) фриз (бино пештоқидаги, гилам, паркет четларидаги нақшли ҳошия); карниз; 2) чет, қирғоқ; ~ الطَّرِيقِ йўл чети, қирғоғи; ~ المَحَطَّةِ перрон (темир йўлларда)

إِفْرِيقِيٌّ 1. Африкага, африкаликларга оид; 2. кўп. أَفَارِقَةٌ، إِفْرِيقِيُّونَ африкалик

أُفْسِتٌ полигр. офсет; ~ طِبَاعَةُ الـ офсет босмаси (қолипдаги расмни олдин резинага кўчириб, сўнгра қоғозга босиш усули)

أَفْسَنْتِينٌ، إِفْسَنْتِينٌ 1) шувоқ, явшон; 2) эрмон (ўсимлик ва ундан тайёрланадиган ичимлик)

إِفْشِينٌ кўп. أَفَاشِينُ 1) (ибодат ва муборакбод қилиш) шакли, йўли, 2. дин. лития (христианларда – бутхонада қилинадиган ибодат)

أَفْغَانٌ жам. Афғонлар

أَفْغَانِيٌّ – 1. Афғонистонга, афғонларга оид; 2. афғонистонлик

أَفَقَ I (и) أَفْقٌ дунёни кезиб юрмоқ, турли жойларда тентираб, изғиб юрмоқ

أَفَّاقٌ – 1) саёҳатчи; турист; 2) саргузаштлар орзуманди, саргузашт изловчи, авантюрист

أُفُقٌ – кўп. آفَاقٌ 1) уфқ, уфқ чизиғи; ~ الحَقِيقِيُّ الـ ҳақиқий уфқ; ~ الظَّاهِرِيُّ الـ кўриниб турган уфқ; 2) савия, билим даражаси; سَعَةُ ~ الـ кенг қамровли билим доираси; ~ وَاسِعُ الـ кенг билимли; ضِيقُ ~ الـ билим доираси тор, саёз; ~ ضَيِّقُ الـ тор, саёз билим, дунёқараш; 3) кўп а) кўч.м. (келгусидаги) уфқлар; فَتَحَ آفَاقًا (جَدِيدَةً) (к.гадир н. дадир) кенг уфқлар очиб бермоқ (فِي) б) الآفَاقُ طَيِّبَةٌ أَمَامَهُ дунё; олам

أُفْقٌ = أُفُقٌ –

أُفُقِيٌّ – горизонтал; ~ إِحْدَاثِيٌّ мат. абсцисса

أُفُقِيَّةٌ – 1) горизонталлик; 2) мат. абсцисса

مِفْقَاقٌ – перископ (бекик жойдан туриб кузатиладиган оптик асбоб)

I أَفَكَ (и) أَفْكٌ 1) ёлғон гапирмоқ, тухмат қилмоқ, бўхтон қилмоқ; 2) йўлдан урмоқ, чалғитмоқ (عَنْ); أُفِكَ ақли паст бўлмоқ, паст ақлли бўлмоқ, фикри ожиз бўлмоқ, ожиз фикрли бўлмоқ; VIII اِئْتَفَكَ тўнтарилмоқ, ағдарилмоқ

– أَفَّاكٌ ёлғончи, тухматчи, бўхтончи

– إِفْكٌ ёлғон, тухмат, бўхтон

– مَأْفُوكٌ 1) ақли паст, паст ақлли; 2) фикри ожиз, ожиз фикрли

– مُؤْتَفِكَاتٌ *кўп* 1) *тар.* Оллоҳ таоло Лут аҳли устига ағдариб ташлаган шаҳарлар; 2) йўналиши ўзгариб турадиган шамоллар

I أَفَلَ (у) أُفُولٌ ботмоқ (*қуёш, ой, юлдузлар ҳақида*)

– أُفُولٌ *мз.* ботиш (*қуёш, ой, юлдузлар ҳақида*)

إِفْلَاطُونُ *ат.от. мз.* Афлотун

– إِفْلَاطُونِيٌّ 1) Афлотунга оид; 2) руҳий, маънавий; عَطْفٌ (حُبٌّ) ~ руҳий ишқ, маънавий муҳаббат

– إِفْلَاطُونِيَّةٌ: الْـ~ الْحَدِيثَةُ (الْجَدِيدَةُ) неоплатонизм, янги платонизм (*антик фалсафа: унга кўра, яшашдан мақсад руҳни танадан, гуноҳлардан озод этиб, илоҳий моҳиятга яқинлаштиришдир*)

I أَفِنَ (а) أَفْنٌ, أَفَنٌ аҳмоқ бўлмоқ, нодон бўлмоқ

– أَفِينٌ аҳмоқ, эси паст, калтафаҳм, фаросатсиз, ақлсиз

– مَأْفُونٌ аҳмоқ; أَحْمَقُ ~ қипқизил аҳмоқ

أَفَنْدِيٌّ *кўп.* أَفَنْدِيَّةٌ афанди, жаноб

أَفُوكَاتُو ҳимоячи, адвокат; الْـ~ الْعُمُومِيُّ прокурор, давлат қораловчиси

أَفْيُونٌ афюн, кўкнори; صَبْغَةُ الْـ~ кўкноридан тайёрланган суюқлик (ичимлик)

– أَفْيُونْجِيٌّ *кўп.* أَفْيُونْجِيَّةٌ афюн кашандаси

أُقَّةٌ *кўп.* أُقَقٌ, أُقَاتٌ уққа (*400 дирҳамга (қар.* دِرْهَمٌ*) ёки 1,248 кг.га тенг оғирлик ўлчови*)

أَقَاقِيَا Миср акаси, акацияси (*оқ ёки сариқ гулли дуккакли дарахт, бута*)

أُقْحُوَانٌ *кўп.* أَقَاحٍ = قُحْوَانٌ

أَقْرَابَاذِينٌ, أَقْرُبَاذِينٌ *кўп.* ـَاتٌ — фармакология (*доривор моддаларнинг организмга таъсир этишини ўрганувчи фан*); фармацевтика (*дори-дармон тайёрлаш, сақлаш ва беморларга бериш ҳақидаги амалий фан*)

– أَقْرَابَاذِينِيٌّ фармацевтика ва фармацевтга оид

إِقْطٌ, أَقِطٌ *кўп.* أُقْطَانٌ пишлоқ, сузма

أَقْلَمَ иқлимлаштирмоқ; تَأَقْلَمَ иқлимлашмоқ

– أَقْلَمَةٌ иқлимлашиш, иқлимлаштириш

– إِقْلِيمٌ *кўп.* أَقَالِيمُ 1) иқлим, пояс, область, район, ўлка; الْـ~ الْمِصْرِيُّ (الْجَنُوبِيُّ) *тар.* Миср райони (БАР); الْـ~ السُّورِيُّ (الشَّمَالِيُّ) *тар.* Сурия райони (БАР); الْأَقَالِيمُ провинция (*марказдан йироқдаги жойлар*); 2) иқлим

– إِقْلِيمِيٌّ 1) регионал (*бирор мустақил ўлкага, мамлакатга ёки бир неча чегарадош мамлакатларга тааллуқли*); الْمِيثَاقُ الْـ~ регионал пакт (*бир неча чегарадош давлатлар ўртасида тузилган халқаро шартнома*); الْمِيَاهُ الْـ~ـةُ территориал сувлар (*денгиз бўйидаги давлатларнинг ўз тупроғи бўйлаб ўтган денгиз, океан сувлари*); 2) провинцияга оид; 3) иқлимга оид

– إِقْلِيمِيَّةٌ регионал (маҳаллий) хусусият

إِقْنُومٌ эконом (*мас., монастирларда: хўжалик мудири*)

أُوقِيَانُوسٌ = أُقْيَانُسٌ

أَكَادِيمِيَّةٌ, أَكَادِمِيَّةٌ академия; الْعُلُومِ لِأُزْبَكِسْتَانَ ~ Ўзбекистон Фанлар Академияси; الْعُلُومِ الزِّرَاعِيَّةِ ~ Қишлоқ хўжалик Академияси; رَئِيسُ الْـ~ Академия президенти; عُضْوٌ مُشَارِكٌ فِي الْعُلُومِ ~ Академиянинг мухбир аъзоси

– أَكَادِيمِيٌّ академияга оид

أُكْتُوبِرُ, أُكْتُوبَرُ октябрь

أَكْتِينِيُومٌ *киме.* актиний (*уран рудасида бўладиган радиоактив элемент*)

(أكد) II أَكَّدَ 1) асосламоқ, қўллаб-қувватламоқ, тасдиқламоқ, тасдиқ этмоқ, тасдиқлаб бермоқ, исбот қилмоқ; 2) ишонтирмоқ; 3) *грам.* кучайтирмоқ; V تَأَكَّدَ 1) асосланмоқ, тасдиқланмоқ, исбот бўлмоқ, тўғри бўлиб чиқмоқ, иқрор қилинмоқ, қўллаб-қувватланмоқ; 2) ишонмоқ, (*н.гадир*) ишонч ҳосил қилмоқ (مِنْ); 3) (*к.гадир*) аниқ, ойдин бўлиб қолмоқ (لِـ)

– أَكِيدٌ ишончли, тўғри, таянса бўладиган, қатъий, мустаҳкам

– تَأْكِيدٌ 1) ишонтириш, инонтириш, тасдиқланиш; بِـ~ албатта, шубҳасиз, муқаррар; عَلَى (وَجْهِ) الْـ~ дадиллик билан, ишонч билан

– مُؤَكَّدٌ тасдиқланган, ишончли; مِنَ الْـ~ أَنَّ ... эканлиги шубҳасиздир

– مُؤَكِّدٌ ишонтирувчи, исботловчи, тасдиқловчи; بِصِفَةٍ ~ـةٍ комил ишонч билан, дадиллик билан

– مُتَأَكِّدٌ дадил, қатъий, ишончли, ишончи комил

أَكَّدِيٌّ аккадга оид; اللُّغَةُ الْـ~ـةُ *ёки* الْـ~ـةُ аккад (*Ассирия-Бобил*) тили

I أَكَرَ (у) أَكْرٌ ер ҳайдамоқ, (*ерга*) ишлов бермоқ; III آكَرَ чоракорлик, корандалик қилмоқ

– أَكَّارٌ *кўп.* أَكَرَةٌ қўшчи, деҳқон

– أُكْرَةٌ *кўп.* أُكَرٌ 1) шар, тўп; 2) даста, тутқич (*эшик, деразада*); ~ الْمَلْءِ соатни бурайдиган қулоқ; 3) чуқур, ўра

– مُؤَاكَرَةٌ чоракорлик, корандалик (*ҳосилнинг маълум қисмини бериш шарти билан ерни ижарага олиш*)

أُكَّرَتْ ўрмоқ, жингалак қилмоқ (*соч ҳақида*)

– أُكَّرَةٌ гажак, фатила, жингалак (соч)

أَكْزِيمَا *мед.* экзема, чилла яра (*тери касалликларидан бири*)

أَكْسِيجِينٌ = أُكْسِجِينٌ

أَكْسَدَ занглатмоқ, занглашга сабаб бўлмоқ; *кимё.* оксидламоқ; *тех.* оксидламоқ, оксидланмоқ; تَأَكْسَدَ 1) зангламоқ; *кимё.* оксидланмоқ; *кўч.м.* ланж (лоҳас) бўлмоқ

– أَكْسَدَةٌ *кимё.* оксидлаш; *тех.* оксидланиш

– أُكْسِيدٌ, أُوكْسِيدٌ *кўп.* أَكَاسِيدُ занг; *кимё.* окись; ~ الْحَدِيدِ темир окиси; ~ الرَّصَاصِ қўрғошин окиси; ~ الزِّنْكِ рух окиси; ~ مَائِيٌّ гидрокись, сув окиси; ~ النُّحَاسِ мис окиси; ~ فَوْقِيٌّ *ёки* فَوْقَ ~ перекись; ~ أَوَّلُ الْكَرْبُونِ бўғувчи (заҳарловчи) газ; ~ ثَانِي двуокись; ~ ثَانِي الْكَرْبُونِ карбонат ангидрид гази, карбонат кислота

– تَأَكْسُدٌ занг босиш, занглаш

– أَكْسِسْوَارٌ *кўп.* ـَاتٌ жиҳоз, бирор нарсага тегишли буюмлар, қисмлар

أُكْسِجِينٌ кислород; الـ~ السَّائِلُ суюқ кислород

~ إِكْسِيرٌ 1) элексир, иксир; ~ السَّعَادَةِ бахт (саодат) элексири; ~ الْحَيَاةِ ҳаёт элексири; الـ~ السِّحْرِيُّ сеҳрли элексир; ~ الشَّبَابِ ёшлик элексири; 2) ал-иксир, фалсафа тоши

(أكف) IV آكَفَ: ~ الْحِمَارَ эшакни эгарламоқ, эшакка эгар ўрнатмоқ

– أُكُفٌ *кўп.* آكَافٌ эгар (*эшакники*)

– أُكَافٌ = إِكَافٌ

(أكل) I أَكَلَ[1] (у) أَكْلٌ 1) емоқ; 2) чақиб олмоқ (*ҳашаротлар ҳақида*); 3) қармоқни туртмоқ (*балиқ ҳақида*); 4) еб битирмоқ; 5) йўқ қилмоқ ◊ يَأْكُلُهُ الْجُوعُ унга очлик азоб бермоқда; ~ جَوَابَ رِسَالَةٍ хатга жавоб ёзмай турмоқ; ~ حَقَّهُ кимнингдир ҳақ-ҳуқуқини бузмоқ; ~ لَحْمَهُ кимнидир сўкмоқ, ҳақорат қилмоқ; ~ مُخَّهُ кимнидир алдамоқ, лақиллатмоқ; ~ وَجْهَهُ кимдандир ўпкаламоқ, гина қилмоқ, аразламоқ; ~ تْهُ الْغَيْرَةُ унга рашк азоб берарди; ~ عَلَيْهِ الدَّهْرُ وَشَرِبَ вақт уни қаритди; أَكِلَ[2] (а) أَكَلَانٌ қичитмоқ, қичимоқ (*тери ҳақида*); يَأْكُلُهُ جِلْدُهُ унинг бадани қичимоқда; II أَكَّلَ овқат бермоқ, овқатлантирмоқ; III آكَلَ емоқ (*к. билан бирга*); IV آكَلَ овқатлантирмоқ; дастурхонга таклиф қилмоқ; V تَأَكَّلَ 1) ейилган бўлмоқ; 2) зангламоқ, зангдан адо бўлмоқ; 3) бузилмоқ, яроқсиз бўлиб қолмоқ (*курт тушиб, еб ташлагани учун*); 4) эскириб, ейилиб кетмоқ; 5) битирилмоқ, йўқ қилинмоқ; 6) емирилиб кетмоқ (*қирғоқ ҳақида*); VI تَآكَلَ 1) куйиб битмоқ (*мас. рашкдан*); 2) эскириб, ейилиб битмоқ; 3) аста-секин емирилиб битмоқ (*қирғоқ ҳақида*); 4) зангламоқ, эрозияга учрамоқ; VIII اِئْتَكَلَ чиримоқ, ейилмоқ; ~ تِ الْأَسْنَانُ тишлар чириди; X اِسْتَأْكَلَ овқат ҳозирлашни талаб қилмоқ, сўрамоқ; ~ الضُّعَفَاءَ бечораларнинг бор будини тортиб олмоқ

– آكِلٌ *кўп.* أَكَلَةٌ еювчи; ~ اللُّحُومِ этхўр, йиртқич; ~ الْحَشَرَاتِ ҳашаротхўр; ~ النَّبَاتَاتِ ўтхўр; ~ اللُّحُومِ الْبَشَرِيَّةِ одамхўр

– آكِلَةٌ 1) гангрена (*яранинг тузалмас бўлиб чириши*); 2) хавфли (хатарли) ўсимта; яра

– أَكَّالٌ еб тўймас, мечкай

– أَكْلٌ 1) овқатланиш; 2) овқат, емак; غُرْفَةُ الـ~ ошхона, емакхона

– أُكُلٌ, أُكْلٌ *кўп.* آكَالٌ 1) овқат, емак; 2) мева; آتَى ~هُ *кўч.м.* ўз мевасини (самарасини) бермоқ

– أَكَلَانٌ 1) қичима, қўтир; *жам.* тахта кана, қандала

– أَكَلَةٌ қичима, қўтир; қичиш

– أَكْلَةٌ *кўп.* أَكَلَاتٌ 1) овқат, таом (*нонушта, тушлик ва б.*); 2) овқат, таом, емак; ~ مِصْرِيَّةٌ Миср таоми

– أُكْلَةٌ бўлак, бурда, парча

– أُكَلَةٌ еб тўймас, очофат, юҳо, нафси ёмон (бузуқ)

– إِكْلَةٌ овқатланишдаги ҳолат, вазият

– أَكُولٌ 1) овқатхўр; 2) овқатни яхши кўрадиган; еб тўймас, юҳо, мечкай

– أَكُولَةٌ боқувга қўйилган қўй

– أَكِيلٌ[1] (*овқатга*) очкўз, мечкай, еб тўймас

– أَكِيلٌ[2] = مُؤَاكِلٌ

– أَكِيلَةٌ ~ السَّبُعِ йиртқич ҳайвонларнинг емиши

– تَأَكُّلٌ, تَآكُلٌ эскириш, тўзиш, ейилиш, занглаш; емирилиш (эрозия)

– مَأْكَلٌ *кўп.* مَآكِلُ овқат, таом

– مَأْكُولٌ 1. 1) ейилган; 2) ейиладиган, еса (еб) бўладиган; овқат, ейиладиган нарса; 2. овқат, емак

– مَأْكُولَاتٌ *кўп.* ғамлаб қўйилган озиқ-овқат маҳсулотлари; озиқ-овқат

– مُؤَاكِلٌ бирга овқатланувчи, ҳамтовоқ, ҳамдастурхон

إِكْلِيرِيكِيٌّ, إِكْلِيرِكِيٌّ 1. 1) черковга оид; 2) клерикалларга оид; 2. 1) черковга қатновчи, черков ходими; 2) клерикал, тақводор (руҳоний)

إِكْلِيرُوسٌ черков руҳонийлари; ибодатхона ходимлари

إِكْلِيشَةٌ *кўп.* إِكْلِيشِيهَاتٌ *полигр.* клишче (*суврат босиш учун тайёрланган муҳр*)

إِكْلِيلٌ *қар.* كَلَّ

إِكْلِينِيكِيٌّ клиникага оид

إِكْمَنْهُ *халқ.* чунки у ...

أَكَمَةٌ *кўп.* إِكَامٌ, آكَامٌ тепа, тепалик, дўнг, баландлик ◊ يَعْرِفُ مَا وَرَاءَ الـ~ у ишнинг ҳолатини (аҳволини) яхши билади; قَدْ أَيْقَنْتُ أَنَّ وَرَاءَ ~ مَا وَرَاءَهَا бу ерда қандайдир сир борлигига ишончим

комил эди; يَجْهَلُ مَا وَرَاءَ الـــ~ бу ерда қандайдир сир борлигини у билмайди

أَكُونِيتٌ *бот.* аконит (*ўсимлик*)

الـــ... الــــ *грам.* аниқлик артикли

إِلٌّ 1) الــ~ Оллоҳ таоло; 2) қариндошлик; 3) иттифоқ шартномаси; 4) нафрат, ёмон кўриш, душманлик, ёвлик, кек, хусумат; қаҳр, ғазаб

أَلاَ 1) ...дай эмасми(ди); (هِيَ) أَلاَ وَ هُوَ *кар.* أَ ; 2) ундов: о, ...

أَلاَّ (أَنْ +لاَ) 1) ... масин учун ...; لِئَلاَّ (لِـــ+أَنْ+لا) ...масин учун; يَجِبُ أَلاَّ نَنْسَى هَذَا биз буни унутмаслигимиз керак; ...магани учун; نَحْزَنُ أَلاَّ تَكُونَ مَعَنَا биз билан бирга бўлмаганинг учун хафа бўламиз

إِلاَّ (إِنْ+لاَ) 1. агар ...маса; إِلاَّ تَقُمْ بِهِ أَقُمْ أَنَا بِهِ агар сен қилмасанг, буни ўзим қиламан; إِلاَّ إِذَا бордию ...маса, ...; إِنَّهُمْ يَعْرِفُونَ هَذِهِ الْحَقَائِقَ إِلاَّ إِذَا كَانُوا مِنَ الْجَهَلَةِ агар (бордию) улар нодон бўлмасалар, бунинг ҳақиқат эканини билардилар; 2. ...дан ташқари, ...дан бошқа; قَامَ الْجَمِيعُ إِلاَّ زَيْدًا Зайддан бошқа ҳамма ўрнидан турди; السَّاعَةُ الْخَامِسَةُ إِلاَّ خَمْسَ دَقَائِقَ беш дақиқа кам беш; ◊ مَا ... إِلاَّ ёки لَيْسَ ... إِلاَّ ёки لاَ ... إِلاَّ ... фақат; шугина эмас, ...; وَ مَا ذَلِكَ إِلاَّ لِأَنَّ ... фақат шунинг учун ҳам, фақат шу ...; لَيْسَ ... إِلاَّ وَ ёки مَا ... إِلاَّ وَ ёки لاَ ... إِلاَّ وَ ... йўқ; ... у ...масдан ...; لَمْ يَتْرُكْ بَابًا إِلاَّ وَ طَرَقَهُ у бирор эшикни тақиллатмасдан ўтиб кетмади; مَا مِنْ إِنْسَانٍ إِلاَّ وَ شَعَرَ بِـــ... ...ни сезмасдан қолган бирорта ҳам одам йўқ; عَزَمْتُ عَلَيْكَ إِلاَّ سَافَرْتَ ҳаммасини ташлаю жўнаб кет, деб сендан ўтинаман; أَنْ ~ фақат; аммо; وَ إِلاَّ а) бўлмаса; акс ҳолда, бошқача бўлса, бошқа ҳолда; لَيْسَ إِلاَّ а) бошқа (акс) ҳолда, ўлим; б) дарвоқеъ; وَإِلاَّ كَانَ الْهَلاَكُ ундай эмас; قَبِيحٌ وَ إِلاَّ *халқ.*ёки; مَا هِيَ إِلاَّ لَحْظَةٌ حَتَّى رَأَيْتُهَا *кар.* مَا هِيَ إِلاَّ ... янгиликнинг яхшисими ёки ёмоними?; бўрими ёки тулкими? (*сўзма-сўз*: буғдойми ёки арпами?) شَعِيرٌ الاَّ

إِلاَمَ (إِلَى + مَا) *нинг қисқартмаси*

قَلاَوُظٌ = أَلاَوُوظٌ

أَلاَيٌ ёки أَلاَيٌ *кўп.* ــــاتٌ — полк (*ҳарбий қисм*)

I أَلَبَ (*у*) أَلْبٌ йиғилмоқ, тўпланмоқ, йиғилишмоқ, тўпланишмоқ; II أَلَّبَ (*к.ғадир* *қарши*) гиж-гижлатмоқ (عَلَى); V تَأَلَّبَ 1) (*к.ғадир қарши*) отланмоқ, бостириб бормоқ (عَلَى); 2) (*ҳаердадир*) тўпланишмоқ (فِي)

إِلْبٌ – ... عَلَى وَاحِدٌ ~ هُمْ улар ҳаммаси бир бўлиб ...га қарши (чиқадилар, чиқмоқдалар)

أَلْبَاسْتِرٌ алебастр (*гипсдан пишириб тайёрланган қурилиш материали*)

أَلْبَانٌ *жам.* албанлар

أَلْبَانِيٌّ – 1.Албанияга, албанларга оид; الــــ~ـــة албан тили; 2. албаниялик, албан

أَلْبُومٌ *кўп.* ــــاتٌ — альбом

I أَلَتَ (*u*) أَلْتٌ 1) кам бўлмоқ, оз бўлмоқ, етмаслик, етишмаслик; حَقَّهُ ~ бирор кимнинг ҳуқуқини озайтирмоқ

الَّتِي *кар.* الَّذِي

إِلْجِيٌّ *кўп.* إِلْجِيَّةٌ *эск. дип.* элчи

اِلخ *қиск.* إِلَى آخِرِهِ ва ҳ.к. (ва ҳоказо), ва б. (ва бошқалар)

الَّذِي *кўп.* الَّذِينَ *ик.с.* اللَّذَانِ, اللَّذَيْنِ *мн.* الَّتِي *кўп.* اللاَّتِي, اللَّوَاتِي *ик.с.* اللَّتَانِ қайсики, ...ган одам; اللَّذَيَّا *кич.* الَّذِي дан; اللُّتَيَّا *кич.* الَّتِي дан; ◊ بَعْدَ اللُّتَيَّا وَ الَّتِي яхшиликча; بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ ҳамма гап-сўз ва сансоларликдан сўнг; وَقَعَ فِي اللُّتَيَّا وَ الَّتِي дилхираликни бошдан кечирмоқ

إِلَسْتِيكِيٌّ эластик, эгилувчан; қайишқоқ

إِلَسْتِيكِيَّةٌ – эластиклик, эгилувчанлик, қайишқоқлик

أَلْسَطَةٌ, أَلْسِطَةٌ *халқ.* (*н.ғадир*) тайёр, ҳозир, шай; тайёрлик (ҳозирлик) кўрган

I أَلِفَ (*а*) إِلْفٌ 1) одат қилмоқ, одатланиб (ўрганиб) қолмоқ; ~ الْأَرْضَ *харб.* жойга мослашмоқ; 2) дўст бўлмоқ, севмоқ, яхши кўрмоқ; II أَلَّفَ 1) ўргатмоқ, қўлга ўргатиб олмоқ, ром қилиб олмоқ; 2) бирлаштирмоқ; (*к.нидир*) келишувга, дўстликка олиб келмоқ; (*к.нидир к.билан*) яраштирмоқ (بَيْنَ); 3) тузмоқ, ташкил қилмоқ, яратмоқ; وِزَارَةً ~ вазирлик кабинети тузмоқ; 4) ёзмоқ, ижод этмоқ, яратмоқ; III آلَفَ дўстлашмоқ; келишмоқ; IV آلَفَ одатлантирмоқ, кўндирмоқ, мослаштирмоқ; V تَأَلَّفَ 1) (*н.дандир*) бўлмоқ, вужудга келмоқ, барпо бўлмоқ (عَلَى); (*н.дандир*) тузилмоқ (مِنْ); 2) дўстлашмоқ ва яхши муносабатга эришмоқ; 3) қўшилмоқ, бирлашмоқ, қўшилиб (бирлашиб) кетмоқ; قُلُوبُهُمْ ~ تْ уларнинг қалблари бир хил урарди; 4) дўстлашмоқ, дўст бўлмоқ, иноқ бўлмоқ; VI تَآلَفَ 1) умумий битимга, фикрга, хулосага келмоқ; 2) ўзаро, дўстона муносабатларда яшамоқ; VIII اِئْتَلَفَ 1) (*к. билан*дир) келишмоқ (مِنْ); 2) (*к. билан*дир) дўстлашмоқ (بِ); 3) қўшилмоқ, иттифоқ тузмоқ; X اِسْتَأْلَفَ дўстлашувга эришмоқ

إِلْفٌ – *кўп.* آلاَفٌ дўст, ёр, биродар, ошна

اِئْتِلاَفٌ – 1) битим, келишув; 2) қўшилиш, коалиция, иттифоқ; دُوَلُ الــــ~ *тар.* Антанта

اِئْتِلاَفِيٌّ – 1) коалицион, коалицияга оид; 2) федерацияга оид

أَلْفٌ – *кўп.* أُلُوفٌ, آلاَفٌ минг; بِالْأُلُوفِ минглаб; (الْآلاَفُ) الْأُلُوفُ кўп минглаб; ~ لَيْلَةٍ وَ لَيْلَةٌ "Минг бир кеча" (*асар номи*); الْمُؤَلَّفَةُ

هَذَا ~ مَرَّةً وَ مَرَّةً سَمِعْتُ هَذَا мен буни жуда кўп марта эшитганман; هَذَا ~ مَرَّةٍ خَيْرٌ مِنْ ... бу ...дан минг марта яхши; أَقْرَبُ ~ роппа-роса минг

– أَلِيفٌ мн. آلافٌ 1) дўст, ўртоқ; 2) доимий қатновчи, доимий иштирокчи, доимий мижоз

– أَلِفٌ алиф (1); ~ بَاءٌ алифбо; مِنْ الـ~ إِلَى يَائِهِ ёки مِنَ الـ~ إِلَى الْيَاءِ алифдан ё ҳарфигача; бошидан охиригача; لَا يَعْرِفُ الـ~ مِنَ الْبَاءِ у ҳеч вақони билмайди; у алифни калтак дейди

– أَلِفْبَاءُ алифбо

– أَلِفْبَائِيٌّ алифбога оид; ~ا алифбо тартибида

– أُلْفَةٌ мз. = قَلْقَلَة

– أُلْفَةٌ 1) бирдамлик, якдиллик, ҳамжиҳатлик; 2) майл, севиш, ёқтириш, муҳаббат, дўстлик, улфатлик; 3) *кимё.* ўхшашлик, ўхшаганлик, бир хиллик; ◊ الـ~ تَرْفَعُ الْكُلْفَةَ *мтл.* дўстлар (улфатлар) ўртасида такаллуф бўлмайди; дўстлар (улфатлар) орасида тортинчоқлик кетмайди

– أَلْفِيٌّ мингинчи, мингга оид; عِيدٌ ~ минг йиллик тўй; минг йил тўлиши муносабати билан байрам қилиш

– أَلِفِيٌّ алифга оид; ◊ الْأَشِعَّةُ الـ~ـةُ алфа-нурлар

– أَلْفِيَّةٌ 1) минг мисрали достон; 2) минг дирҳам ҳажмли шиша идиш; 3) минг йиллик; الْقَاهِرَةِ ~ Қоҳиранинг минг йиллиги

– أَلُوفٌ *кўп.* яқин, фидокор, садоқатли, сирдош, дилкаш, самимий (*дўст ҳақида*)

– أَلِيفٌ 1. 1) қўлга ўргатилган; 2) қўлда ясалган; уйда ясалган; 2. *кўп.* أُلَفَاءُ، أُلَّافٌ дўст, ўртоқ

– إِيلَافٌ иттифоқ, келишув, бирлик

– تَآلُفٌ ўзаро келишиш, якдиллик, бирдамлик, дўстлик

– تَأْلِيفٌ *кўп.* تَأْلِيفَاتٌ، تَآلِيفُ، تَوَالِيفُ 1) қўлга ўргатиш; 2) тузиш, барпо қилиш; 3) асарлар, ижодий маҳсулот, китоб; 4) *мз.* аккорд; композиция; الـ~ الصَّامِتُ чолғу асбоблари ижросидаги композиция; الـ~ النَّاطِقُ вокал композиция

– مَأْلَفٌ *кўп.* مَآلِفُ 1) (*вақт ўтказиш*) одат бўлиб қолган, ўрганиб қолинган, кўникиб кетилган (*жой*); 2) бошпана

– مَأْلُوفٌ оддий, одатдаги, одат бўлиб қолган, одат қилинган, ўрганиб қолинган, кўникиб кетилган, синашта; غَيْرُ ~ ғайри одатий, одатдан ташқари; مِنَ الـ~ أَنْ تَرَى ... одатда сен ...ни кўрасан; عَلَى ~ عَادَتِهِ одатидагидек, ўз одати бўйича

– مُؤَالَفَةٌ дўстлик, ишонч

– مُؤَلَّفٌ 1. тузилган, ёзилган, ижод этилган; مِنْ ~ ... ...дан тузилган; 2. *кўп.* ـاتٌ асар (*ад. муз.*)

– مُؤَلِّفٌ муаллиф, автор, яратувчи; الـ~ الْمُوسِيقِيُّ бастакор; حَقُّ الـ~ муаллифлик (муаллифлик) ҳуқуқи

I أَلَقَ (u) أَلْقٌ ялтирамоқ, ярқирамоқ, порлаб турмоқ, порламоқ; V تَأَلَّقَ = I; تَأَلَّقَ ~ مُحَيَّاهَا بِابْتِسَامَةٍ унинг юзида табассум порлади; VIII ائْتَلَقَ = I

– أَلَّاقٌ ялтировчи, жилваланувчи, чақновчи, порлоқ

– أَلَقٌ ялтираш, ярақлаш, шуъла, товланиш

– تَأَلُّقٌ = أَلْقٌ

– مُتَأَلِّقٌ ялтироқ, ярқираган, тиниқ, балқиган, чақнаган, чарақлаган, ёрқин

I أَلَكَ (u) أَلْكٌ вакил бўлмоқ, элчи бўлмоқ

– أَلُوكَةٌ *кўп.* أَلَائِكُ мактуб, нома, хат

– مَلَكٌ = مَأْلَكٌ

– مَأْلُكَةٌ، مَأْلَكَةٌ *кўп.* مَآلِكُ = أَلُوكَةٌ

إِلِكْتْرِيكٌ электрик, электрга оид

إِلِكْتْرُونٌ *кўп.* ـاتٌ электрон

– إِلِكْتْرُونِيٌّ электронга оид; الْجِهَازُ الـ~ электрон асбоб; الْآلَةُ الـ~ـةُ الْحَاسِبُ الـ~ электрон ҳисоблаш қурилмаси; الْحَاسِبَةُ الـ~ـةُ электрон (ҳисоблаш) машинаси; ◊ الْعَقْلُ الـ~ электрон мия

I أَلِمَ (a) أَلَمٌ оғриқ сезмоқ; II أَلَّمَ 1) оғритмоқ; 2) азобламоқ, азоб бермоқ, қийнамоқ, азият чектирмоқ; IV آلَمَ 1) оғритмоқ, азоб бермоқ; 2) қийинчиликка солмоқ, хафа қилмоқ, ранжитмоқ; V تَأَلَّمَ 1) оғриққа чидамоқ; 2) азоб чекмоқ, азобланмоқ

– أَلَمٌ *кўп.* آلَامٌ 1) оғриқ; الرَّأْسِ ~ бош оғриғи; 3) азоб, уқубат, кулфат, заҳмат, жафо; آلَامٌ نَفْسَانِيَّةٌ жон азоби, ички изтироблар; زَهْرَةُ الْآلَامِ *бот.* пасха арафасида очиладиган гул; أُسْبُوعُ الْآلَامِ пасхадан олдинги ҳафта; ◊ فِي أَنْ ... وَ الـ~ كُلُّ الـ~ афсуски, ...

– أَلِيمٌ 1) оғритувчи, оғриққа сабаб бўлувчи; 2) азоб берадиган, қийнайдиган, қийнатадиган

– إِيلَامٌ 1) оғритиш; 2) қийнаш, азоб бериш

– مُؤْلِمٌ 1) қайғули, ҳасратли, ачинарли; 2) азобли, жафоли

مَاسٌ = أَلْمَاسٌ

أَلْمَانٌ *жам.* немислар, олмонлар

– أَلْمَانِيٌّ 1. Германияга оид; олмон (немис)ларга оид; الـ~ـةُ немис тили; 2. немис, олмон

I أَلَهَ (a) إِلَاهَةٌ ибодат қилмоқ, сиғинмоқ; أَلِهَ (a) أَلَهٌ ҳайрон бўлмоқ, ўзини йўқотиб қўймоқ; II أَلَّهَ 1) илоҳийлаштирмоқ, топинмоқ, кўкларга кўтармоқ; 2) худо даражасига кўтармоқ, сажда қилмоқ; V تَأَلَّهَ 1) илоҳийлаштирилмоқ, ўзини худо деб ҳисобламоқ; 2) ўзи ҳақда юксак фикрда бўлмоқ

– إِلَاهٌ، إِلَهٌ *кўп.* آلِهَةٌ худо, илоҳ; الْبَحْرِ ~ *миф.* денгиз худоси,

Нептун; الْحُبِّ ~ миф. муҳаббат, севги худоси, Купидон; ~ الْحَرْبِ миф. уруш худоси, Марс; الْخَمْرِ ~ вино, май худоси, Бахус (Вакх)

~ الْجَمَالِ وَ – إِلاَهَةٌ кўп. اتٌ — мн. маъбуда, илоҳа (хотин худо); ~ الْعِشْقِ гўзаллик ва севги маъбудаси, Венера; ~ الشِّعْرِ санъат, адабиёт ва фан маъбудалари, Муза; ~ الصَّيْدِ ов маъбудаси, Диана

– إِلاَهِيٌّ 1. 1) худога оид; илоҳий; 2) илоҳий, динга, черковга оид, илоҳиётга оид; 2. илоҳиётчи

– إِلاَهِيَّاتٌ кўп. илоҳиётга оид масалалар, проблемалар; عِلْمُ ~الــ илоҳиёт, теология

– اللهُ Оллоҳ; أَعْلَمُ ~ وَ у ёғини Оллоҳ билади (*бирор воқеанинг қандайлигига шубҳа бўлса, айтилади*); ~ لِلّٰهِ, худо ҳаққи!; لِلّٰهِ أَنْتَ қандай яхши-я!; сен қандай яхшисан; يَعْلَمُ ~ وَحْدَهُ كَمْ ... нинг қанчалигини Оллоҳнинг ёлғиз ўзи билади; عَلَيْكَ ~ بِـ! Оллоҳ ҳақи!; لِلّٰهِ دَرُّكَ қандай яхши!; жуда соз!; اللّٰهُمَّ э худо!, эй худо-ей!; اللّٰهُمَّ إِلاَّ ... агар, башарти; اللّٰهُمَّ نَعَمْ албатта, шундай; اللهُ يَفْتَحُ عَلَيْكَ ёки اللهُ يُعْطِيكَ! Оллоҳ берсин! (*гадога рад жавоби берилганда айтилади*)

– إِلاَهِيٌّ = إِلهِيٌّ

– أُلُوهِيَّةٌ, أُلُوهَةٌ илоҳийлик

– تَأْلِيهٌ илоҳийлаштириш

I أَلاَ (أَلُو) (у) أَلْوٌ أُلُوٌّ хато қилиб қўймоқ, янглишмоқ, адашмоқ, беларволик билан қилмоқ, чала-чулпа, пала-партиш қилмоқ; ~ فِي; لَمْ يَأْلُ جُهْدًا الأَمْرِ ишни ёмон бажармоқ, ишга аҳамият бермаслик; إِنَّا لاَ نَأْلُو أَنْ кучни аямаслик, ҳамма имкониятни ишга солмоқ; ◊ لِـ نُؤَدِّبَهَا биз уни (мн.) тарбиялаш учун ҳамма нарсани қиламиз; لَمْ يَأْلُ أَنْ قَبَضَتْ عَلَى يَدِهِ у (мн.) унинг (мз.) қўлидан дарров ушлади; IV آلَى қасамёд, онт ичмоқ; عَلَى نَفْسِهِ أَنْ ~ ... деб қасамёд қилмоқ, ... деб онт ичмоқ; V تَأَلَّى = IV; VIII اِئْتَلَى = IV

– أَلِيَّةٌ кўп. أَلاَيَا қасам, онт

– أَلْيَةٌ ик.с. أَلْيَانِ кўп. أَلاَيَا думба; ~ الشَّاةِ қўйнинг думбаси

– إِيلاَءٌ қасамёд қилиш, онт ичиш

– مِئْلاَةٌ кўп. مَآلٍ (*йиғичи аёл*) рўмолчаси

أَلُومِنْيُومٌ алюминий

الَّلِي ёки إِلِّي ёки أَللِّي халқ. (у) қайсики, (ўша) қайсики, ...ган нарса; تَجْمَعُهُ النَّمْلَةُ فِي سَنَةٍ يَأْخُذُهُ الْجَمَلُ فِي خَطْوَةٍ إِلِّي мқл. хивичғарнинг минг ургани - кудунггарнинг бир ургани (*сўзма-сўз: чумоли йил бўйи йиққанини туя бир марта йиғади*)

إِلَى (*бирикма олмошлар билан бирга келганда* إِلَيْـ) 1) –га; томонга, тарафга; إِلَيَّ (менинг) олдимга кел!; جَلَسَ إِلَى الطَّاوِلَةِ стол ёнига ўтирмоқ; أَيْنَ ~ қаерга; 2) –гача, -га; -гунча; ... ~ أَنْ магунча; مَتَى ~ қачонгача?; 3) –даги, қошидаги; مَنْدُوبُ مِصْرَ ~هَيْئَةِ الأُمَمِ الْمُتَّحِدَةِ Бирлашган Миллатлар Ташкилотидаги Миср вакили; هٰذَا أَحَبُّ طَعَامٍ ~هِ бу унинг севган овқати; تَرْجَمَ ~اللُّغَةِ الأُزْبَكِيَّةِ مِنَ الْعَرَبِيَّةِ араб тилидан ўзбек тилига таржима қилмоқ; ~كَ الْبَيَانَ! Мана сенга изоҳ!; ~ ذٰلِكَ وَمَا ва шунга ўхшашлар, ва ҳоказо; ~كَ عَنِّي нари тур!, йўқол олдимдан (кўзимдан)

– أَلاَءٌ, إِلًى, إِلْيٌ, أَلْيٌ кўп. آلاَءٌ яхшилик, эзгулик, хайр-саховат, меҳр-шафқат, марҳамат

– أَلْيٌ кўп. آلاَءٌ неъмат, мол-мулк, бойлик

– أَلْيَةٌ кўп. أَلَيَاتٌ 1) дум; қуйруқ, думба; 2) орқа; ик.с. أَلْيَتَانِ одам думбаси (орқаси)

إِلْيَاسُ ат.от. мз. Илёс

أَمْ ёки; أَمْ ... أَمْ ёки ... ёки; ... هَلْ ... -ми ..., ёки

I أَمَّ (أُمّ) أَمٌّ[1] (а/у) أَمٌّ 1) интилмоқ, ҳаракат қилмоқ, йўналмоқ, жўнамоқ; 2) бўлмоқ; أَمٌّ[2] (а/у) إِمَامَةٌ 1) турмоқ, олдинда бўлмоқ; раҳбарлик (бошчилик) қилмоқ; имомлик қилмоқ, имоматга ўтмоқ; ~ الْمُسْلِمِينَ мусулмонларга имом бўлмоқ; أَمَّ[3] (а/у) (*бирор к.нинг*) мия қобиғини шикастлантирмоқ, шикастламоқ; أُمُومَةٌ (у) أَمِمْتِ она бўлмоқ; II أَمَّمَ национализация қилмоқ (умумхалқ мулкига айлантирмоқ); V تَأَمَّمَ национализация қилинмоқ; VIII اِئْتَمَّ 1) (*имомлик қилаётган к.гадир*) иқтидо қилиб намоз ўқимоқ; 2) (*к.нидир*) имом деб тан олмоқ (بِـ)

– أُمٌّ кўп. أُمَّهَاتٌ, أُمَّاتٌ 1) она; يَا أُمَّاهُ эй она!, ойи!; 2) туб, асос; 3) (биринчи) манбаъ; أُمُّ اللُّغَاتِ السَّامِيَّةِ ёки اللُّغَةُ الأُمُّ السَّامِيَّةُ сомий (семит) бобо тили; الْحَضَارَةُ الإِنْسَانِيَّةُ الأُمُّ ибтидоий маданият (цивилизация); 4) бош (асосий) бўлим (қисм); ~ الْمَسَائِلِ энг асосий масала; أُمَّهَاتُ الْمُدُنِ энг муҳим шаҳарлар; 5) тех. матрица, қолип; 6) бошлиқ; ~ الْقَوْمِ одамларнинг бошлиғи; ◊ ~ الطَّرِيقِ йўлнинг асосий қисми; ~ الدِّمَاغِ кар. دِمَاغٍ ,~ الرَّأْسِ бош мия қобиғи; ~ أَرْبَعٍ وَأَرْبَعِينَ ёки ~ الأَرْبَعِينَ қирқ оёқ (минг оёқ); ~ الْخَبِيرِ кар. حَبِيرٌ ,~ الْخَبَائِثِ кар. خَبِيثَةٌ ,~ الْحَنُونِ ,الـ~ анат. миянинг юмшоқ пардаси (pia mater); ~ الْحُلُولِ чиғаноқ; ~ الرَّأْسِ бош тепаси, бош суягининг тепа қисми; ~ عَلِيٍّ а) Алининг онаси; б) *лаззатли бир овқатнинг номи*; ~ الْبَشَرِ башарият онаси (Момо Ҳаввo); ~ الْقُرَى Макка шаҳри; ~ الْقِرَى ўт, олов; ~ الْمَحْصُولُ عَلَى ~هِ ялпи хосил, умумий ҳосил; ~ الْكِتَابِ Қуръони каримнинг биринчи (фотиҳа) сувраси; ~ النُّجُومِ астр. Сомон йўли; رَأَى بِـ~ عَيْنِهِ (عَيْنَيْهِ) ўз кўзи билан кўрмоқ

– أَمَامَ олдида, қошида, иштирокида; ~هُ к.нингдир олдида;

الْمُؤْتَمَرِ ~ التَّقْرِيرُ съездга қилинган доклад; ~ الـ سَارَبَهُ إِلَى олдинга суриб қўймоқ; فَتَحَ مَكْتُوبًا ~ هَذَا الرَّجُلِ у хатни бу киши иштирокида (ҳузурида) очди; قَدَّمُوهُ لِلْمُحَاكَمَةِ ~ الْمَحْكَمَةِ уни ҳарбий трибунал судига беришди; الْعَسْكَرِيَّةِ ~ هُ رِحْلَةً رَسْمِيَّةً ... إِلَى (яқин орада) ...га расмий сафарга чиқади; !ك~ эҳтиёт бўл!

– أَمَامٌ олдинги қисм, олд; ~ إِلَى الـ олға, олдинга; خُطْوَةٌ إِلَى الـ~ бир қадам олға; إِلَى الـ~ سِرْ! олға юр!, олға бос!; олға қадамла

– إِمَامٌ[1] кўп. أَئِمَّةٌ 1) имом, бошлиқ, доҳий; أَئِمَّةُ اللُّغَةِ тил билимдонлари; 2) имом; الـ~ الْأَكْبَرُ ал-имомул-акбар (Ал-Азҳар шайхининг унвони), улуғ имом; 3) шоқул, учига тош боғланган ип; режа; тик ёнбағир, тик қоя

– إِمَامٌ[2] 1) ер участкаси, ернинг бир бўлаги; 2) йўл

– إِمَامَةٌ 1) имом бўлиш, бош бўлиш; 2) имомат (шунингдек: жой, территория); диний бошлиқ, имомлик лавозими, амали, вазифаси

– أَمَامِيٌّ олдинги, илғор; الْخُطُوطُ الـ~ةُ ҳарб. фронтнинг олдинги марралари; نُقْطَةٌ ~ةٌ олдинги истеҳком, олдинги пост

– أَمَمِيٌّ 1. халқаро, миллатлараро; النَّشِيدُ الـ~ интернационал (гимн); 2.1) интернационализм тарафдори; 2) бутпараст, мажусий

– أَمَمِيَّةٌ 1) интернационал; 2) интернационализм

أَمَةٌ қар. أمو

– أُمَّةٌ[1] кўп. أُمَمٌ миллат, халқ; أَبْنَاءُ الـ~ ватандошлар, ҳамюртлар; مَجْلِسُ الـ~ қар. مَجْلِسٌ; مُنَظَّمَةُ (هَيْأَةُ) الْأُمَمِ الْمُتَّحِدَةِ Бирлашган Миллатлар Ташкилоти (БМТ); عُصْبَةُ الْأُمَمِ ёки جَمْعِيَّةُ الـ~ тар. Миллатлар иттифоқи; مُحَمَّدٍ ~ а) тар. Муҳаммад алайҳиссалом умматлари; б) мусулмонлар; مُوسَى ~ яҳудийлар

– أُمَّةٌ[2] тариқат, дин, диёнат; فُلَانٌ لَا ~ لَهُ фалон кишининг диёнати йўқдир

– أُمَّةٌ[3] вақт

– أُمَّهِيٌّ онага, оналикка оид

– أُمُومَةٌ оналик, фарзанд боқиш; نِظَامُ الـ~ матриархат (она уруғчилигига асосланган ва аёллар ҳаётда раҳбарлик ролини ўйнаган ибтидоий жамият босқичи)

– أُمَّهِيٌّ = أُمُومِيٌّ

– أُمِّيٌّ 1) онага, оналикка оид; 2) саводсиз; 3) оми, нодон, жоҳил

– أُمِّيَّةٌ 1) саводсизлик, билимсизлик; 2) омилик, нодонлик, жоҳиллик

– تَأْمِيمٌ национализация (қилиш), умумлаштириш, умумхалқ мулкига айлантириш; الْبُنُوكِ ~ банклар национализацияси

– تَأْمِيمِيٌّ национализация билан боғлиқ, национализацияга оид

أَمَا эмасми; шундай эмасми? қар. أ[1]

أَمَّا ... فَـ ... ~ ...га боғлиқ нарса шуки, ...; ...га келганда, у ...;

~ بَعْدُ ундан кейин эса, кейин, сўнг

إِمَّا ёки; ... ~ (و) ... ~ ёки ... أَوْ ... ~ ёки ..., ёки ...; ё ..., ...

ё ...; ёхуд ..., ёхуд ...; ~ هَذَا وَ ~ ذَاكَ ёки هَذَا أَوْ ذَاكَ ёки бу, ёки ўша; ~ أَنْ تَسْكُتَ وَ أَنَا أَتَكَلَّمُ وَ ~ أَنْ أَسْكُتَ وَ أَنْتَ تَتَكَلَّمُ ё сен жим турасан, мен гапираман, ёки мен жим тураман, сен гапирасан!

أُمَّاتٌ қар. أُمٌّ

إِمْبَرَاطُورٌ кўп. إِمْبِرَاطِرَةٌ, أَبَاطِرَةٌ, بَرَاطِرَةٌ, إِمْبِرَاطُورٌ, إِمْبَرَاطُورٌ император

– إِمْبَرَاطُورِيٌّ, إِمْبِرَاطُورِيٌّ 1) императорга оид; 2) империяга оид

– إِمْبَرَاطُورِيَّةٌ, إِمْبِرَاطُورِيَّةٌ кўп. ~اتٌ — империя

إِمْبِرْيَالِيزْمٌ империализм

– إِمْبِرْيَالِيٌّ 1. империализмга оид, империалистик; 2. империализм тарафдори

– إِمْبِرْيَالِيَّةٌ империализм

أَمْبُولَةٌ кўп. ~اتٌ — ампула

أَمْبِيرٌ эл. ампер; دَقِيقَةٌ ~ ампер-минут; سَاعَةٌ ~ ампер-соат

أَمْتٌ кўп. إِمَاتٌ, أُمُوتٌ 1) қийшайганлик, эгилганлик; 2) кучсизлик, бўшашганлик, заифлик, ожизлик; 3) тепалик; 4) кичкина дўнглик; ◊ لَمْ نَسْمَعْ لَهُمْ عِوَجًا وَ لَا ~ا биз улар ҳақида ҳеч ёмон гап эшитмаганмиз

أَمْتَى, إِمْتَى (أَيَّ مَتَى) ? ~ халқ. қачон?

أَمَدٌ кўп. آمَادٌ муддат, фурсат, вақт, давр; مُنْذُ ~ بَعِيدٍ анчадан бери; طَوِيلُ الـ~ узоқ муддатли; قَصِيرُ الـ~ қисқа муддатли

أَمَرَ[1] (у) (أمر) I (у) أَمْرٌ, إِمَارَةٌ, إِمْرَةٌ (н.нидир) буюрмоқ, амр этмоқ (ب); أَمَرَ[2] (у) أَمْرٌ кўпайтирмоқ; أَمُرَ (а) أَمْرٌ, إِمَارَةٌ ёки أَمَرَ (у) أَمَارَةٌ ҳоким, амир бўлмоқ; عَلَى الْبِلَادِ ~ мамлакатни бошқармоқ, идора этмоқ; أَمِرَ (а) أَمَرٌ кўпаймоқ, кўп бўлмоқ; II أَمَّرَ 1) (к.нингдир устидан) амир, бошлиқ этиб тайинламоқ, ҳокимият бермоқ (عَلَى); 2) бошқармоқ, фармон бермоқ, амр қилмоқ; III آمَرَ 1) маслаҳатлашмоқ, кенгашмоқ, маслаҳат олмоқ, фикр олмоқ; 2) ёмон ният қилмоқ, қасд қилмоқ; V تَأَمَّرَ амр қилмоқ, ўзини амир деб ҳисобламоқ; VI تَآمَرَ 1) маслаҳатлашмоқ, ўзаро маслаҳатлашмоқ; 2) (к.гадир қарши) тил бириктирмоқ (عَلَى); фитна иштирокчиси бўлмоқ; VIII اِئْتَمَرَ 1) маслаҳатлашмоқ; 2) (к.гадир қарши) тил бириктирмоқ; гапни бир жойга қўймоқ, ёмон ният қилмоқ (بِ); 3) (к.нингдир) васвасаси билан ҳаракат қилмоқ (بِ); (к.нингдир ихтиёрига) бўйсунмоқ; بِأَمْرِهِ ~ (к.гадир) қулоқ солмоқ, бўйинсунмоқ, итоат қилмоқ; (к.нингдир) буйруғини (амрини) бажармоқ

– آمِرٌ 1. 1) амр (буйруқ) қилувчи; 2) амр (буйруқ) қиладиган; 2.

кўп. أُمَّارٌ амир, бошлиқ; ~ اللِّوَاءِ провинция (администрация) бошлиғи, губернатор (*Ироқда*); ◊ الـ~ وَ النَّاهِي ҳамма ҳокимият унинг қўлида

– اِئْتِمَارٌ 1) кенгаш, кенгаш мажлиси; 2) тил бириктириш, фитна

– اِسْتِمَارَةٌ = إِسْتِمَارَةٌ

– أَمَّارٌ 1) (*н.нидир*) амр этувчи, буюрувчи (ب); (*н.гадир*) даъват этувчи, йўналтирувчи (ب); جَاهَدَ النَّفْسَ الـ~ ةَ بِالسُّوءِ ёмон иш қилиб қўймаслик учун ўзи билан ўзи курашмоқ; ўз нафсонияти билан курашмоқ

– أَمَارَةٌ *кўп.* أَمَارَاتٌ, أَمَائِرُ 1) белги, ишора; 2) пароль (*ҳарб. ўз сдэмларини топиб олиш учун айтиладиган ва олдиндан белгилаб қўйилган махфий сўз*)

– إِمَارَةٌ 1) амирлик унвони; 2) ҳокимлик, ҳокимият; 3) *кўп.* ـاتٌ — амирлик, амирга бўйсунувчи ҳудудлар

– أَمْرٌ[1] *кўп.* أَوَامِرُ 1) буйруқ, амр, фармон; фармойиш; кўрсатма, йўл-йўриқ, қўлланма; ордер, ижозатнома; ~ بِالْقَبْضِ қамоққа олиш ҳақида ижозатнома; ~ عَالٍ декрет (*ҳукуматнинг қонун кучига эга бўлган қарори*), фармон; الـ~ُ الْمَلَكِيُّ *ёки* الـ~ُ الْعَالِي *ёки* الـ~ُ олий қарор, фармойиш; الـ~ُ الْيَوْمِيُّ *ҳарб.* буйруқ; أَوَامِرُ وَ نَوَاهِي الدِّينِ диний амру навоҳийлар (буйруқ ва чеклашлар); صَاحِبُ الـ~ِ وَ النَّهْيِ тўла ҳокимият соҳиби; ҳоким, ҳукмдор; подшоҳ; шоҳ, амир; بِـ~ِهِ унинг кўрсатмаси (буйруғи) билан; أَمْرَكَ ... يَا буйруғингизга мунтазирман!, эшитаман!; كَانَ تَحْتَ ~ِهِ кимнингдир буйруғи остида бўлмоқ, кимнингдир қўмондонлиги остида бўлмоқ; (أَنَا) تَحْتَ ~ِكَ (мен) хизматингга тайёрман; 2) *грам.* буйруқ майли

– أَمْرٌ[2] *кўп.* أُمُورٌ иш, шароит, ҳол-аҳвол; масала; الـ~ُ الْوَاقِعُ воқеъ бўлган нарса (факт); الـ~ُ الْبَدِيهِيُّ равшан иш; очиқ-ойдин ҳолат; ~ لَا مَفَرَّ مِنْهُ бўлиши муқаррар нарса; هَذَا ~ ضَرُورِيٌّ бу зарурий нарса; وَلِيُّ الـ~ِ давлат вакили; ҳоким, ҳукмдор; وُلَاةُ الـ~ِ *ёки* أُولُو الـ~ِ ҳокимлик, амирлик; бошлиқлар; صَغَائِرُ الْأُمُورِ майда-чуйда ишлар; نَحْنُ إِذَنْ أَمَامَ ~َيْنِ لَا ثَالِثَ لَهُمَا демак, биз икки йўл олдида турибмиз; فِي حَقِيقَةِ الـ~ِ ҳақиқатда, ҳақиқатан, чиндан ҳам; وَ ~ُهُمْ إِلَى اللّٰهِ уларнинг устидан Оллоҳ ҳукм чиқарувчидир; уларга Оллоҳ қози; لَا أَعْرِفُ شَيْئًا مِنْ ~ِهِمْ мен улар ҳақида ҳеч нарса билмайман; إِذَا دَعَا الـ~ُ қачон (агар) талаб қилинса; ◊ فِي أَوَّلِ الـ~ِ *ёки* أَوَّلَ الـ~ِ бошданоқ, дастлаб; لِـ~ٍ مَا нима учундир, негадир; ... إِنْ قَالُوا مَا لِـ~ٍ бекорга гапиришмайди; الـ~ُ الَّذِي أَدَّى إِلَى ... мана шунга олиб келдики, .. (*қўшма гап таркибида*); مَاذَا فِي الـ~ِ؟ нима гап?; قُضِيَ الـ~ُ ҳаммаси тамом бўлди!; قُضِيَ ~ُهُ унинг иши тугади, бир ёқли бўлди

– إِمْرٌ 1) оғирлик, вазминлик; 2) ажиб, ғалати

– أَمَرَةٌ *кўп.* أَمَرٌ йўл ёқасидаги тош

– إِمْرَةٌ 1) ҳокимият; қўмондонлик; تَحْتَ ~ِهِ кимнингдир амри, буйруғи остида; 2) буйруқ; фармон; فِي ~ амр қилиб, амр (буйруқ) оҳангида; ~ مُطَاعَةٌ мажбурий бажарилиши лозим бўлган ҳазил шарт (*ўйинда*); қуръа ташлаш асосида бирор топшириқни бажаришдан иборат ўйин

– أَمِيرٌ *кўп.* أُمَرَاءُ 1) бошлиқ; ~ُ الْبَحْرِ адмирал; ~ُ الْآيِ полковник; ~ُ الْحَجِّ ҳаж вақтида Маккаи мукаррамага бораётган карвоннинг бошлиғи; 2) ҳоким; 3) шаҳзода, амир; ~ُ الْمُؤْمِنِينَ амирул-муъминин (*халифа унвони*); ~ُ الشُّعَرَاءِ амируш-шуаро (*шоир Шавқийнинг унвони*)

– أَمِيرَالٌ адмирал

– أَمِيرَالِيَّةٌ адмиралтейство (*баъзи мамлакатларда олий ҳарбий-денгиз бошқармаси*)

– أَمِيرَةٌ ҳокимнинг хотини, бека; малика; ◊ ~ُ النَّحْلِ асаларининг урғочиси, она асалари

– أَمِيرِيٌّ подшоликка оид, давлат хазинасига оид; давлатга оид

– تَآمُرٌ фитна, тил бириктириш

– تَآمُرِيٌّ 1.тил бириктириш (фитна) га оид; الـ~ُ النَّشَاطُ тил бириктириш, фитна ҳаракати; 2.тил бириктирувчи, фитначи

– تَأَمُّرٌ ҳокимлик, амирлик; فِي ~ амирона, амирларча фармон бериб; фармон (амр) билан

– تَأْمُورٌ *кўп.* تَآمِيرُ 1) юракнинг олд бўлмаси; الْتِهَابُ الـ~ِ *мед.* перикардид (*юрак қопчиғининг яллиғланиши*); 2) жон, дил, юрак, қалб; 3) ҳужра, кулба

– مَأْمُورٌ 1.амр, фармон, буйруқ олувчи; 2. 1) итоатдаги, бўйсунувчи; мансабдор шахс, амалдор, бошлиқ; ~ُ الْمَرْكَزِ уезд бошлиғи; ~ُ السِّجْنِ турма бошлиғи, зиндон бошлиғи; 3) кўпаювчи, кўпайган

– مَأْمُورِيَّةٌ *кўп.* ـاتٌ — 1) мансаб, амал, вазифа, лавозим; 2) топшириқ, вазифа, бурч; 3) бирор топшириқ билан хизмат жойидан бошқа бир жойга юбориш, командировка; 4) маъмурия (*маъмурий, ҳудудий бирлик*)

– مُؤَامَرَةٌ 1) мажлис; 2) тил бириктириш; фитна

– مُؤْتَمَرٌ *кўп.* ـاتٌ — конференция, конгресс; съезд; ~ُ أَنْصَارِ الـ~ِ السِّلْمِ الْعَالَمِيِّ Жаҳон тинчлик тарафдорларининг конгресси; الـ~ُ الْعَالَمِيُّ لِلْقُوَى الْمُحِبَّةِ لِلسَّلَامِ тинчликсевар кучларнинг Жаҳон конгресси; ~ُ الذِّرْوَةِ (الْقِمَّةِ) олий даражадаги кенгаш; ~ شَعْبِيٌّ *ёки* ~ خِطَابِيٌّ оммавий йиғилиш, митинг; ~ُ الصُّلْحِ (السَّلَامِ) тинчлик конференцияси; ~ صُحُفِيٌّ матбуот конференцияси; ~ُ الْمَائِدَةِ الْمُسْتَدِيرَةِ юмалоқ, тегарак стол атрофидаги конференция

– مُؤْتَمِرٌ конгресс, конференция, съезд қатнашувчиси, иштирокчиси

– مُتَآمِرٌ фитначи, тил бириктирувчи

تَأَمْرُكٌ (أَمْرَكَ) америкалаштирилмоқ

– أَمْرِيكِيٌّ = أَمْرِكِيٌّ

– أَمْرِيكَانٌ *жам* америкаликлар, америкалик кишилар

– أَمْرِيكَانِيٌّ 1. Америкага оид; 2. америкалик киши

أَمْسِ *кўп.* آمَاسٌ 1) кечаги кун; 2) ўтган (вақт); فِي الـ~ الْبَعِيدِ узоқ ўтган замонда (даврда), ўтмишда

– آمَاسٌ *кўп.* ўтган (вақт, замон)

– أَمْسِ кеча; الْأَوَّلُ ~ аввал куни; بالـ~ кеча, بالـ~ الْقَرِيبِ яқиндагина, яқингинада, яқин ўтмишда; кечагина

– أُمْسِيَةٌ *кўп.* اتٌ — оқшом, кеча

أَمْشِير амшир (*қибт тақвимининг 6-ойи*)

إِمَّعٌ، إِمَّعَةٌ *кўп.* اتٌ — 1) арзимас одам, шароитга мослашиб олувчи, текинхўр, харомтовоқ; 2) хизматкор, малай; текинхўрлик, харомтомоқлик; а) малайлик, хизматкорлик; замонасозлик, шароитга мослашиш

أَمْقٌ *кўп.* آمَاقٌ кўзнинг ички косаси; ◊ مَاءُ الْآمَاقِ кўз ёшлари

أَمَلَ I (у) أَمَلٌ умид қилмоқ, ишонмоқ; II أَمَّلَ 1) умид қилмоқ, кутмоқ, қараб турмоқ, интизор бўлмоқ, кўз тутмоқ; 2) умид қилдирмоқ, умидвор қилмоқ; V تَأَمَّلَ 1) қарамоқ, синчиклаб қарамоқ, тўла қараб чиқмоқ, тикилиб қарамоқ; 2) ўйлаб қолмоқ, чуқур мулоҳаза қилмоқ, ўйлаб кўрмоқ, ўйламоқ, фикр қилмоқ, фикр юритмоқ

– أَمَالُ *халқ.* 1) демак, демакки, бас, бинобарин, шундай экан; маълумки, албатта; أَمَالُ أَنَا اللِّي حَقُولْ لُهْ؟ демак, мен унга айтавераймии?; 2) (*фикрни кучайтириш учун*) –а; хўш; بَتَعَلَّمْ إِزَايْ أَمَالُ؟ у ўргана олармикан а?!

– أَمَلٌ *кўп.* آمَالٌ умид, орзу, истак, тилак; كَاذِبٌ ~ ёлғон умид, алдоқчи орзу; ... وَ ~ يَ كَبِيرٌ أَنْ ... мен шундан гоят умидворманки, ...; أَعْرَبَ عَنْ ~هِ فِي ... *кар.* أَعْرَبَ; فَقَدَ ~هُ فِي ... ...дан умидни узмоқ; عَقَدَ ~هُ عَلَى ... ...дан умид қилмоқ; قَطَعَ الـ~ مِنْ ... ...да чорасиз қолмоқ

– تَأَمُّلٌ *кўп.* اتٌ — 1) қараб чиқиш, мушоҳада, кузатиш; синчиклаб қараш; фикрлаш, тафаккур қилиш; 2) кузатиш, ўйлаб кўриш, фикр юритиш; مِنْ غَيْرِ ~ ўйлаб кўрилмаган

– تَأَمُّلِيٌّ кузатувчан, хаёлчан, томошабин бўлиб қарайдиган; ўз фикрини хаёлига чўмадиган

– مَأْمَلٌ умид, орзу, тилак; умид қилинган нарса

– مَأْمُولٌ 1. кутилган, кутилаётган; 2. умид, орзу, тилак, истак; ◊ مِنَ الـ~ أَنْ ... шуни умид қилиш мумкинки, ...

– مُؤَمَّلٌ 1) умид қилиниши мумкин бўлган нарса; مِنَ الـ~ أَنْ ... ишониш мумкинки, ...; шунга ишонч борки, ...; 2) орзу (истак, умид) қилинаётган нарса

– مُؤَمِّلٌ орзу-умид қиладиган, орзулари тўла

أَمُنَ I (у) أَمَانَةٌ имонли бўлмоқ, ишончли бўлмоқ, ростгўй бўлмоқ, тўғри (ҳалол) бўлмоқ; أَمِنَ (а) أَمْنٌ 1) хавфсиз бўлмоқ, тинч (омон) бўлмоқ; 2) ишончли бўлмоқ; 3) ишонмоқ, суянмоқ; II أَمَّنَ 1) хавфсиз (хатарсиз) қилмоқ; 2) таъминламоқ, таъминлашни зиммага олмоқ, кафолат бермоқ; ضِدَّ الْحَرِيقِ ~ ёнгинга қарши кафолат бермоқ; عَلَى الْحَيَاةِ (عَلَى الدَّارِ) ~ ўз ҳаётини (ёки ҳовлисини) суғурта қилдирмоқ; 3) ишонмоқ; ишониб топширмоқ; 4) "омийн!" демоқ (*ундан кейин* عَلَى); IV آمَنَ 1) (*к.гадир. шунингдек: Оллоҳга*) ишонмоқ, иймон келтирмоқ (بِ); 2) хавфсизликни таъминламоқ; V تَأَمَّنَ таъминланмоқ, кафолатланмоқ, кафолат берилмоқ, таъмин этилмоқ, ҳимоя қилинмоқ; VIII اِئْتَمَنَ 1) инонмоқ, ишонмоқ; ишонч билдирмоқ; ~هُ عَلَى الْأَسْرَارِ махфий сирни кимгадир ишонмоқ; 2) (*к.гадир*) ишонмоқ, ишониб топширмоқ (عَلَى); 3) ишончга сазовор бўлмоқ; 4) кредит очмоқ; X اِسْتَأْمَنَ 1) ишончли, имонли деб ҳисобламоқ; ишонмоқ; 2) (*к.гадир*) ишониб топширмоқ; сақлаш учун бериб қўймоқ (عَلَى); 3) омонлик, раҳму шафқат истамоқ; (*к.дандир*) раҳм-шафқат тиламоқ (إِلَى)

– آمَنُ энг хавфсиз, энг тинч

– آمِنٌ хавфсиз бўлиш; тинч бўлиш; السُّكَّانُ الـ~ونَ тинч аҳоли; الْمُدُنُ الـ~ةُ тинчлик шаҳарлари

– اِئْتِمَانٌ 1) ишонч, ишониш; эътиқод; 2) *мол.* кредит; أَعْمَالُ الـ~ кредит бериш, қарз бериш; 3) содиқлик, садоқат, қонун-қоидага риоя қилиш; سُوءُ ~ виждонсизлик, инсофсизлик, ноинсофлик

– اِئْتِمَانِيٌّ *мол.* кредитга оид; تَسْهِيلَاتٌ ~ةٌ енгил шартлар билан кредит бериш

– أَمَانٌ 1) хавфсизлик, тинчлик, омонлик; 2) раҳм-шафқат, омонлик бериш

– أَمَانَةٌ *кўп.* اتٌ — ишончлилик, қатъийлик, содиқлик, садоқат; ростгўйлик, виждонлилик, ҳалоллик; بِـ~ ҳалол, виждонан; عَدَمُ الـ~ ҳалол эмаслик, виждонсизлик; 2) асрашга бериб қўйилган нарса, омонат; гаровга қўйиш, гаров; *мол.* депозит (*маълум шартлар билан сақлаш учун банкка ёки омонат кассага бериб қўйилган пул ёки қимматли қоғозлар*); 3) *кўч.м* совға, ҳадя, тухфа, армуғон, мерос; 4) котибият; الـ~ الْعَامَّةُ لِلْجَامِعَةِ الْعَرَبِيَّةِ Араб давлатлари лигасининг Бош котибияти; ~ الْعَاصِمَةِ (*Ироқда*) муниципалитет (*шаҳар ёки қишлоқ бошқармаси*)

– أَمْنٌ хавфсизлик, осойишталик; مَجْلِسُ الـ~ Хавфсизлик Кенгаши; الـ~ُ الْجَمَاعِيُّ ижтимоий хавфсизлик; الـ~ُ الْعَامُّ жамоат хавфсизлиги; رِجَالُ الـ~ полиция; إِدَارَةُ الـ~ = إِدَارَةُ الْأَمْنِيَّةِ *кар.* أَمْنِيَّةٌ; عَكَّرَ صَفْوَ الـ~ халқ тинчлигини бузмоқ, жамоат тартибини бузмоқ

– أَمْنِيَّةٌ 1) хавфсизлик; إِدَارَةُ الـ~ жамоат хавфсизлиги бошқармаси (*араб давлатларидаги сиёсий полиция*); 2) кафолат, 3) амният; ишончлилик

– أَمِينٌ I 1) ишончли, ҳақгўй, ростгўй, имонли; 2) хавфсиз, хатарсиз; 3) ишонч қозонган; 2. *кўп.* أُمَنَاءُ 1) *шунингдек:* سِرٍّ ~ котиб; الْعَامُّ ~ الْـ бош котиб; سِرُّ الدَّوْلَةِ ~ статс-секретарь (*баъзи мамлакатларда министрлар ва олий мартаба эгаларининг унвони*); 2) омборчи, нозир, мудир;, الْمَالِ ~ *ёки* الصُّنْدُوقِ ~ хазиначи, ғазначи; الْمَتْحَفِ ~ музей мудири, нозири; الْمَخْطُوظَاتِ ~ архивчи; الْمَخْزَنِ ~ омборчи, омбор мудири

– آمِينَ *дин.* омийн!

– أَمِينِيٌّ: الْأَحْمَاضُ الْـ ~ ـةُ *кимё.* аминокислоталар

– إِيمَانٌ иймон (*Оллоҳга эътиқод*)

– الْإِيمَانِيَّةُ *филос.* фидеизм (*диний эътиқодни бирламчи деб ҳисобловчи дунёқараш*)

– تَأْمِينٌ *кўп.* ـاتٌ 1) кафолат; таъмин этиш; 2) гаров; نَقْدِيٌّ ~ пул гарови; 3) суғурта; اجْتِمَاعِيٌّ ~ ижтимоий суғурта; ضِدَّ ~ عَلَى الْحَيَاةِ бахтсиз ҳодисалар суғуртаси; الْإِصَابَاتِ (الْحَوَادِثِ) ~ ҳаёт суғуртаси; الْـ ~ صَكُّ (بُولِيسَةُ) суғурта полиси (*суғурта қилдирганлик ҳақида ҳужжат*)

– مَأْمَنٌ хавфсиз жой; хилват жой; هُوَ فِي ~ مِنْ ... у ...дан ҳимоя қилинган

– مَأْمُونٌ 1) ишончга лойиқ; ишонса бўладиган; 2) хавф-хатарсиз; 3) ишончли, суянса бўладиган

– مُؤْتَمَنٌ ишончга лойиқ, ишончни оқлайдиган

مُؤْمِنٌ[1] муъмин, Оллоҳга иймон келтирган; أَمِيرُ الْـ ~ ينَ *тар.* амир ул-муъминин (*халифалик унвони*)

– مُؤْمِنٌ[2] хавфсизликни таъминловчи; اللّٰهُ تَعَالَى الْـ ~ وَ Оллоҳ таоло (бандаларнинг) хавфсизлигини таъминловчидир

– مُؤَمَّنٌ: عَلَيْهِ ~ суғурта қилинган; кафолат олган

– مُؤَمِّنٌ 1. суғурта қилувчи; 2. ўзини суғурта қилдирувчи

أُمْنِيبُوس *кўп.* ـاتٌ — омнибус (*кўп ўринли извош*)

أمة I (а) أَمَةٌ унутмоқ, эсдан чиқармоқ

– أَمْهَرِيَّةٌ: الْـ ~ амҳар тили

(أمو) أَمَةٌ *кўп.* إِمَاءٌ, آمٍ *мн.* қул аёл, чўри, оқсоч, хизматкор аёл

– أُمَوِيٌّ، أُمَوِيٌّ: *тар.* умавийларга оид; الْجَامِعُ الْـ ~ Умавийлар масжиди; الْأُمَوِيُّونَ умавийлар; الْـ ~ ـةُ умавийлар даври; عَاصِمَةُ الْأُمَوِيِّينَ Дамашқ шаҳ.

– أُمَيَّةُ *ат.от. мз.* Умайя; بَنُو ~ *тар.* Умавийлар

– أُمَيَّةٌ *кич.* кичкина чўри, қул қиз

أَمِيرِيكَانٌ *жам.* америкалик

– أَمِيرِيكَانِيٌّ 1. Америкага, америкаликларга оид; 2. америкалик

أَمْيَنْطٌ، أَمْيَنْتٌ асбест, тошпахта (*иссиқлик ўтказмайдиган ва ўзи куймайдиган минерал*)

أَنْ 1) -ки; ذَهَبَ ~ حَدَثَ шундай бўлдики, у жўнаб қолди; سَبَقَ لَهُ ~ قَالَ هَذَا у буни олдин (аввал) айтган эди; 2) -ни; أَرَادَ ~ تَكْتُبَ هَذَا у (*мз.*) унинг (*мн.*) буни ёзишини хоҳлади; عَلَى ~ ... ...син учун; إِلَى ~ ... ...масин учун; مِنْ غَيْرِ ~ ... *ёки* مِنْ دُونِ أَنْ ... ...магунча, ...магунга қадар; 3) афтидан, шекилли; فَأَجَابَ ~ نَعَمْ афтидан у ҳа деди!

إِنْ 1) агар; إِنْ لَمْ ~ يَذْهَبْ أَذْهَبْ агар у борса, мен ҳам бораман; ~ وَأَنَا وَ ~ لَمْ ...маса; لَئِنْ агар; وَ ~ гарчи ...са ҳам; агар ...са ҳам; أُشَجِّعُ هَذَا الْحِرْصَ وَ لَكِنِّي... гарчи бу интилишни, қувватласам ҳам, аммо мен ...; 2) ё ...-ми, ё ...-ми; أَمْ ... ~ ... ё ..., ё ...; وَ ... أَنَا أَنْظُرُ إِلَيْهِ وَ لَا أَدْرِي أَنْ يَسْخَرَ مِنِّي أَمْ يَقُولُ جِدًّا унга қараб турибману, аммо у менинг устимдан кулаётирми, ё жиддий гапираётирми – тушунмайман; أَوْ ... ~ ... ё ..., ё ...; وَضَعَهُ إِنْ فِي ... أَوْ فِي сَهْوًا أَوْ عَمْدًا у буни ё хато қилиб, ё атайлаб тузган; إِنْ هُوَ ~ ... ундоқ ё бундоқ бўлса ҳам; 3) йўқ (бор) бўлганда; إِلَّا بِالْاجْتِهَادِ ~ نَاجِحًا у ғайрати бўлгандагина муваффақият қозона олади; إِنْ ... إِلَّا ... ...дан ўзга нарса эмас; фақат; ~ يَقُولُونَ إِلَّا كَذِبًا улар фақат ёлғон гапирадилар; ~ هِيَ إِلَّا أَحْلَامٌ бу орзудан ўзга нарса эмас; هِيَ إِلَّا الْأَيَّامُ ثُمَّ ... ~ фақат бир неча кун ўтади холос, ундан кейин эса ...

إِنَّ (*отдан олдин*), إِنَّمَا (*феълдан олдин*) чиндан ҳам; ҳақиқатан; لَـ ... ~ فَإِنَّ ;الْـ *қар.* чунки, шунинг учунки

أَنْ -ки; كَأَنَّ гўё, гўёки; كَأَنِّي بِهِ ... менимча, у ...; بِمَا ~ бўлгани учун; لِـ ~ чунки; إِلَّا ~ *ёки* غَيْرَ ~ *ёки* بَيْدَ ~ *ёки* عَلَى ~ аммо, лекин, бироқ

أنّ I (а/и) أَنِينٌ инграмоқ, ўнтамоқ

– أَنَّةٌ *кўп.* ـاتٌ — инграш, қичқириқ; أَنَّاتٌ وَ آهَاتٌ инграшлар ва оҳ тортишлар

– أَنِينٌ инграш, ўнташ

أَنَا мен; أَنَايَ менинг ўз "мен"им; أَنَاهُ унинг ўз "мен"и; يَبْحَثُونَ عَنِّي ~ мени улар албатта қидирадилар

– أَنَانِيٌّ 1. худбинликка оид; 2. худбин

– أَنَانِيَّةٌ худбинлик, ўз-ўзини севиш

أَنَامٌ одамлар; барча тирик жон; سَيِّدُ الْـ ~ = مُحَمَّدٌ *қар.* حمد

أَنَانَاسٌ *жам.* ананаслар (*мева*)

(أنب) أَنَّبَ II 1) ёзғирмоқ; қораламоқ; ҳайфсан бермоқ; сўкмоқ; 2) азобланмоқ (*виждон ҳақида*)

أَنْبَا *кўп.* أَنْبَاوَاتٌ отахон (*қибт черковида руҳоний шахс унвони*)

أَنْبَارٌ *кўп.* أَنَابِيرُ омбор

أُنْبَاشِيٌّ *кўп.* أُنْبَاشِيَّةٌ *эск.* ўнбоши, сержант

أَنْبَجٌ манго дарахти

أُنْبُوبٌ қар. نبَ

أَنْبَقٌ қар. نبق

أَنْتَ мн. أَنْتِ сен; أَنْتُمَا ик.с., мз. ва мн. сиз иккингиз; أَنْتُمْ кўп.мн. أَنْتُنَّ сизлар

أَنَتَ I (u) ҳасад қилмоқ, ҳасад кўзи билан қарамоқ

– مَأْنُوتٌ ҳасад қилинган, ҳасад остида қолган

إِنْتَرْنَاسِيُونَالٌ интернационал (*инқилобий гимн номи*)

أَنْثْرُوبُولُوجِيَا، أَنْتْرُوبُولُوجِيَا антропология (*одамнинг келиб чиқиши, ривожланиши, жисмоний тузилиши ва ирқлари ҳақидаги фан*)

– أَنْثْرُوبُولُوجِيٌّ، أَنْتْرُوبُولُوجِيٌّ 1. антропологияга оид; 2. антрополог

إِنْتَلِجَنْسِيَةٌ интеллигенция, зиёлилар

أَنْتِيكْخَانَةٌ кўп. ـَاتٌ — музей, осори атиқахона

أَنْتِيمُونٌ сурма

أَنُثَ I (у) أَنَاثَةٌ، أُنُوثَةٌ 1) мулойим бўлмоқ; 2) нозик бўлмоқ; 3) латофатли, латиф бўлмоқ; II أَنَّثَ 1) эркаламоқ, эркалатмоқ, эрка қилиб ўстирмоқ; 2) назокатли, латофатли қилмоқ; 3) *грам.* муаннас жинсда ёзмоқ; V تَأَنَّثَ 1) мулойим бўлмоқ, юмшамоқ, юмшоқ (мулойим, майин) бўлмоқ; 2) назокатли, латофатли бўлмоқ; назокат, латофат намоён қилмоқ; 3) аёлларга ўхшаб олмоқ, хотинчалиш, занчалиш бўлмоқ

– أُنْثَوِيٌّ 1) хотин-қизларга оид; 2) назокатлилик, латофатлилик

– أُنْثَوِيَّةٌ назокат, латофат

– أُنْثَى кўп. إِنَاثٌ хотин, аёл; مَدْرَسَةُ الْإِنَاثِ хотин-қизлар мактаби; 2) урғочи, мода; أُنْثَيَانِ ик.с. *анат.* а) мояк, тухум; б) иккита қулоқ

– أُنُوثَةٌ 1) назокат, латофат, мулойимлик; 2) тантиқлик; 3) аёллар жинсига мансублик

– مُؤَنَّثٌ 1) назокатли, латофатли, мулойим; 2) эрка, тантиқ; 3) *грам.* муаннас жинсдаги (сўз)

إِنْجَاصٌ = إِجَّاصٌ

أَنْجُدَانٌ *бот.* илдизидан сассиқ елим тайёрланадиган дарахт (Asa foetida)

أَنْجُدَانٌ = أَنْجُذَانٌ

أَنْجَرٌ кўп. أَنَاجِرُ 1) лангар; 2) мис идиш

إِنْجِلِيزٌ *жам.* инглизлар

– إِنْجِلِيزِيٌّ 1. инглизга оид; الـ~ـَةُ инглиз тили; 2. англиялик

إِنْجِيلٌ кўп. أَنَاجِيلُ Инжил

– إِنْجِيلِيٌّ 1. инжилга оид; 2. инжилшунос

أَنْدَلُسِيٌّ 1. Андалусияга оид; 2. андалусиялик, испаниялик

إِنْدُونِيسِيٌّ 1. Индонезияга оид; الـ~ـَةُ индонез тили; 2. индонезиялик

أَنِسَ I (а) أَنُسَ ёки أَنَسَ (у) أُنْسٌ 1) (*н.гадир*) одатланмоқ; ўрганиб қолмоқ (إِلَى ,:); (*н. биландир*) танишиб чиқмоқ, (*н.дир*) уқиб олмоқ, ўзлаштирмоқ, эгаллаб олмоқ (بِ); 2) (*к. биландир*) дўстона муносабатда бўлмоқ, дўстлашишмоқ (بِ); 3) (*к.нидир*) ёқтириб севиб қолмоқ (بِ ,إِلَى); 4) (*к.нидир*) ўргатиб олмоқ, қўлга ўргатиб олмоқ; ◊ ~ـنَا بِلِقَائِهِ у билан биз учрашиш шарафига муяссар бўлдик; أَنَسَ (u) أُنْسٌ = أَنِسَ (а) أُنْسٌ; II أَنَّسَ қўлга ўргатмоқ; III آنَسَ улфатчилик қилмоқ, суҳбатдош бўлмоқ; (*суҳбат қилиб*) кўнгил олмоқ, суҳбатдош орттирмоқ; ~ وَحْشَتَهُ ёлғиз қолган одамнинг кўнглини олмоқ (ёзмоқ); IV آنَسَ 1) ўз иштироки билан хурсанд қилмоқ, ўз ташрифи билан бахтиёр қилмоқ; آنَسْتَنَا ! келганингиздан хурсандмиз! (*кутиб олишда айтилади*); 2) хурсанд қилмоқ, кўнглини очмоқ; 3) кўрмоқ, кўриб қолмоқ, сезмоқ; ~ مِنْهُ رُشْدًا ундан тўғри йўлни билиб олмоқ; ~ الصَّوْتَ эшитмоқ; V تَأَنَّسَ (*к. биландир*) танишмоқ, муомалада бўлмоқ (بِ); VIII ائْتَنَسَ дўстлашмоқ, иноқлашмоқ; X اسْتَأْنَسَ 1) (*к. биландир*) алоқа қилмоқ, муносабатда бўлмоқ, аралашиб бирга бўлиб юрмоқ; 2) (*н. биландир*) танишмоқ (بِ); 3) қўлга ўрганмоқ; боғланиб қолмоқ; 4) (*н. гадир*) қулоқ солмоқ (لِـ); 5) танимоқ, билмоқ, билиб олмоқ, сезмоқ; وَ يُسْتَأْنَسُ مِنْهُ أَنَّ ... *мажх.* бундан кўриниб турибдики, ...; 6) (*н. дандир*) хурсанд бўлмоқ (بِ); (*н.биландир*) хурсанд бўлишни истамоқ

– آنِسَةٌ кўп. آنِسَاتٌ، أَوَانِسُ хой, қиз!, ойим қиз! (*мурожаат*)

– أُنْسٌ 1) тез киришиб, улфат бўлиб кетиш; 2) одамга эл бўлишлик, дилкашлик; 3) хушчақчақлик, хурсандлик, шодлик; حَفْلَةُ ~ ёки مَجْلِسُ ~ وَ طَرَبٍ кечки зиёфат; 4) самимий суҳбат

– إِنْسٌ *жам.* инсон, инсон авлоди; الـ~ وَ الْجِنُّ *фольк.* одамлар ва жинлар; عَالَمُ الـ~ одамлар дунёси

– إِنْسَانٌ кўп. أُنَاسٌ، نَاسٌ инсон, одам; عِلْمُ الـ~ антропология; الـ~ الْآلِيُّ робот; الـ~ الْبِدَائِيُّ ибтидоий одам; شِبْهُ الـ~ одамсимон; ◊ بَنُو الـ~ одам авлоди; ~ الْعَيْنِ корачиқ, кўз қорачиғи; ~ الْغَابِ орангутанг

– إِنْسَانِيٌّ 1) инсонийлик, одамийлик; غَيْرُ ~ ёки لَا ~ одамийликдан ташқари, ғайри одамийлик; 2) инсонпарвар; 3) гуманитар; الْعُلُومُ الـ~ـَةُ гуманитар фанлар

– إِنْسَانِيَّةٌ 1) инсоният, башарият, одамзод; الـ~ التَّقَدُّمِيَّةُ илғор фикрли одамлар; инсонийлик; 2) одамийлик, инсонийлик; 3) назокат, хушмуомалалик, хушфеъллилик; одам табиати

– إِنْسَانِيَّاتٌ кўп. гуманитар фанлар

– أَنَسَةٌ осойишталик, тинчлик, хотиржамлик

– إِنْسِيٌّ = أَنَسِيٌّ кўп. أَنَاسِيُّ

– إِنْسِيٌّ [1] 1. 1) одамийлик; 2) ички; 2.кўп. أَنَاسِيُّ، أَنَاسٍ

тирик жон; ◊ ~ لَيْسَ هُنَاكَ у ерда тирик жон йўқ; أَنَاسِيُّ الْعُيُونِ кўз қорачиғи

– إِنْسِيٌّ² битта инсон, битта одам

– أَنِيسٌ¹ 1. 1) дўстларга, дўстликка оид; 2) ёқимли, ёқимтой, суюмли, ширин сўз, мехрибон; 3) қўлга оид; 2. 1) дўст; 2) суҳбатдош

– أَنِيسٌ² : وَمَا بِالدَّارِ ~ ҳовлида ҳеч ким йўқ

– إِينَاسٌ 1) дўстлик, биродарлик; ~ بِـ дўстона, дўстларча; 2) тез муомалага кириб кета олувчи, дилкаш; 3) очиқ чеҳралилик, самимият, самимийлик

– مَأْنُوسٌ одатий, одат бўлиб қолган, ўрганиб қолинган

– مُؤَانَسَةٌ 1) дўстлик, биродарлик; ўзаро суҳбат

– مُؤْنِسٌ 1) дўстларча, дўстона; 2.мунис, дўст

– مُسْتَأْنِسٌ хонаки; қўлда тайёрланган

إِنْسُولِينٌ *мед.* инсулин

إِنْسِيكْلُوبِيدِيَّةٌ энциклопедия, қомус

إِنْشٌ *кўп.* اتٌ – *мз.* дюйм (*узунлик ўлчов бирлиги*)

أَنْشُوِيٌّ анноус (*Ўрта Ер ва Қора денгизларда яшайдиган майда балиқ*)

أَنْطُولُوجِيَا онтология (*борлиқнинг умумий асослари, принциплари, структураси ва қонуниятлари ҳақидаги таълимот*)

أَنِفَ² ; مِنْ

I أَنَفَ¹ (а) أَنْفٌ (*н.дандир*) жирканмоқ, ҳазар қилмоқ (مِنْ);

(а) أَنْفٌ бурни оғримоқ; VIII ائْتَنَفَ бошланмоқ, X اسْتَأْنَفَ қайтадан бошланмоқ, янгиланмоқ, янгидан бошланмоқ; ~ الْحُكْمَ (الدَّعْوَى) апелляция - шикоят аризаси бериб, ҳукмдан норозиликни билдирмоқ

– أَنِفٌ бурни оғриган, бурни оғриқ

– آنِفٌ : الذِّكْرِ ~ мазкур, юқорида зикр этилган, юқорида айтилган, юқорида тилга олинган; الْبَيَانِ ~ юқорида тавсифланган; ~ ا ...дан олдин, ҳозиргина

– اسْتِئْنَافٌ 1) янгиланиш, қўзғалиш; 2) апелляция - шикоят аризаси бериш; مَحْكَمَةُ الـ ~ ҳукмдан норози бўлиб берилган ариза юзасидан суд; قَدَّمَ ~ ا ҳукмдан норозилик аризаси бермоқ

– اسْتِئْنَافِيٌّ апелляцияга оид; ~ ا апелляция сифатида

– أَنْفٌ *кўп.* آنَافٌ, أُنُوفٌ бурун; لا يَرَى أَبْعَدَ مِنْ ~ هِ у ўз бурнидан нарини кўрмайди; ◊ ~ الْجَبَلِ а) ~ الْعِجْلِ *бот.* шерогиз (*ўсимлик*); тоғнинг туртиб чиқиб турган жойи; б) бурун (*қуруқликнинг денгизга учли бўлиб кирган жойи*); رَغْمَ ~ هِ унинг хоҳишига қарши; رَغْمَ أُنُوفِنَا бизнинг хоҳишимизга қарши; تَكَلَّمَ مَعَهُ مِنْ وَرَاءِ ~ هِ ким билан дир беписанд, назарга илмай гаплашмоқ; بَلَغَتِ الرُّوحُ ~ هُ чарчаб, ҳориб ўлмоқ; كَسَرَ ~ هُ (*к.нингдир*) полугини пасайтириб қўймоқ, димоғдан туширмоқ, танобини тортиб қўймоқ; شَمَخَ بِـ ~ هِ *кар.* حَتْفَ أَنْفِهِ ; مَاتَ ~ هِ *кар.* حَتْفٌ

– أُنُفٌ ~ رَوْضَةٌ қаровсиз қолган боғ; غَابَةٌ ~ теша тегмаган ўрмон; كَأْسٌ ~ ҳали тутилмаган (ишлатилмаган) қадаҳ

– أَنَفَةٌ ифтихор, фахр; фахрланиш; такаббурлик; ўз қадрини билиш

– أَنْفِيٌّ³ бурунга оид (*шунингдек: фон.*)

– أَنُوفٌ димоғи (кибр-ҳавоси) баланд, димоғдор; такаббур, киккайган, гердайган

– تَأَنُّفٌ нафратланиш, жирканиш

– مُؤْتَنَفٌ бошланиш

– مُنَافٌ мағрур

– مُسْتَأْنَفٌ янгиланаётган, қайталанаётган, қўзғалаётган; عَلَيْهِ ~ ёки ضِدَّهُ ~ жавобгар; айбланаётган, айбланувчи; عَنْهُ ~ апелляция (норозилик) учун асос (замин) бўлган нарса

– مُسْتَأْنِفٌ устидан шикоят қилинувчи; الدَّعْوَى ~ шикоятчи

إِنْفْلُونْزَا *шунингдек* مَرَضُ الـ ~ тумов, грипп; الـ ~ الآسِيَوِيَّةُ Осиё тумови (гриппи)

I أَنِقَ (а) أَنَاقَةٌ чиройли бўлмоқ, гўзал (нафис, нафосатли, нозик, келишган) бўлмоқ; IV آنَقَ завқлантирмоқ, қувонтирмоқ, қойил қолдирмоқ; V تَأَنَّقَ 1) (*н.дандир*) ҳушёр бўлмоқ, сезгир бўлмоқ; (*кийиниш, ейиш, ичиш ва ҳ.к.ларда*) нозиктаб, дидли бўлмоқ

– أَنَاقَةٌ нафислик, нозиклик, нафосат, кўркамлик

– أَنُوقٌ калхат, қорақуш, ўлимтик

– أَنِيقٌ нафис, нафосатли, назокатли, келишган, гўзал, кўркам

– تَأَنُّقٌ назокат, нозиклик, латофат, латифлик; شَدِيدُ الـ ~ فِي مَلْبَسِهِ ораста кийинувчи, башанг кийинувчи, юксак дид билан кийинувчи

– مُؤْنِقٌ чиройли, нафис, гўзал

– أَنِيقٌ = مُتَأَنِّقٌ

أَنْكْلِيزٌ = أَنْقْلِيسٌ

آنَكَ *алиф.б.қ.*

إِنْكِشَارِيٌّ *тар.* 1. яничарларга оид; ваҳшийликка оид; جِهَازُ قَمْعٍ ~ халқни бостириб турадиган даҳшатли куч; 2. яничарлар (*18-19-асрларда Туркиядаги пиёда аскарлар*)

إِنْكْلُوفِيلٌ англофил (*инглизларни севувчи киши*)

إِنْكْلِيزِيٌّ *кўп.* إِنْكْلِيزٌ 1. Англияга, инглизларга оид; الـ ~ ـةُ инглиз тили; 2. инглиз

إِنْكْلِيسٌ *зоол.* илон балиқ

أُنْمُوذَجٌ *кўп.* نَمَاذِجُ *кар.* نَمُوذَجٌ

آنَّةٌ *алиф.б.қ.*

أَنَّى 1) қандай?, қаерда?, қачон?; 2) ундоқ эмас, қўйсангиз-чи!;

қаердан, қандай қилиб; لَهُ أَنْ يَعْلَمَ هٰذَا ~ у буни қаердан ҳам билсин!; لَهُ أَنْ يَكُونَ كَاتِبًا ~ у ҳеч қачон ёзувчи бўлолмайди; 3) қаерда бўлмасин; қачон бўлмасин

أَنَى I (и) أَنْيٌ, إِنًى, إِنَاءٌ 1) кириб келмоқ, яқинлашмоқ (вақт ҳақида); 2) вақти келмоқ, етилмоқ; II أَنَّى қолдирмоқ, кечиктирмоқ, секинлатмоқ, сусайтирмоқ; V تَأَنَّى 1) секинламоқ; 2) пухта ўйлаб қилмоқ, киришмоқ; مَنْ ~ نَالَ مَا تَمَنَّى мтл. шошган қиз эрга ялчимас (сўзма-сўз: ўйлаб иш қилган муродига етади), 3) (н.ъадир) сабрли, чидамли бўлмоқ (عَلَى) ; X اِسْتَأْنَى 1) кутиб турмоқ; 2) шошилмаслик; 3) (н.нидир) кечиктиришни, орқага суришни илтимос қилмоқ

– إِنَاءٌ кўп. آنِيَةٌ, أَوَانٍ лаган, товоқ; أَوَانٍ идишлар, идиш-товоқ; صَبَّ فِي ~ بِغَيْرِ قَاعٍ тагсиз бочкага сув қуйгандек, беҳуда меҳнат қилмоқ

– أَنَاةٌ 1) чидам, бардош, тоқат; бардош беришлик; ўзини тута билиш; طُولُ الْـ~ узоқ чидаш, сербардошлилик; لَا ~ بِي мен чидай олмайман; 2) кутиб туриш, кутиб туравериш

– إِنًى, أَنًى кўп. آنَاءٌ вақт; آنَاءَ اللَّيْلِ وَ أَطْرَافَ النَّهَارِ тўхтовсиз, тинимсиз; кечаю-кундуз

– تَأَنٍّ 1) секинлик, имиллаш, шошилмаслик; مِنْ غَيْرِ ~ жуда тез, вақтни ғанимат билиб; 2) эҳтиёткорлик, ҳушёрлик; بِـ~ وَ تُؤَدَةٍ эътибор ва осойишталик билан

– مُتَأَنٍّ мн. مُتَأَنِّيَةٌ 1) шошмайдиган, чидам билан қиладиган; 2) эҳтиёткор; مُتَأَنِّيًا эҳтиёткорлик билан; 3) чидамли, сабрли, тоқатли

– مُسْتَأْنٍ мн. مُسْتَأْنِيَةٌ 1) кутиб турувчи; 2) шошилмайдиган; مُسْتَأْنِيًا аста-секин; ҳовлиқмай, шошмай, шошилмай

أَنِيسُونٌ, أَنِيسُونٌ, آنِيسُونٌ бот. бодиён; نَجْمِيٌّ ~ ёки بَرِّيٌّ ~ арпабодиён

– أَنِيلِينٌ кимё. анилин

أَنِيمِيَّةٌ, أَنِيمِيَا мед. анемия, камқонлик; الْـ~ الْخَبِيثَةُ ҳалокатли, хатарли (пернициоз) анемия (камқонлик)

أَهَّ I (а/у) أَهَّةٌ оғриқдан войвойламоқ

– آهًا ! ёки آهِ ! оҳ!; вой!

اه қисқ. дан. اِنْتَهَى тамом, охири (иқтибос-цитата охирига ёзилади)

– آهٍ ... وَا ! афсус, эсизгина, қандай даҳшат! (афсусланишни билдириш учун айтилади); وَاحَسْرَتَاهُ ! қандай хижолатчилик!

أَهَبَ II أَهَّبَ шайланмоқ, тайёрланмоқ; V تَأَهَّبَ (н.ъадир) шайланмоқ, тайёрланмоқ (لِـ)

– إِهَابٌ кўп. أُهُبٌ тери; ◊ فِي غَضَاضَةِ الْـ~ ёшликда; غَضُّ الْـ~ ёшлик; 2) ошланмаган тери

– أُهْبَةٌ 1) тайёргарлик; 2) шай туриш; عَلَى ~ (н.нингдир) арафасида турган; (н.ъадир) тайёр турган; هُوَ عَلَى ~ السَّفَرِ у сафарга тайёр; كَانَ عَلَى ~ الْاِسْتِعْدَادِ (н.ъадир) тайёр турмоқ (لِـ); أَخَذَ ~ تَهُ (н.нидир) олишга тайёрланмоқ; 3) тайёрлаб қўйилган юк, жиҳоз

– مُتَأَهِّبٌ тайёрланаётган, шай бўлган

أَهَلَ I (у) أُهُولٌ, أَهْلٌ (أهل) 1) халқ (аҳоли) яшайдиган бўлмоқ, 2) уйланмоқ, турмуш қурмоқ; أَهَلَ (а) أَهْلٌ (к.билан/дир) яқин бўлмоқ (بِ); أَهِلَ аҳоли яшаётган бўлмоқ; II أَهَّلَ 1) (н.ъадир) яроқли, қобилиятли бўлмоқ (لِـ); (бирор касбга) тайёрламоқ; ~ مَكْفُوفًا مِهْنِيًّا кўрни (кўзи ожизни) бирор касбга ўргатмоқ; 2) имконият, ҳуқуқ бермоқ; 3) уйлатмоқ (хотин олиб бермоқ); 4) "أَهْلًا وَ سَهْلًا" сўзлари билан кутиб олмоқ; ~ عَلَيْنَا بِمَقْدَمِنَا у бизни етиб келганимиз билан табриклади; 5) национализация қилмоқ; V تَأَهَّلَ 1) (н.ъадир) яроқли бўлмоқ (لِـ); 2) уйланган бўлмоқ; уйланмоқ; X اِسْتَأْهَلَ сазовор, лойиқ бўлмоқ; (н. ъадир) лойиқ, муносиб бўлмоқ

– إِهَالَةٌ думба ёғи

– آهِلٌ аҳоли яшайдиган бўлган; أَمَاكِنُ ~ ةٌ بِالسُّكَّانِ аҳоли яшайдиган жой

– أَهْلٌ[1] кўп. أَهْلُونَ, أَهَالٍ 1) қариндошлар, туғишганлар; оила; хотин; 2) аҳоли, яшовчилар; ~ الْبَيْتِ а) уйда яшовчилар; б) тар. Муҳаммад алайҳиссаломнинг оила аъзолари; ~ الْبَدَاوَةِ бадавийлар; 3) одамлар, кишилар; ~ الْأَدَبِ وَ الْفَنِّ адабиёт ва санъат арбоблари; ~ الْأَغْرَاضِ ғаразли (ёмон мақсадли) одамлар; ~ الْأَمْرِ бошлиқлар; ~ الْجَنَّةِ жаннатийлар; ~ الْحَدِيثِ муҳаддислар; ~ الْأَسْفَارِ саёҳатчилар; ~ الرَّأْيِ ҳурматли кишилар; ~ زَمَانِهِ кимнингдир замондошлари; ~ السَّلْبِ وَ النَّهْبِ қароқчилар, босқинчилар, таловчилар; ~ الضَّادِ соф араб тилида гапирувчилар; араблар; ~ الْعِلْمِ олимлар; ~ الْوَجَاهَةِ وَ الْحَيْثِيَّةِ юқори мартабали, баланд даражали кишилар; ~ الْوَلَايَةِ авлиёлар, валийлар; ◊ أَهْلًا ! ~ وَ سَهْلًا وَ مَرْحَبًا ! ёки بِكَ ~ ًا хуш келибсиз!

– أَهْلٌ[2] (н.ъадир) муносиб бўлган (لِـ); (н.ъадир) қобилиятли бўлган (لِـ); هُوَ ~ لِذٰلِكَ у бунга муносиб

– أَهْلِيٌّ 1) хонаки, уйдаги; оилавий; الْحَيَوَانَاتُ الْـ~ ةُ уй ҳайвони; 2) маҳаллий, ўз юртида қилинган; 3) халққа оид; миллий; фуқароларга оид; ~ بَنْكٌ миллий банк; ~ حَرْبٌ ةٌ фуқаролар уруши; جَعَلَهُ مُلْكًا ~ ًا لِلشَّعْبِ умумхалқ мулкига айлантирмоқ; национализация қилмоқ

– أَهْلِيَّةٌ 1) қобилият, яроқлилик; ذُو ~ қобилиятли, қобилият эгаси; عَدِيمُ الْـ~ қобилиятсиз; 2) ҳуқуқдор, қонунан балоғатга етган; 3) қариндош-уруғлар

– تَأْهِيلٌ ўқитиш, ўргатиш

آهِلٌ = مَأْهُولٌ –

– مُؤَهَّلٌ диплом, аттестат ва бошқа ҳужжатга эга бўлган; малакали; ~ عَامِلٌ малакали ишчи

– مُؤَهَّلٌ دِرَاسِيٌّ ~ ўқув юртини тамомлагани ҳақида аттестат, диплом; маълумоти ҳақида ҳужжат

– مُؤَهِّلَاتٌ *кўп.* 1) қобилият, истеъдод; 2) малака; талаб қилинадиган асослар (белгилар); ◊ النَّاخِبِينَ ~ сайлов цензи

– مُسْتَأْهِلٌ 1) (*н.гадир*) муносиб бўлган; 2) думба ёғи олувчи *ёки* еювчи

إِهْلِيلَجٌ *кўп.* هَلَالِجُ *мат.* эллипс

– إِهْلِيلَجِيٌّ эллипсга оид, эллиптик (тухумсимон) шакл; ~ جِسْمٌ эллипсоид

أَوْ 1) ёки; 2) ҳозирча ...мас; ...гани йўқ

أَوَامُ (*сол.* قَوَامُ) *халқ.* тез; шошилинч, зудлик билан

أَوَانْطَةُ *халқ.* алдаш, фириб бериш; панд бериш

– أَوَانْطَجِيٌّ *кўп.* أَوَانْطَجِيَّةُ ўғри, товламачи; 2) муттаҳам, қаллоб, фирибгар

I (أوب) آبَ (у) أَوْبٌ, إِيَابٌ қайтмоқ, қайтиб келмоқ; إِلَى رُشْدِهِ ~ эс-ҳушини йиғиб олмоқ; بِالْخُسْرَانِ ~ муваффақиятсиз тугамоқ; II أَوَّبَ = I; VIII ائْتَابَ = I

– أَوَّابٌ тавба-тазарру қилувчи, афсусланувчи

– أَوْبٌ, أَوْبَةٌ қайтиш, қайтиб келиш; ◊ (وَ صَوْبٍ) ~ مِنْ كُلِّ атрофдан, ҳар ёқдан, ҳамма ердан, ҳар томондан, бутун атрофдан, атроф-жавонибдан

– إِيَابٌ қайтиш, қайтиб келиш; қайтиб келиш йўли; ذَهَابًا وَ ~ у ёққа ва бу ёққа (ортга)

– مَآبٌ[1] қайтиш

– مَآبٌ[2] *кўп.* مَآوِبُ қайтиб келинадиган жой; 2) паноҳ, бошпана

أُوبِرَا *кўп.* اتٌ — опера; ~ دَارُ الـ опера театри

أُوبِرِيتٌ оперетта

أُوتُمَاتِيكِيٌّ автоматикага оид, автоматик

– أُوتُمَاتِيكِيَّةٌ 1) автоматизм; 2) автоматика; 3) ўз-ўзидан ҳаракатга келиш, ғайриихтиёрий ҳаракатга келиш

أُوتُوبِيسٌ, أُوتُوبُوسٌ *кўп.* اتٌ — автобус

أُوتُوسْتْرَادٌ *кўп.* اتٌ — автострада (*автомашиналар қатнайдиган катта йўл*)

أُوتُومَاتِيٌّ автоматикага оид, автоматик

– أُوتُومَاتِيَّةٌ 1) автоматизм; 2) автоматика

– أُوتُومَاتِيكِيٌّ автоматикага оид

– أُوتُومَاتِيكِيَّةٌ 1) автоматизм; 2) автоматика

أُوتُومُوبِيلٌ *кўп.* اتٌ — автомобиль

أَوْجٌ *шунингдек:* الْأَعْلَى ~ الـ 1) авж, олий нуқта, чўққи, апогей; 2) *астр.* апогей (*бирор осмоний жисмнинг энг баланд нуқтада бўлиши*)

وُجَاقٌ = أُوجَاقٌ

آحٌ *алиф.б.қ.*

I (أود) آدَ[1] (у) أَوْدٌ малол келтирмоқ, оғир келтирмоқ; безовта қилмоқ; آدَ[2] (у) أَوْدٌ 1) қайтмоқ, қайтиб келмоқ, қайтарилмоқ; 2) тегишли бўлмоқ, берилиши лозим бўлмоқ; тегмоқ; V تَأَوَّدَ 1) қийшангламоқ; эгилиб букилмоқ; 2) эгилмоқ; 3) қилиқ қилмоқ, ғайритабиий ҳаракат қилмоқ; 4) малол келмоқ

– أَوْدٌ 1) қилиқ, қийшанглаш, эгилиш, букилиш; 2) ночор аҳвол; ◊ ~هُ (أَقَامَ) قَوَّمَ а) ўз ишини ўнглаб олмоқ; б) яшаш, кун кечириш учун маблағ бермоқ; нима учундир маблағ бермоқ

– أَوْدَةٌ, أَوْدٌ оғир юк, оғирлик, ташвиш

– أُودَةٌ *кўп.* أُوَدٌ хона, комната

أُوَارٌ *кўп.* أُوَرٌ 1) ўт, олов, аланга; ёлқин; أَشْعَلَ ~ الْحَرْبِ уруш оловини ёқмоқ; 2) ташналик, чанқоқлик, чанқаш, сувсаш, чўллаш

أُورَانُوسٌ *астр.* Уран

أُورَانِيُومٌ *кимё.* уран

أُورُبِّيٌّ 1.Оврупога оид; 2. оврупалик

أُورْدُو *ҳарб.* отряд (бўлинма); корпус (қисм)

أُورْدِيٌّ: الـ~ةُ урду тили

أُورْطَةٌ *кўп.* أُوَرَطٌ *ҳарб.* батальон; эскадрон; بِيَادَةٌ ~ пиёдалар батальони

أُورْطَى *анат.* аорта, шотомир (*юракдаги энг катта қон томири*)

أُورْكِسْتْرَةٌ, أُورْكِسْتْرَا оркестр; الْوَتَرِيَّةُ ~ الـ торли асбоблар оркестри

– أُورْكِسْتْرِيٌّ, أُورْكِسْتْرَالِيٌّ оркестрга оид; ~ الـ التَّوْزِيعُ оркестрлаштириш, музика асбобларига мослаш

أُورْنِيكٌ *кўп.* أَرَانِيكُ 1) иш қоғози, бланк, форма; 2) ўрнак, намуна

أُورُبِّيٌّ = أُورُوبَاوِيٌّ

II (أوز) أَوَّزَ (*к.нингдир устидан*) ҳазил (мутойиба) қилмоқ (عَلَى)

إِوَزٌّ *жам.* ғозлар; ◊ ~ رِجْلُ الـ шўра, олабута

– إِوَزَّةٌ ғоз; ذَكَرٌ ~ эркак ғоз; أُنْثَى ~ урғочи ғоз; ~ فَرْخُ الـ ғоз боласи; الْعِرَاقِ ~ оққуш

– إِوَزِّيٌّ ғозга оид

أُوزُونٌ *кимё.* озон

قُوزِيٌّ = أُوزِيٌّ

أُوزِيرِسٌ *миф.* Озирис (*Осирис - қадимги мисрликлар илоҳларидан бири*)

أُودَةٌ *қар.* أُوَضٌ *кўп.* أُوضَةٌ

أُوفْسِتٌ *полигр.* офсет; ~ طَبْعٌ بِالـ офсет босма усули

I (أوف) إِيفَ الزَّرْعُ ~ экинга офат тушди

آفَةٌ *кўп.* اتٌ — офат, бало, фалокат; кушанда; жароҳат; 2) занг касали (*ўсимликдаги*)

– مَؤُوفٌ занг билан касалланган (*ўсимлик*)

I (أوق) آقَ (у) أَوْقٌ бало келтирмоқ, бахтсизлик олиб келмоқ; II أَوَّقَ 1) оғир вазифа юклаб қийнамоқ, малол келтирмоқ; 2) бахтсизлик аломати бўлмоқ, бахтсизлик даракчиси бўлмоқ

– أُوقَةٌ *кўп.* اتٌ — уққа (*400 дирҳамга* (*қар.* دِرْهَمٌ) *ёки 1.248 кг.* (*сол.* أُقَّةٌ) *га тенг оғирлик ўлчови*)

– أُوقِيَةٌ *кўп.* أَوَاقٍ *ёки* أُوقِيَّةٌ *кўп.* أَوَاقِيُّ уқия (*12 драҳмга* (*қар.* دِرْهَمٌ) *ёки 37, 44 гр.га тенг оғирлик ўлчови*)

قُوَيْقٌ = أُوَيْقٌ

أُوقِيَانُوسٌ *кўп.* اتٌ — океан

– أُقْيَانُوسِيٌّ океанга оид, океанга тегишли

أُوكَازِيُونٌ *кўп.* أُوكَازِيُونَاتٌ сотиб тугатиш (*молларни арзон нархда сотиладиган мавсумий савдо*)

أُوكْسِيجِينٌ = أُكْسِيجِينٌ

أُكْسِيدٌ = أُوكْسِيدٌ

I (أول) آلَ (у) مَآلٌ, أَيْلُولَةٌ 1) қайтмоқ, қайтиб келмоқ; 2) (*н.ғадир*) бориб етмоқ (إِلَى); (*н.ғадир*) яқинлашмоқ (لِـ); 3) (*к.нидир, н.ғадир*) етаклаб, бошлаб бормоқ (بِـ إِلَى); 4) (*к.ғадир*) ўтмоқ (إِلَى) (*мас., мерос*); 5) (*н.ғадир*) айланмоқ (إِلَى); آلَ (у) сиёсат юргизмоқ, сиёсат ўтказмоқ; II أَوَّلَ изоҳламоқ, шарҳламоқ, тушунтириб бермоқ; V تَأَوَّلَ тушунтирилмоқ, тушунтириб берилмоқ, шарҳ қилинмоқ, изоҳланмоқ

– آلٌ 1) оила, авлод; сулола; 2) сароб

– آلاتِيٌّ *кўп.* آلاتِيَّةٌ чалғувчи

– آلَةٌ[1] *кўп.* اتٌ — 1) қурол, асбоб, машина; станок; аппарат; ~ التَّصْوِيرِ расм олиш аппарати; ~ لِلتَّسْجِيلِ магнитофон; ~ جَهَنَّمِيَّةٌ бомба, мина; ~ حَاسِبَةٌ ҳисоблаш машинаси; ~ الرَّادِيُو радиоприёмник; ~ رَافِعَةٌ юк кўтариш машинаси; ~ الطِّبَاعَةِ (الطَّبْعِ) матбаа машинаси; ~ كَاتِبَةٌ ёзув машинкаси; ~ مُكَبِّرَةٌ لِلصَّوْتِ қаттиқ овоз чиқарувчи радио карнайи; ~ الطَّرَبِ *ёки* ~ مُوسِيقِيَّةٌ музика асбоби; 2) идора аппарати; ◊ ~ صَمَّاءُ (*к.нингдир қўлида*) қурол бўлиб қолиш (فِي يَدِهِ)

– آلَةٌ[2] жаноза, дафн маросими

– آلِيٌّ 1) машинага оид; механикага оид; ~اً машина ёрдамида, машина билан; 2) асбобга оид; асбоб ишлаб чиқарадиган; 3) ғайриихтиёрий, ихтиёрсиз; بِحَرَكَةٍ ~ةٍ ғайриихтиёрий, бехостан; 4) القُوَّاتُ الـ~ةُ *ҳарб.* моторлаштирилган қўшин; 5) *кимё.* органик

– آلِيَّةٌ *кўп.* اتٌ — машина (механизм); машина техникаси; ~ ذَاتِيَّةُ الحَرَكَةِ автоматика; ўзи ҳаракатга келувчи (юрувчи) ускуналар; إِدْخَالُ الـ~ машиналаштириш

– آيِلٌ (*н.ғадир*) яқинлашиб келаётган (لِـ); بَيْتٌ ~ لِلسُّقُوطِ ағдарилиб тушай деб турган *ёки* бузилиб кетай деб турган уй

– أَيِّلٌ ёввойи эчкининг эркаги

– أَوَّلٌ[1] *кўп.* أَوَائِلُ бошланиш, ҳар нарсанинг бошланиши; أَوَائِلُ الجَيْشِ *ҳарб.* авангард, илғор, етакчи, олдинда борувчи; олдинда борувчи бўлинма; مِنَ الـ~ аввал бошдан; ~اً فِي ~ِ الأَمْرِ *ёки* ~اً бошидан, биринчи бўлиб; مِنْ ~ِهِ إِلَى آخِرِهِ бошидан охиригача; ~اً قَبْلَ كُلِّ شَيْءٍ энг аввало; ~اً بِـ~ тартиб билан, бир бошдан; кетма-кет, бирин-кетин, орқама-орқа; изчил; ~اً وَ أَخِيراً бошдан охиригача, бошдан-оёқ

– أَوَّلُ[2] *мн.* أُولَى *кўп.* أَوَّلُونَ *кўп.* أُوَلٌ биринчи; لِـ~ مَرَّةٍ *ёки* الأُولَى لِلْمَرَّةِ биринчи марта; ~اً биринчидан; ~ البَارِحَةِ аввалги кун, бундан уч кун бурун

أَلَا = أَوَلَا

– أُولَاءِ булар; أُولَئِكُمْ *ёки* أُولَائِكَ улар, анавилар

– أَوَّلُونَ *кўп.* الـ~ қадимий халқлар, аждодлар

– أَوْلَوِيَّةٌ *қар.* ولى

أُولَى *мн. кўп.* аввалги, биринчи

– أَوَّلِيٌّ 1) аввалги, биринчи, дастлабки; энг бошдаги, илгариги; бошланғич, ибтидоий; ~ تَعْلِيمٌ бошланғич таълим; المَوَادُّ الـ~ةُ хомашё; ~ عَدَدٌ *мат.* оддий сон, содда сон; 2) асосий, бош, биринчи зарурат; مَطَالِبُ ~ةٌ зарурий эҳтиёжлар

– أَوَّلِيَّةٌ *кўп.* اتٌ — 1) биринчилик, устунлик; 2) оддий (ибтидоий) қоида; аниқ-ойдин; равшан, муқаррар, шубҳасиз, маълум, оддий ҳақиқат, аксиома

– إِيَالَةٌ[1] *кўп.* اتٌ — вилоят, маъмурий ҳудуд

– إِيَالَةٌ[2] сиёсат

– أَيْلُولَةٌ *юр.* 1) (*эгаликка, тасарруфга*) ўтиш (*мол-мулк ҳақида*); ~ العَيْنِ (لِـ, إِلَى); ~ المِيرَاثِ (*к.ғадир*) мерос бўлиб ўтиш мол-мулкнинг ўтиши (*н.ларнинг бошқа киши тасарруфига ўтиши*); رَسْمُ الـ~ эгалик ҳуқуқининг бошқа шахсга ўтказилгани учун олинадиган солиқ; 2) эгалик ҳуқуқи ҳақидаги ҳужжат

– تَأْوِيلٌ *кўп.* تَأَاوِيلُ изоҳ, шарҳ

– مَآلٌ 1) натижа, оқибат, якун; 2) маъно, мазмун

أُولِمْبِيٌّ олимпияга оид, олимпиадага оид; الأَلْعَابُ الـ~ةُ олимпиада ўйинлари

– أُولِمْبِيَادٌ олимпиада

أُولُو *кўп. мн.* أُولَاتٌ (*қар.к.* أُولِي *туш.к.* أُولِي) эгалик қилувчилар, соҳиблар; ~ الأَمْرِ ҳокимият, бошлиқлар; ~ الرَّأْيِ донишманд,

ақлли одамлар; ~ الشَّأْنِ ҳурматли, обрўли, эътиборли кишилар

أُولَى кар. ولى

أُوَامٌ кучли ташналик, чанқоқлик

أُومْبَاشِيٌّ кўп. أُومْبَاشِيَّةٌ харб. ўнбоши (унвон), капрал

I (أون) آنَ (у) أَوْنٌ кириб келмоқ, келмоқ, етмоқ (вақт ҳақида); ~ الْأَوَانُ вақт етди, фурсат келди

— آنٌ он, вақт, фурсат, кез; الْـ~ энди, эндиликда, ҳозир, ҳозирги вақтда; آنَئِذٍ ўша вақтда; آنَذَاكَ ўшанда; ~ا بَعْدَ آخَرَ еки ~ا ... ~ا و ~ا أَخَرَ вақти-вақти билан, баъзи-баъзида; ~ ... ~ гоҳ, ... гоҳ ...; ~ بَعْدَ الْـ~ шу кундан бошлаб, шу кундан эътиборан, ҳозирдан, бундан буён, бундан кейин; ~ بَيْنَ ~ٍ و آخَرَ еки بَيْنَ ~ٍ وَ ~ вақти-вақти билан; لِلْـ~ еки حَتَّى الْـ~ еки لِغَايَةِ الْـ~ ҳозиргача, ҳанузгача, шу пайтгача, шу дамгача; فِي ~ وَاحِدٍ бир вақтнинг ўзида, айни бир пайтда; فِي كُلِّ ~ وَ مَكَانٍ ҳамма он ва маконда; مِنْ ~ لِـ~ еки مِنْ ~ لِآخَرَ вақти-вақти билан, дамба-дам; مِنَ الْـ~ فَصَاعِدًا бугун ва бундан кейин

— آنِيٌّ оний; шу ондаги, ҳозирги, ҳозирги пайтга тегишли; шу кун учун аҳамиятли, зарурий; مِزَاجُهَا الْـ~ унинг (мн.) ҳозирги кайфияти

— أَوَانٌ кўп. آوِنَةٌ вақт, мавсум (мас., бирор н.нинг етилган мавсуми); قَبْلَ الْـ~ вақтидан илгари; فِي ~هِ ўз вақтида; فِي غَيْرِ ~هِ ўз вақтида эмас; فِي الْآوِنَةِ الْأَخِيرَةِ кейинги вақтда; بَيْنَ آوِنَةٍ وَ أُخْرَى вақти-вақти билан, ҳар замон-ҳар замонда, онда-сонда, гоҳ-гоҳ, ора-сира, баъзан, аҳён-аҳёнда; كَانَ قَدْ فَاتَ الْـ~ аммо кеч бўлиб қолган эди

إِوَانٌ кўп. أُونٌ супа, ўтирадиган жой; зал, сарой (шунингдек: кар. إِيوَانٌ)

أُونْبَاشِيٌّ кўп. أُونْبَاشِيَّةٌ эск. харб. ўнбоши

(أوه) II أَوَّهَ войламоқ, вой-войламоқ, оҳламоқ, оҳ урмоқ, нолимоқ; V تَأَوَّهَ оҳ тортмоқ, оҳ урмоқ, оҳ-воҳ қилмоқ, зорланмоқ, нолимоқ; хўрсинмоқ

— آهَةٌ кўп. ـاتٌ хурсиниш, оҳ тортиш, уҳ тортиш; آه еки آهًا оҳ-воҳ

— أَوْهِ = أَوَّ

— أَوْهِ = أَوَّتَاهْ

— أَوْهِ вой; ~ مِنْ كَذَا ...нинг дастидан вой

— أَوْهِ = آوَّهْ

— أَوْهِ = أَوَّهْ

— تَأَوُّهٌ оҳ-воҳ қилишлар

I أَوَى (и) أَوِيٌّ ,إِوَاءٌ 1) пана жой, бошпана ахтармоқ, бошпана изламоқ; (қаергадир) яширмоқ (إِلَى); 2) (н.нидир) ишга солмоқ; таянмоқ; ◊ ~ إِلَى فِرَاشِهِ ухлашга кетди; أَوَى (и) أَوْيَةٌ, إِيَّةٌ (бирор к.га) раҳм қилмоқ, ачинмоқ, ҳамдардлик билдирмоқ; II أَوَّى бошпана бермоқ; IV آوَى бошпана бермоқ, бошпана билан таъминламоқ, кўчириб бориб жойлаштирмоқ, яширмоқ; ~ فِي مَلْجَأٍ бошпанага жойлаштирмоқ

— اِبْنُ آوَى: ~ (кўп. بَنُو ~) чиябўри, шоқол

— آيٌ жам. 1) Қуръони карим оятлари; ~ُ الذِّكْرِ الْحَكِيمِ Қуръони карим; 2) аломат, башорат

— آيَةٌ кўп. ـاتٌ 1) белги, нишон; آيَاتُ الشُّكْرِ وَ الْوَلَاءِ миннатдорлик ва дўстлик нишоналари; 2) муъжиза, каромат; ~ مِنْ آيَاتِ الْفَنِّ санъат муъжизаси; 3) Қуръони карим ояти; ◊ آيَاتُ الْغَدْرِ ўта сотқинлик; اِنْقَلَبَتِ (اِنْعَكَسَتِ) الْـ~ иш ўзгарди, бошқача бўлди; خَرَجَ الْقَوْمُ بِـ~ِهِمْ одамлар жамоа бўлиб чиқдилар

— إِيوَاءٌ бошпана, жой бериш

— مَأْوًى кўп. مَآوٍ пана жой; яширинадиган жой; турар жой, гўша, яшаш жойи; етимхона; ~ الْمَجَانِينِ ақлдан озганлар уйи, жиннихона

أَيْ[1] яъни

أَيْ[2] мурожаат юкламаси: ҳой!

إِيْ қасамдан олдин келадиган юклама: إِي وَ اللهِ Оллоҳ ҳаққи!, худо ҳаққи!

أَيٌّ мн. أَيَّةٌ 1) қандай экан-а! қойил-э!; 2) қандай бўлмасин; ким бўлмасин; ҳамма-ҳаммаси; ~ا كَانَ еки ~ مَنْ كَانَ ким бўлмасин; ~ وَاحِدٍ кимдир, бирор киши (кимса); أَيُّمَا мн. ~مَا қандай, қандай бўлмасин; عَلَى ~ حَالٍ нима бўлса ҳам, нима бўлганда ҳам; هُوَ رَجُلٌ أَيُّ رَجُلٍ у қандай яхши одам-а!; فَفَرِحَ بِهَذَا ~مَا فَرَحٍ у бунга шундай севиндики; ◊ أَيُّهَا (يَا) мн. يَا أَيَّتُهَا чақириш, нидо қилиш юкламаси: эй!, ҳей!, ё! (мас., ё Зайд!)

إِيَّا феълдан ажратиб ёзиладиган ва туш.к.гидаги бирикма олмош олдидан ишлатиладиган юклама; мас., إِيَّايَ менга; حُبُّهَا إِيَّايَ унинг менга муҳаббати; ~كَ أَرْجُو сендан ўтинаман; сўрайман; ~كُمْ وَهَذَا الْأَمْرَ! буни қилишдан ўзингни сақла!; бу ишни қилма; ~كُمْ وَ أَخْلَاقَ الْوَعْدِ! кўйинг, ваъдани бузманг!, ваъдани бузмасликни билиб қўйинг; ~كَ أَنْ تَفْعَلَ هَذَا! билиб қўй, бу ишни асло қилма!

أَيَّارُ май (ой)

إِيَالَةٌ кар. أول

أَيَّانَ 1) қачон?; 2) қаерга?

أَبْرَشِيَّةٌ - إِيبَارْشِيَّةٌ

إِجِبْتُولُوجِيَا египтология, мисршунослик

إِيحَاءٌ кар. وحى

I آدَ (u) أَيْدٌ آدٌ кучаймоқ, кучли бўлмоқ II أَيَّدَ 1) қўллаб-қувватламоқ; мустаҳкамламоқ, мададкор бўлмоқ; мадад бермоқ; 2) тасдиқламоқ III آيَدَ кучайтирмоқ, мустаҳкамламоқ; V تَأَيَّدَ қўллаб-қувватланмоқ; мустаҳкамланмоқ, кучайтирилмоқ; зўрайтирилмоқ

– أَيْدٌ = آدٌ

– أَيْدٌ куч, қувват

– تَأْيِيدٌ 1) қўллаб-қувватлаш; تَمَتَّعَ بـ~ه (к.нингдир) қувватлашидан фойдаланмоқ; 2) тасдиқлаш, кучайтириш

– مُؤَيِّدٌ қўллаб-қувватловчи; (қандайдир, қайсидир) партияга хайрихоҳ, тарафдор бўлувчи

إِيدْرُوجِينٌ водород

– إِيدْرُوجِينِيٌّ водородга оид; قُنْبُلَةٌ ~ةٌ водород бомбаси

إِيدِيُولُوجِيَّةٌ, إِيدِيُولُوجِيَا идеология

– إِيدِيُولُوجِيٌّ идеологияга оид, идеологик

أَيْرٌ кўп. أُيُورٌ анат. аъзо (одам аъзоси)

إِيرَانِيٌّ 1. Эронга оид, эронликларга оид; 2. эронлик, форс

إِيرْلَنْدِيٌّ 1. Ирландияга оид, ирландларга оид; 2. ирландиялик

إِيرِيَالٌ антенна

إِيزِيسٌ миф. Изида (Исида - қадимги Миср илоҳаларидан бири)

I أَيِسَ (a) إِيَاسٌ умидсизланмоқ, тушкунликка тушмоқ II أَيَّسَ умидсизликка олиб келмоқ; IV آيَسَ ёки أَيْأَسَ умидсизликка олиб келмоқ

– إِيَاسٌ умидсизлик, чорасизлик

أَيْشْ (أَيُّ + شَيْءٍ): халқ. нима?, бу нимаси?

إِيشَارْبٌ, إِيشَارْفٌ кўп. ـاتٌ — шарф

I آضَ (u) أَيْضٌ қайтмоқ; إِلَى أَهْلِهِ ~ аҳли аёли олдига қайтмоқ; 2) бўлмоқ, айланмоқ

– أَيْضًا шунингдек, яна, тағин

إِيطَالِيٌّ, إِيطَالِيَانِيٌّ 1. Италияга оид; الـ~ةُ итальян тили; 2. италиялик

إِيقُونَةٌ кўп. ـاتٌ — икона (христианларда: худо ёки авлиёнинг сурати)

أَيْكٌ жам. чакалак, дарахтзор

– أَيْكَةٌ кўп. ـاتٌ — ўрмон; (الْخَرْنُوبِ) الْخَرُّوبِ ~ узунчоқ мевали ўрмон дарахти

أَيِّلٌ, أُيَّلٌ кўп. أَيَائِلُ буғу, кийик

إِيلَاءٌ кар. ولى

أَيْلُولُ сентябрь

I آمَ (أَيْم) (u) أُيُومٌ (хотини ўлиб) тул (бева) қолмоқ; مِنْ زَوْجَتِهِ ~ у (хотинидан) тул қолди; مِنْ زَوْجِهَا ~ تْ у (эридан) бева қолди

– أَيِّمٌ мз. ва мн. أَيَامَى тул қолган эрга оид; тул қолган аёлга оид; бева эркак; бева аёл

– أَيْمَةٌ бевалик, туллик

أَيْمُ[1]: الْحَقِّ ~ дарҳақиқат, худди шундай; اللهِ ~ Оллоҳга қасамки, Оллоҳ номидан қасам ичаман

أَيْمٌ[2] кўп. أُيُومٌ катта илон; чипор илон

(أين) II أَيَّنَ ионлаштирмоқ; V تَأَيَّنَ ионизация қилинмоқ

– إِيُونٌ кўп. ـاتٌ — ион

– إِيُونِيٌّ ионга оид; الْغِلَافُ الـ~ (ернинг) ион қобиғи; ионосфера

– تَأَيُّنٌ ионланиш

– مُتَأَيِّنٌ ионлаштирилган

أَيْنَ қаерда?; إِلَى ~ қаерга?; مِنْ ~ қаердан?; مَا ~ қаерда бўлмасин ...; қаерга бўлмасин ...; أَنَا مِنْهُمْ ! ~ улар олдида менга йўл бўлсин!

آيِينٌ 1) мз. расм-русум, одат, урф-одат, таомил; ойин; 2) феъл-атвор, хулқ-атвор, турқ, қилиқ, ахлоқлилик; 3) адаб, муомала қоидалари, этикет

إِيهِ ундов сўз: хўш!, қани!; қани, сўзингга давом эт-чи!

أَيْهِ халқ. нима?

أَيْرَا ёки أَيْوَه тасдиқ юкламаси, халқ. ҳа

إِيوَانٌ кўп. إِيوَانَاتٌ 1) мз. зал, сарой, қаср; 2) устунли пешайвон

أَيُّوبُ ат.от., мз. Айюб; صَبْرُ ~ ◊ сабрли, қаноатли, чидамли; жуда, ғоят сабрли (сўзма-сўз: Айюбдай сабрли)

– أَيُّوبِيٌّ айюбий, айюбийларга оид

– الْأَيُّوبِيُّونَ тар. Айюбийлар, Айюбийлар сулоласи